THE AMARAKOṢA

EDITED BY

WĀSUDEV LAXMAṆ S'ĀSTRĪ PAṆS'ĪKAR.

Eleventh Edition

REVISED BY

Nārāyaṇ Ram Āchārya "Kāvyatīrth"

PUBLISHED BY

PĀṆḌURANG JĀWAJĪ,

PROPRIETOR OF THE 'NIRṆAYA-SĀGAR' PRESS,

BOMBAY

1940

Publisher:–Pandurang Jawaji, } 'Nirnaya-sagar' Press,
Printer:–Ramchandra Yesu Shedge, } 26-28, Kolbhat Street, Bombay

श्रीः ।

अमरकोषः ।

पणशीकरोपाह्वलक्ष्मणशर्मतनुजवासुदेवशर्मणा

पूर्वसंस्कृतस्यास्य

एकादशं संस्करणम्

श्रीमदिन्दिराकान्तचरणान्तेवासिना

नारायण राम आचार्य "काव्यतीर्थ"

इत्यनेन संशोधितम् ।

मुम्बय्यां

पाण्डुरङ्ग जावजी इत्येतैः,

स्वीये निर्णयसागरमुद्रणयन्त्रालयेऽङ्कयित्वा च

प्राकाश्यं नीतम् ।

शाके १८६२, सन १९४०

॥ श्रीः ॥

नामलिङ्गानुशासनं नाम

अमरकोषः ।

प्रथमं काण्डम् ।

१. मङ्गलाचरणम् ।

यस्य ज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघा गुणाः १
सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रिये चामृताय च २

२. प्रस्तावना ।

समाहृत्यान्यतन्त्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः ३
संपूर्णमुच्यते वर्गैर्नामलिङ्गानुशासनम् ४

३. परिभाषा ।

प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित् ५
स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित् ६
भेदाख्यानाय न द्वन्द्वो नैकशेषो न संकरः ७
कृतोऽत्र भिन्नलिङ्गानामनुक्तानां क्रमादृते ८
त्रिलिङ्ग्यां त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति ९
निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक् १०

४. स्वर्गवर्गः ।

स्वरव्ययं स्वर्गनाकत्रिदिवत्रिदशालयाः ११
सुरलोको द्योदिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपम् १२
अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः सुराः १३
सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः १४
आदितेया दिविषदो लेखा अदितिनन्दनाः १५
आदित्या ऋभवोऽस्वप्ना अमर्त्या अमृतान्धसः १६
बर्हिर्मुखाः क्रतुभुजो गीर्वाणा दानवारयः १७
वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवताः स्त्रियाम् १८
आदित्यविश्ववसवस्तुषिताभास्वरानिलाः १९
महाराजिकसाध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः २०
विद्याधराप्सरोयक्षरक्षोगन्धर्वकिंनराः २१
पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनयः २२
असुरा दैत्यदैतेयदनुजेन्द्रारिदानवाः २३
शुक्रशिष्या दितिसुताः पूर्वदेवाः सुरद्विषः २४
सर्वज्ञः सुगतो बुद्धो धर्मराजस्तथागतः २५
समन्तभद्रो भगवान्मारजिल्लोकजिज्जिनः २६
षडभिज्ञो दशबलोऽद्वयवादी विनायकः २७
मुनीन्द्रः श्रीघनः शास्ता मुनिः शाक्यमुनिस्तु यः २८
स शाक्यसिंहः सर्वार्थसिद्धः शौद्धोदनिश्च सः २९
गौतमश्चार्कबन्धुश्च मायादेवीसुतश्च सः ३०
ब्रह्मात्मभूः सुरज्येष्ठः परमेष्ठी पितामहः ३१

हिरण्यगर्भो लोकेशः स्वयंभूश्चतुराननः ३२
धाताब्जयोनिर्द्रुहिणो विरिञ्चिः कमलासनः ३३
स्रष्टा प्रजापतिर्वेधा विधाता विश्वसृड्विधिः ३४
'नाभिजन्माण्डजः पूर्वो निधनः कमलोद्भवः **
सदानन्दो रजोमूर्तिः सत्यको हंसवाहनः' **
विष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुण्ठो विष्टरश्रवाः ३५
दामोदरो हृषीकेशः केशवो माधवः स्वभूः ३६
दैत्यारिः पुण्डरीकाक्षो गोविन्दो गरुडध्वजः ३७
पीताम्बरोऽच्युतः शार्ङ्गी विष्वक्सेनो जनार्दनः ३८
उपेन्द्र इन्द्रावरजश्चक्रपाणिश्चतुर्भुजः ३९
पद्मनाभो मधुरिपुर्वासुदेवस्त्रिविक्रमः ४०
देवकीनन्दनः शौरिः श्रीपतिः पुरुषोत्तमः ४१
वनमाली बलिध्वंसी कंसारातिरधोक्षजः ४२
विश्वंभरः कैटभजिद्विधुः श्रीवत्सलाञ्छनः ४३
'पुराणपुरुषो यज्ञपुरुषो नरकान्तकः **
जलशायी विश्वरूपो मुकुन्दो मुरमर्दनः' **
वसुदेवोऽस्य जनकः स एवानकदुन्दुभिः ४४
बलभद्रः प्रलम्बघ्नो बलदेवोऽच्युताग्रजः ४५
रेवतीरमणो रामः कामपालो हलायुधः ४६
नीलाम्बरो रौहिणेयस्तालाङ्को मुसली हली ४७
संकर्षणः सीरपाणिः कालिन्दीभेदनो बलः ४८
मदनो मन्मथो मारः प्रद्युम्नो मीनकेतनः ४९

कंदर्पो दर्पकोऽनङ्गः कामः पञ्चशरः स्मरः ५०
शम्बरारिर्मनसिजः कुसुमेषुरनन्यजः ५१
पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आत्मभूः ५२
'अरविन्दमशोकं च चूतं च नवमल्लिका **
नीलोत्पलं च पञ्चैते पञ्चबाणस्य सायकाः **
उन्मादनस्तापनश्च शोषणः स्तम्भनस्तथा **
संमोहनश्च कामस्य पञ्च बाणाः प्रकीर्तिताः' **
ब्रह्मसूर्विश्वकेतुः स्यादनिरुद्ध उषापतिः ५३
लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया ५४
'इन्दिरा लोकमाता मा क्षीरोदतनया रमा **
भार्गवी लोकजननी क्षीरसागरकन्यका' **
शङ्खो लक्ष्मीपतेः पाञ्चजन्यश्चक्रं सुदर्शनः ५५
कौमोदकी गदा खड्गो नन्दकः कौस्तुभो मणिः ५६
'चापः शार्ङ्गं मुरारेस्तु श्रीवत्सो लाञ्छनं स्मृतम् **
अश्वाश्च शैब्यसुग्रीवमेघपुष्पबलाहकाः **
सारथिर्दारुको मन्त्री ह्युद्धवश्चानुजो गदः' **
गरुत्मान्गरुडस्तार्क्ष्यो वैनतेयः खगेश्वरः ५७
नागान्तको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः ५८
शंभुरीशः पशुपतिः शिवः शूली महेश्वरः ५९
ईश्वरः शर्व ईशानः शंकरश्चन्द्रशेखरः ६०
भूतेशः खण्डपरशुर्गिरीशो गिरिशो मृडः ६१
मृत्युंजयः कृत्तिवासाः पिनाकी प्रमथाधिपः ६२

उग्रः कपर्दी श्रीकण्ठः शितिकण्ठः कपालभृत् ६३
वामदेवो महादेवो विरूपाक्षस्त्रिलोचनः ६४
कृशानुरेताः सर्वज्ञो धूर्जटिर्नीललोहितः ६५
हरः स्मरहरो भर्गस्त्र्यम्बकस्त्रिपुरान्तकः ६६
गङ्गाधरोऽन्धकरिपुः क्रतुध्वंसी वृषध्वजः ६७
व्योमकेशो भवो भीमः स्थाणू रुद्र उमापतिः ६८
'अहिर्बुध्न्योऽष्टमूर्तिश्च गजारिश्च महानटः' **
कपर्दोऽस्य जटाजूटः पिनाकोऽजगवं धनुः ६९
प्रमथाः स्युः पारिषदा ब्राह्मीत्याद्यास्तु मातरः ७०
'ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा **
वाराही च तथेन्द्राणी चामुण्डा सप्त मातरः' **
विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणिमादिकमष्टधा ७१
'अणिमा महिमा चैव गरिमा लघिमा तथा **
प्राप्तिः प्राकाम्यमीशित्वं वशित्वं चाष्ट सिद्धयः' **
उमा कात्यायनी गौरी काली हैमवतीश्वरा ७२
शिवा भवानी रुद्राणी शर्वाणी सर्वमङ्गला ७३
अपर्णा पार्वती दुर्गा मृडानी चण्डिकाम्बिका ७४
'आर्या दाक्षायणी चैव गिरिजा मेनकात्मजा **
कर्ममोटी तु चामुण्डा चर्ममुण्डा तु चर्चिका' **
विनायको विघ्नराजद्वैमातुरगणाधिपाः ७५
अप्येकदन्तहेरम्बलम्बोदरगजाननाः ७६
कार्तिकेयो महासेनः शरजन्मा षडाननः ७७
पार्वतीनन्दनः स्कन्दः सेनानीरग्निभूर्गुहः ७८

बाहुलेयस्तारकजिद्विशाखः शिखिवाहनः ७९
षाण्मातुरः शक्तिधरः कुमारः क्रौञ्चदारणः ८०
'शृङ्गी भृङ्गी रिटिस्तुण्डी नन्दिको नन्दिकेश्वरः' **
इन्द्रो मरुत्वान्मघवा बिडौजाः पाकशासनः ८१
वृद्धश्रवाः सुनासीरः पुरुहूतः पुरंदरः ८२
जिष्णुर्लेखर्षभः शक्रः शतमन्युर्दिवस्पतिः ८३
सुत्रामा गोत्रभिद्वज्री वासवो वृत्रहा वृषा ८४
वास्तोष्पतिः सुरपतिर्बलारातिः शचीपतिः ८५
जम्भभेदी हरिहयः स्वाराण्नमुचिसूदनः ८६
संक्रन्दनो दुश्च्यवनस्तुराषाण्मेघवाहनः ८७
आखण्डलः सहस्राक्ष ऋभुक्षास्तस्य तु प्रिया ८८
पुलोमजा शचीन्द्राणी नगरी त्वमरावती ८९
हय उच्चैःश्रवा सूतो मातलिर्नन्दनं वनम् ९०
स्यात्प्रासादो वैजयन्तो जयन्तः पाकशासनिः ९१
ऐरावतोऽभ्रमातङ्गैरावणाभ्रमुवल्लभाः ९२
ह्रादिनी वज्रमस्त्री स्यात्कुलिशं भिदुरं पविः ९३
शतकोटिः स्वरुः शम्बो दम्भोलिरशनिर्द्वयोः ९४
व्योमयानं विमानोऽस्त्री नारदाद्याः सुरर्षयः ९५
स्यात्सुधर्मा देवसभा पीयूषममृतं सुधा ९६
मन्दाकिनी वियद्गङ्गा स्वर्णदी सुरदीर्घिका ९७
मेरुः सुमेरुर्हेमाद्री रत्नसानुः सुरालयः ९८

पञ्चैते देवतरवो मन्दारः पारिजातकः ९९
संतानः कल्पवृक्षश्च पुंसि वा हरिचन्दनम् १००
सनत्कुमारो वैधात्रः स्वर्वैद्यावश्विनीसुतौ १०१
नासत्यावश्विनौ दस्रावाश्विनेयौ च तावुभौ १०२
स्त्रियां बहुष्वप्सरसः स्वर्वेश्या उर्वशीमुखाः १०३
'घृताची मेनका रम्भा उर्वशी च तिलोत्तमा **
सुकेशी मञ्जुघोषाद्याः कथ्यन्तेऽप्सरसो बुधैः' **
हाहा हूहूश्चैवमाद्या गन्धर्वास्त्रिदिवौकसाम् १०४
अग्निर्वैश्वानरो वह्निर्वीतिहोत्रो धनंजयः १०५
कृपीटयोनिर्ज्वलनो जातवेदास्तनूनपात् १०६
बर्हिः शुष्मा कृष्णवर्त्मा शोचिष्केश उषर्बुधः १०७
आश्रयाशो बृहद्भानुः कृशानुः पावकोऽनलः १०८
रोहिताश्वो वायुसखः शिखावानाशुशुक्षणिः १०९
हिरण्यरेता हुतभुग्दहनो हव्यवाहनः ११०
सप्तार्चिर्दमुनाः शुक्रश्चित्रभानुर्विभावसुः १११
शुचिरप्पित्तमौर्वस्तु वाडवो वडवानलः ११२
वह्नेर्द्वयोर्ज्वालकीलावर्चिर्हेतिः शिखा स्त्रियाम् ११३
त्रिषु स्फुलिङ्गोऽग्निकणः संतापः संज्वरः समौ ११४
'उल्का स्यान्निर्गतज्वाला भूतिर्भसितभस्मनी **
क्षारो रक्षा च दावस्तु दवो वनहुताशनः' **
धर्मराजः पितृपतिः समवर्ती परेतराट् ११५
कृतान्तो यमुनाभ्राता शमनो यमराड्यमः ११६

कालो दण्डधरः श्राद्धदेवो वैवस्वतोऽन्तकः १९७
राक्षसः कौणपः क्रव्यात्क्रव्यादोऽस्रप आशरः ११८
रात्रिंचरो रात्रिचरः कर्बुरो निकषात्मजः ११९
यातुधानः पुण्यजनो नैर्ऋतो यातुरक्षसी १२०
प्रचेता वरुणः पाशी यादसांपतिरप्पतिः १२१
श्वसनः स्पर्शनो वायुर्मातरिश्वा सदागतिः १२२
पृषदश्वो गन्धवहो गन्धवाहानिलाशुगाः १२३
समीरमारुतमरुज्जगत्प्राणसमीरणाः १२४
नभस्वद्वातपवनपवमानप्रभञ्जनाः १२५
'प्रकम्पनो महावातो झंझावातः सवृष्टिकः' **
प्राणोऽपानः समानश्चोदानव्यानौ च वायवः १२६
'हृदि प्राणो गुदेऽपानः समानो नाभिमण्डले **
उदानः कण्ठदेशे स्याद्व्यानः सर्वशरीरगः' **
शरीरस्था इमे रंहस्तरसी तु रयः स्यदः १२७
जवोऽथ शीघ्रं त्वरितं लघु क्षिप्रमरं द्रुतम् १२८
सत्वरं चपलं तूर्णमविलम्बितमाशु च १२९
सततानारताश्रान्तसंततविरतानिशम् १३०
नित्यानवरताजस्रमप्यथातिशयो भरः १३१
अतिवेलभृशात्यर्थातिमात्रोद्गाढनिर्भरम् १३२
तीव्रैकान्तनितान्तानि गाढबाढदृढानि च १३३
क्लीबे शीघ्राद्यसत्त्वे स्यात्त्रिष्वेषां सत्त्वगामि यत् १३४
कुबेरस्त्र्यम्बकसखो यक्षराड्गुह्यकेश्वरः १३५

मनुष्यधर्मा धनदो राजराजो धनाधिपः १३६
किंनरेशो वैश्रवणः पौलस्त्यो नरवाहनः १३७
यक्षैकपिङ्गैलविलश्रीदपुण्यजनेश्वराः १३८
अस्योद्यानं चैत्ररथं पुत्रस्तु नलकूबरः १३९
कैलासः स्थानमलका पूर्विमानं तु पुष्पकम् १४०
स्यात्किंनरः किंपुरुषस्तुरंगवदनो मयुः १४१
निधिर्ना शेवधिर्भेदाः पद्मशङ्खादयो निधेः १४२
'महापद्मश्च पद्मश्च शङ्खो मकरकच्छपौ **
मुकुन्दकुन्दनीलाश्च खर्वश्च निधयो नव' **

५. व्योमवर्गः ।

द्योदिवौ द्वे स्त्रियामभ्रं व्योम पुष्करमम्बरम् १४३
नभोऽन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्त्म खम् १४४
वियद्विष्णुपदं वा तु पुंस्याकाशविहायसी १४५
'विहायसोऽपि नाकोऽपि द्युरपि स्यात्तदव्ययम् **
तारापथोऽन्तरिक्षं च मेघाध्वा च महाबिलम् **
विहायाः शकुने पुंसि गगने पुंनपुंसकम्' **

६. दिग्वर्गः ।

दिशस्तु ककुभः काष्ठा आशाश्च हरितश्च ताः १४६
प्राच्यवाचीप्रतीच्यस्ताः पूर्वदक्षिणपश्चिमाः १४७
उत्तरा दिगुदीची स्याद्दिश्यं तु त्रिषु दिग्भवे १४८
'अवाग्भवमवाचीनमुदीचीनमुदग्भवम् **
प्रत्यग्भवं प्रतीचीनं प्राचीनं प्राग्भवं त्रिषु' **

इन्द्रो वह्निः पितृपतिर्नैर्ऋतो वरुणो मरुत् १४९
कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमात् १५०
'रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः **
बुधो बृहस्पतिश्चेति दिशां चैव तथा ग्रहाः' **
ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोऽञ्जनः १५१
पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः १५२
करिण्योऽभ्रमुकपिलापिङ्गलानुपमाः क्रमात् १५३
ताम्रकर्णी शुभ्रदन्ती चाङ्गना चाञ्जनावती १५४
क्लीबाव्ययं त्वपदिशं दिशोर्मध्ये विदिक् स्त्रियाम् १५५
अभ्यन्तरं त्वन्तरालं चक्रवालं तु मण्डलम् १५६
अभ्रं मेघो वारिवाहः स्तनयित्नुर्बलाहकः १५७
धाराधरो जलधरस्तडित्वान्वारिदोऽम्बुभृत् १५८
घनजीमूतमुदिरजलमुग्धूमयोनयः १५९
कादम्बिनी मेघमाला त्रिषु मेघभवेऽभ्रियम् १६०
स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसितादि च १६१
शंपाशतह्रदाह्रादिन्यैरावत्यः क्षणप्रभा १६२
तडित्सौदामनी विद्युच्चञ्चला चपला अपि १६३
स्फूर्जथुर्वज्रनिर्घोषो मेघज्योतिरिरंमदः १६४
इन्द्रायुधं शक्रधनुस्तदेव ऋजुरोहितम् १६५
वृष्टिर्वर्षं तद्विघातेऽवग्राहावग्रहौ समौ १६६
धारासंपात आसारः शीकरोऽम्बुकणाः स्मृताः १६७
वर्षोपलस्तु करका मेघच्छन्नेऽह्नि दुर्दिनम् १६८

अन्तर्धा व्यवधा पुंसि त्वन्तर्धिरपवारणम् १६९
अपिधानतिरोधानपिधानाच्छादनानि च १७०
हिमांशुश्चन्द्रमाश्चन्द्र इन्दुः कुमुदबान्धवः १७१
विधुः सुधांशुः शुभ्रांशुरोषधीशो निशापतिः १७२
अब्जो जैवातृकः सोमो ग्लौर्मृगाङ्कः कलानिधिः १७३
द्विजराजः शशधरो नक्षत्रेशः क्षपाकरः १७४
कला तु षोडशो भागो बिम्बोऽस्त्री मण्डलं त्रिषु १७५
भित्तं शकलखण्डे वा पुंस्यर्धोऽर्धं समेंऽशके १७६
चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना प्रसादस्तु प्रसन्नता १७७
कलङ्काङ्कौ लाञ्छनं च चिह्नं लक्ष्म च लक्षणम् १७८
सुषमा परमा शोभा शोभा कान्तिर्द्युतिश्छविः १७९
अवश्यायस्तु नीहारस्तुषारस्तुहिनं हिमम् १८०
प्रालेयं मिहिका चाथ हिमानी हिमसंहतिः १८१
शीतं गुणे तद्वदर्थाः सुषीमः शिशिरो जडः १८२
तुषारः शीतलः शीतो हिमः सप्तान्यलिङ्गकाः १८३
ध्रुव औत्तानपादिः स्यादगस्त्यः कुम्भसंभवः १८४
मैत्रावरुणिरस्यैव लोपामुद्रा सधर्मिणी १८५
नक्षत्रमृक्षं भं तारा तारकाप्युडु वा स्त्रियाम् १८६
दाक्षायण्योऽश्विनीत्यादितारा अश्वयुगश्विनी १८७
राधा विशाखा पुष्ये तु सिध्यतिष्यौ श्रविष्ठया १८८
समा धनिष्ठाः स्युः प्रोष्ठपदा भाद्रपदाः स्त्रियः १८९
मृगशीर्षं मृगशिरस्तस्मिन्नेवाग्रहायणी १९०

इल्वलास्तच्छिरोदेशे तारका निवसन्ति याः १९१
बृहस्पतिः सुराचार्यो गीर्पतिर्धिषणो गुरुः १९२
जीव आङ्गिरसो वाचस्पतिश्चित्रशिखण्डिजः १९३
शुक्रो दैत्यगुरुः काव्य उशना भार्गवः कविः १९४
अङ्गारकः कुजो भौमो लोहिताङ्गो महीसुतः १९५
रौहिणेयो बुधः सौम्यः समौ सौरिशनैश्चरौ १९६
तमस्तु राहुः स्वर्भानुः सैंहिकेयो विधुंतुदः १९७
सप्तर्षयो मरीच्यत्रिमुखाश्चित्रशिखण्डिनः १९८
राशीनामुदयो लग्नं ते तु मेषवृषादयः १९९
सूरसूर्यार्यमादित्यद्वादशात्मदिवाकराः २००
भास्कराहस्करब्रध्नप्रभाकरविभाकराः २०१
भास्वद्विवस्वत्सप्ताश्वहरिदश्वोष्णरश्मयः २०२
विकर्तनार्कमार्तण्डमिहिरारुणपूषणः २०३
द्युमणिस्तरणिर्मित्रश्चित्रभानुर्विरोचनः २०४
विभावसुर्ग्रहपतिस्त्विषांपतिरहर्पतिः २०५
भानुर्हंसः सहस्रांशुस्तपनः सविता रविः २०६
'पद्माक्षस्तेजसां राशिश्छायानाथस्तमिस्रहा **
कर्मसाक्षी जगच्चक्षुर्लोकबन्धुस्त्रयीतनुः **
प्रद्योतनो दिनमणिः खद्योतो लोकबान्धवः **
इनो भगो धामनिधिश्चांशुमाल्यब्जिनीपतिः' **
माठरः पिङ्गलो दण्डश्चण्डांशोः पारिपार्श्विकाः २०७
सूरसूतोऽरुणोऽनूरुः काश्यपिर्गरुडाग्रजः २०८

परिवेषस्तु परिधिरुपसूर्यकमण्डले २०९
किरणोस्रमयूखांशुगभस्तिघृणिपृश्नयः २१०
भानुः करो मरीचिः स्त्रीपुंसयोर्दीधितिः स्त्रियाम् २११
स्युः प्रभारुग्रुचिस्त्विड्भाभाश्छविद्युतिदीप्तयः २१२
रोचिः शोचिरुभे क्लीबे प्रकाशो द्योत आतपः २१३
कोष्णं कवोष्णं मन्दोष्णं कदुष्णं त्रिषु तद्वति २१४
तिग्मं तीक्ष्णं खरं तद्वन्मृगतृष्णा मरीचिका २१५

७. कालवर्गः ।

कालो दिष्टोऽप्यनेहापि समयोऽप्यथ पक्षतिः २१६
प्रतिपद्द्वे इमे स्त्रीत्वे तदाद्यास्तिथयो द्वयोः २१७
घस्रो दिनाहनी वा तु क्लीबे दिवसवासरौ २१८
प्रत्यूषोऽहर्मुखं कल्यमुषःप्रत्युषसी अपि २१९
'व्युष्टं विभातं द्वे क्लीबे पुंसि गोसर्ग इष्यते' **
प्रभातं च दिनान्ते तु सायं संध्या पितृप्रसूः २२०
प्राह्णापराह्णमध्याह्नास्त्रिसंध्यमथ शर्वरी २२१
निशा निशीथिनी रात्रिस्त्रियामा क्षणदा क्षपा २२२
विभावरीतमस्विन्यौ रजनी यामिनी तमी २२३
तमिस्रा तामसी रात्रिर्ज्यौत्स्नी चन्द्रिकयान्विता २२४
आगामिवर्तमानाहर्युक्तायां निशि पक्षिणी २२५
गणरात्रं निशा बह्व्यः प्रदोषो रजनीमुखम् २२६
अर्धरात्रनिशीथौ द्वौ द्वौ यामप्रहरौ समौ २२७
स पर्वसंधिः प्रतिपत्पञ्चदश्योर्यदन्तरम् २२८

पक्षान्तौ पञ्चदश्यौ द्वे पौर्णमासी तु पूर्णिमा २२९
कलाहीने सानुमतिः पूर्णे राका निशाकरे २३०
अमावास्या त्वमावस्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः २३१
सा दृष्टेन्दुः सिनीवाली सा नष्टेन्दुकला कुहूः २३२
उपरागो ग्रहो राहुग्रस्ते त्विन्दौ च पूष्णि च २३३
सोपप्लवोपरक्तौ द्वावग्न्युत्पात उपाहितः २३४
एकयोक्त्या पुष्पवन्तौ दिवाकरनिशाकरौ २३५
अष्टादश निमेषास्तु काष्ठा त्रिंशत्तु ताः कला २३६
तास्तु त्रिंशत्क्षणस्ते तु मुहूर्तो द्वादशास्त्रियाम् २३७
ते तु त्रिंशदहोरात्रः पक्षस्ते दश पञ्च च २३८
पक्षौ पूर्वापरौ शुक्लकृष्णौ मासस्तु तावुभौ २३९
द्वौ द्वौ मार्गादिमासौ स्यादृतुस्तैरयनं त्रिभिः २४०
अयने द्वे गतिरुदग्दक्षिणार्कस्य वत्सरः २४१
समरात्रिंदिवे काले विषुवद्विषुवं च तत् २४२
'पुष्ययुक्ता पौर्णमासी पौषी मासे तु यत्र सा **
नाम्ना स पौषो माघाद्याश्चैवमेकादशापरे' **
मार्गशीर्षे सहा मार्ग आग्रहायणिकश्च सः २४३
पौषे तैषसहस्यौ द्वौ तपा माघेऽथ फाल्गुने २४४
स्यात्तपस्यः फाल्गुनिकः स्याच्चैत्रे चैत्रिको मधुः २४५
वैशाखे माधवो राधो ज्येष्ठे शुक्रः शुचिस्त्वयम् २४६
आषाढे श्रावणे तु स्यान्नभाः श्रावणिकश्च सः २४७
स्युर्नभस्यप्रौष्ठपदभाद्रभाद्रपदाः समाः २४८

स्यादाश्विन इषोऽप्याश्वयुजोऽपि स्यात्तु कार्तिके २४९
बाहुलोर्जौ कार्तिकिको हेमन्तः शिशिरोऽस्त्रियाम् २५०
वसन्ते पुष्पसमयः सुरभिर्ग्रीष्म ऊष्मकः २५१
निदाघ उष्णोपगम उष्ण ऊष्मागमस्तपः २५२
स्त्रियां प्रावृट् स्त्रियां भूम्नि वर्षा अथ शरत्स्त्रियाम् २५३
षडमी ऋतवः पुंसि मार्गादीनां युगैः क्रमात् २५४
संवत्सरो वत्सरोऽब्दो हायनोऽस्त्री शरत्समाः २५५
मासेन स्यादहोरात्रः पैत्रो वर्षेण दैवतः २५६
दैवे युगसहस्रे द्वे ब्राह्मः कल्पौ तु तौ नृणाम् २५७
मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः २५८
संवर्तः प्रलयः कल्पः क्षयः कल्पान्त इत्यपि २५९
अस्त्री पङ्कं पुमान्पाप्मा पापं किल्बिषकल्मषम् २६०
कलुषं वृजिनैनोऽघमंहो दुरितदुष्कृतम् २६१
स्याद्धर्ममस्त्रियां पुण्यश्रेयसी सुकृतं वृषः २६२
मुत्प्रीतिः प्रमदो हर्षः प्रमोदामोदसंमदाः २६३
स्यादानन्दथुरानन्दः शर्मसातसुखानि च २६४
श्वःश्रेयसं शिवं भद्रं कल्याणं मङ्गलं शुभम् २६५
भावुकं भविकं भव्यं कुशलं क्षेममस्त्रियाम् २६६
शस्तं चाथ त्रिषु द्रव्ये पापं पुण्यं सुखादि च २६७
मतल्लिका मचर्चिका प्रकाण्डमुद्धतल्लजौ २६८
प्रशस्तवाचकान्यमून्ययः शुभावहो विधिः २६९
दैवं दिष्टं भागधेयं भाग्यं स्त्री नियतिर्विधिः २७०

हेतुर्ना कारणं बीजं निदानं त्वादिकारणम् २७१
क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषः प्रधानं प्रकृतिः स्त्रियाम् २७२
विशेषः कालिकोऽवस्था गुणाः सत्त्वं रजस्तमः २७३
जनुर्जननजन्मानि जनिरुत्पत्तिरुद्भवः २७४
प्राणी तु चेतनो जन्मी जन्तुजन्युशरीरिणः २७५
जातिर्जातं च सामान्यं व्यक्तिस्तु पृथगात्मता २७६
चित्तं तु चेतो हृदयं स्वान्तं हृन्मानसं मनः २७७

८. धीवर्गः ।

बुद्धिर्मनीषा धिषणा धीः प्रज्ञा शेमुषी मतिः २७८
प्रेक्षोपलब्धिश्चित्संवित्प्रतिपज्ज्ञप्तिचेतनाः २७९
धीर्धारणावती मेधा संकल्पः कर्म मानसम् २८०
'अवधानं समाधानं प्रणिधानं तथैव च' **
चित्ताभोगो मनस्कारश्चर्चा संख्या विचारणा २८१
'विमर्शो भावना चैव वासना च निगद्यते' **
अध्याहारस्तर्क ऊहो विचिकित्सा तु संशयः २८२
संदेहद्वापरौ चाथ समौ निर्णयनिश्चयौ २८३
मिथ्यादृष्टिर्नास्तिकता व्यापादो द्रोहचिन्तनम् २८४
समौ सिद्धान्तराद्धान्तौ भ्रान्तिर्मिथ्यामतिर्भ्रमः २८५
संविदागूः प्रतिज्ञानं नियमाश्रवसंश्रवाः २८६
अङ्गीकाराभ्युपगमप्रतिश्रवसमाधयः २८७
मोक्षे धीर्ज्ञानमन्यत्र विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः २८८
मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिःश्रेयसामृतम् २८९

मोक्षोऽपवर्गोऽथाज्ञानमविद्याहंमतिः स्त्रियाम् २९०
रूपं शब्दो गन्धरसस्पर्शाश्च विषया अमी २९१
गोचरा इन्द्रियार्थाश्च हृषीकं विषयीन्द्रियम् २९२
कर्मेन्द्रियं तु पाय्वादि मनोनेत्रादि धीन्द्रियम् २९३
तुवरस्तु कषायोऽस्त्री मधुरो लवणः कटुः २९४
तिक्तोऽम्लश्च रसाः पुंसि तद्वत्सु षडमी त्रिषु २९५
विमर्दोत्थे परिमलो गन्धे जनमनोहरे २९६
आमोदः सोऽतिनिर्हारी वाच्यलिङ्गत्वमागुणात् २९७
समाकर्षी तु निर्हारी सुरभिर्घ्राणतर्पणः २९८
इष्टगन्धः सुगन्धिः स्यादामोदी मुखवासनः २९९
पूतिगन्धिस्तु दुर्गन्धो विस्रं स्यादामगन्धि यत् ३००
शुक्लशुभ्रशुचिश्वेतविशदश्येतपाण्डराः ३०१
अवदातः सितो गौरो वलक्षो धवलोऽर्जुनः ३०२
हरिणः पाण्डुरः पाण्डुरीषत्पाण्डुस्तु धूसरः ३०३
कृष्णे नीलासितश्यामकालश्यामलमेचकाः ३०४
पीतो गौरो हरिद्राभः पालाशो हरितो हरित् ३०५
लोहितो रोहितो रक्तः शोणः कोकनदच्छविः ३०६
अव्यक्तरागस्त्वरुणः श्वेतरक्तस्तु पाटलः ३०७
श्यावः स्यात्कपिशो धूम्रधूमलौ कृष्णलोहिते ३०८
कडारः कपिलः पिङ्गपिशङ्गौ कद्रुपिङ्गलौ ३०९
चित्रं किर्मीरकल्माषशबलैताश्च कर्बुरे ३१०
गुणे शुक्लादयः पुंसि गुणिलिङ्गास्तु तद्वति ३११

९. शब्दादिवर्गः ।

ब्राह्मी तु भारती भाषा गीर्वाग्वाणी सरस्वती ३१२
व्याहार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः ३१३
अपभ्रंशोऽपशब्दः स्याच्छास्त्रे शब्दस्तु वाचकः ३१४
तिङ्सुबन्तचयो वाक्यं क्रिया वा कारकान्विता ३१५
श्रुतिः स्त्री वेद आम्नायस्त्रयी धर्मस्तु तद्विधिः ३१६
स्त्रियामृक्सामयजुषी इति वेदास्त्रयस्त्रयी ३१७
शिक्षेत्यादि श्रुतेरङ्गमोंकारप्रणवौ समौ ३१८
इतिहासः पुरावृत्तमुदात्ताद्यास्त्रयः स्वराः ३१९
आन्वीक्षिकी दण्डनीतिस्तर्कविद्यार्थशास्त्रयोः ३२०
आख्यायिकोपलब्धार्था पुराणं पञ्चलक्षणम् ३२१
प्रबन्धकल्पना कथा प्रवह्लिका प्रहेलिका ३२२
स्मृतिस्तु धर्मसंहिता समाहृतिस्तु संग्रहः ३२३
समस्या तु समासार्था किंवदन्ती जनश्रुतिः ३२४
वार्ता प्रवृत्तिर्वृत्तान्त उदन्तः स्यादथाह्वयः ३२५
आख्याह्वे अभिधानं च नामधेयं च नाम च ३२६
हूतिराकारणाह्वानं संहूतिर्बहुभिः कृता ३२७
विवादो व्यवहारः स्यादुपन्यासस्तु वाङ्मुखम् ३२८
उपोद्घात उदाहारः शपनं शपथः पुमान् ३२९
प्रश्नोऽनुयोगः पृच्छा च प्रतिवाक्योत्तरे समे ३३०
मिथ्याभियोगोऽभ्याख्यानमथ मिथ्याभिशंसनम् ३३१
अभिशापः प्रणादस्तु शब्दः स्यादनुरागजः ३३२

यशः कीर्तिः समज्या च स्तवः स्तोत्रं नुतिः स्तुतिः ३३३
आम्रेडितं द्विस्त्रिरुक्तमुच्चैर्घुष्टं तु घोषणा ३३४
काकुः स्त्रियां विकारो यः शोकभीत्यादिभिर्ध्वनेः ३३५
अवर्णाक्षेपनिर्वादपरीवादापवादवत् ३३६
उपक्रोशो जुगुप्सा च कुत्सा निन्दा च गर्हणे ३३७
पारुष्यमतिवादः स्याद्भर्त्सनं त्वपकारगीः ३३८
यः सनिन्द उपालम्भस्तत्र स्यात्परिभाषणम् ३३९
तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाक्रोशो मैथुनं प्रति ३४०
स्यादाभाषणमालापः प्रलापोऽनर्थकं वचः ३४१
अनुलापो मुहुर्भाषा विलापः परिदेवनम् ३४२
विप्रलापो विरोधोक्तिः संलापो भाषणं मिथः ३४३
सुप्रलापः सुवचनमपलापस्तु निह्नवः ३४४
'चोद्यमाक्षेपाभियोगौ शापाक्रोशौ दुरेषणा **
अस्त्री चाटु चटु श्लाघा प्रेम्णा मिथ्या विकत्थनम्' **
संदेशवाग्वाचिकं स्याद्वाग्भेदास्तु त्रिषूत्तरे ३४५
रुशती वागकल्याणी स्यात्कल्या तु शुभात्मिका ३४६
अत्यर्थमधुरं सान्त्वं संगतं हृदयंगमम् ३४७
निष्ठुरं परुषं ग्राम्यमश्लीलं सूनृतं प्रिये ३४८
सत्येऽथ संकुलक्लिष्टे परस्परपराहते ३४९
लुप्तवर्णपदं ग्रस्तं निरस्तं त्वरितोदितम् ३५०
अम्बूकृतं सनिष्ठीवमबद्धं स्यादनर्थकम् ३५१
अनक्षरमवाच्यं स्यादाहतं तु मृषार्थकम् ३५२

'सोल्लुण्ठनं तु सोत्प्रासं मणितं रतिकूजितम् **
श्राव्यं हृद्यं मनोहारि विस्पष्टं प्रकटोदितम्' **
अथ क्लिष्टमविस्पष्टं वितथं त्वनृतं वचः ३५३
सत्यं तथ्यमृतं सम्यगमूनि त्रिषु तद्वति ३५४
शब्दे निनादनिनदध्वनिध्वानरवस्वनाः ३५५
स्वाननिर्घोषनिर्ह्रादनादनिस्वाननिस्वनाः ३५६
आरवारावसंरावविरावा अथ मर्मरः ३५७
स्वनिते वस्त्रपर्णानां भूषणानां तु शिञ्जितम् ३५८
निक्काणो निक्कणः क्काणः क्कणः क्कणनमित्यपि ३५९
वीणायाः क्कणिते प्रादेः प्रक्काणप्रक्कणादयः ३६०
कोलाहलः कलकलस्तिरश्चां वाशितं रुतम् ३६१
स्त्री प्रतिश्रुत्प्रतिध्वाने गीतं गानमिमे समे ३६२

१०. नाट्यवर्गः ।

निषादर्षभगान्धारषड्जमध्यमधैवताः ३६३
पञ्चमश्चेत्यमी सप्त तन्त्रीकण्ठोत्थिताः स्वराः ३६४
काकली तु कले सूक्ष्मे ध्वनौ तु मधुरास्फुटे ३६५
कलो मन्द्रस्तु गम्भीरे तारोऽत्युच्चैस्त्रयस्त्रिषु ३६६
'नृणामुरसि मध्यस्थो द्वाविंशतिविधो ध्वनिः **
स मन्द्रः कण्ठमध्यस्थस्तारः शिरसि गीयते' **
समन्वितलयस्त्वेकतालो वीणा तु वल्लकी ३६७
विपञ्ची सा तु तन्त्रीभिः सप्तभिः परिवादिनी ३६८
ततं वीणादिकं वाद्यमानद्धं मुरजादिकम् ३६९

वंशादिकं तु सुषिरं कांस्यतालादिकं घनम्
चतुर्विधमिदं वाद्यं वादित्रातोद्यनामकम्
मृदङ्गा मुरजा भेदास्त्वङ्क्यालिङ्ग्योर्ध्वकास्त्रयः
स्याद्यशःपटहो ढक्का भेरी स्त्री दुन्दुभिः पुमान्
आनकः पटहोऽस्त्री स्यात्कोणो वीणादिवादनम्
वीणादण्डः प्रवालः स्यात्ककुभस्तु प्रसेवकः
कोलम्बकस्तु कायोऽस्या उपनाहो निबन्धनम्
वाद्यप्रभेदा डमरुमड्डुडिण्डिमझर्झराः
मर्दलः पणवोऽन्ये च नर्तकीलासिके समे
विलम्बितं द्रुतं मध्यं तत्त्वमोघो घनं क्रमात्
तालः कालक्रियामानं लयः साम्यमथास्त्रियाम्
ताण्डवं नटनं नाट्यं लास्यं नृत्यं च नर्तने
तौर्यत्रिकं नृत्यगीतवाद्यं नाट्यमिदं त्रयम्
भ्रकुंसश्च भ्रुकुंसश्च भ्रूकुंसश्चेति नर्तकः
स्त्रीवेषधारी पुरुषो नाट्योक्तौ गणिकाज्जुका
भगिनीपतिरावुत्तो भावो विद्वानथावुकः
जनको युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारकः
राजा भट्टारको देवस्तत्सुता भर्तृदारिका
देवी कृताभिषेकायामितरासु तु भट्टिनी
अब्रह्मण्यमवध्योक्तौ राजश्यालस्तु राष्ट्रियः
अम्बा माताथ बाला स्याद्वासूरार्यस्तु मारिषः
अत्तिका भगिनी ज्येष्ठा निष्ठानिर्वहणे समे

हण्डे हञ्जे हलाह्वानं नीचां चेटीं सखीं प्रति ३९२
अङ्गहारोऽङ्गविक्षेपो व्यञ्जकाभिनयौ समौ ३९३
निर्वृत्ते त्वङ्गसत्त्वाभ्यां द्वे त्रिष्वाङ्गिकसात्त्विके ३९४
शृङ्गारवीरकरुणाद्भुतहास्यभयानकाः ३९५
बीभत्सरौद्रौ च रसाः शृङ्गारः शुचिरुज्ज्वलः ३९६
उत्साहवर्धनो वीरः कारुण्यं करुणा घृणा ३९७
कृपा दयानुकम्पा स्यादनुक्रोशोऽप्यथो हसः ३९८
हासो हास्यं च बीभत्सं विकृतं त्रिष्विदं द्वयम् ३९९
विस्मयोऽद्भुतमाश्चर्यं चित्रमप्यथ भैरवम् ४००
दारुणं भीषणं भीष्मं घोरं भीमं भयानकम् ४०१
भयंकरं प्रतिभयं रौद्रं तूग्रममी त्रिषु ४०२
चतुर्दश दरस्त्रासो भीतिर्भीः साध्वसं भयम् ४०३
विकारो मानसो भावोऽनुभावो भावबोधकः ४०४
गर्वोऽभिमानोऽहंकारो मानश्चित्तसमुन्नतिः ४०५
'दर्पोऽवलेपोऽवष्टम्भश्चित्तोद्रेकः स्मयो मदः' ***
अनादरः परिभवः परीभावस्तिरस्क्रिया ४०६
रीढावमाननावज्ञावहेलनमसूर्क्षणम् ४०७
मन्दाक्षं ह्रीस्त्रपा व्रीडा लज्जा सापत्रपान्यतः ४०८
क्षान्तिस्तितिक्षाभिध्या तु परस्य विषये स्पृहा ४०९
अक्षान्तिरीर्ष्यासूया तु दोषारोपो गुणेष्वपि ४१०
वैरं विरोधो विद्वेषो मन्युशोकौ तु शुक् स्त्रियाम् ४११
पश्चात्तापोऽनुतापश्च विप्रतीसार इत्यपि ४१२

कोपक्रोधामर्षरोषप्रतिघा रुट्क्रुधौ स्त्रियौ ४१३
शुचौ तु चरिते शीलमुन्मादश्चित्तविभ्रमः ४१४
प्रेमा ना प्रियता हार्दं प्रेम स्नेहोऽथ दोहदम् ४१५
इच्छा काङ्क्षा स्पृहेहा तृड्वाञ्छा लिप्सा मनोरथः ४१६
कामोऽभिलाषस्तर्षश्च सोऽत्यर्थं लालसा द्वयोः ४१७
उपाधिर्ना धर्मचिन्ता पुंस्याधिर्मानसी व्यथा ४१८
स्याच्चिन्ता स्मृतिराध्यानमुत्कण्ठोत्कलिके समे ४१९
उत्साहोऽध्यवसायः स्यात्स वीर्यमतिशक्तिभाक् ४२०
कपटोऽस्त्री व्याजदम्भोपधयश्छद्मकैतवे ४२१
कुसृतिर्निकृतिः शाठ्यं प्रमादोऽनवधानता ४२२
कौतूहलं कौतुकं च कुतुकं च कुतूहलम् ४२३
स्त्रीणां विलासबिब्बोकविभ्रमा ललितं तथा ४२४
हेला लीलेत्यमी हावाः क्रियाः शृङ्गारभावजाः ४२५
द्रवकेलिपरीहासाः क्रीडा लीला च नर्म च ४२६
व्याजोऽपदेशो लक्ष्यं च क्रीडा खेला च कूर्दनम् ४२७
घर्मो निदाघः स्वेदः स्यात्प्रलयो नष्टचेष्टता ४२८
अवहित्थाकारगुप्तिः समौ संवेगसंभ्रमौ ४२९
स्यादाच्छुरितकं हासः सोत्प्रासः स मनाक्स्मितम् ४३०
मध्यमः स्याद्विहसितं रोमाञ्चो रोमहर्षणम् ४३१
क्रन्दितं रुदितं क्रुष्टं जृम्भस्तु त्रिषु जृम्भणम् ४३२
विप्रलम्भो विसंवादो रिङ्गणं स्खलनं समे ४३३
स्यान्निद्रा शयनं स्वापः स्वप्नः संवेश इत्यपि ४३४

तन्द्री प्रमीला भ्रकुटिर्भ्रुकुटिर्भ्रूकुटिः स्त्रियाम् ४३५
अदृष्टिः स्यादसौम्येऽक्षिण संसिद्धिप्रकृती त्विमे ४३६
स्वरूपं च स्वभावश्च निसर्गश्चाथ वेपथुः ४३७
कम्पोऽथ क्षण उद्धर्षो मह उद्धव उत्सवः ४३८

११. पातालभोगिवर्गः ।

अधोभुवनपातालं बलिसद्म रसातलम् ४३९
नागलोकोऽथ कुहरं शुषिरं विवरं बिलम् ४४०
छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा शुषिः ४४१
गर्तावटौ भुवि श्वभ्रे सरन्ध्रे शुषिरं त्रिषु ४४२
अन्धकारोऽस्त्रियां ध्वान्तं तमिस्रं तिमिरं तमः ४४३
ध्वान्ते गाढेऽन्धतमसं क्षीणेऽवतमसं तमः ४४४
विष्वक्संतमसं नागाः काद्रवेयास्तदीश्वरः ४४५
शेषोऽनन्तो वासुकिस्तु सर्पराजोऽथ गोनसे ४४६
तिलित्सः स्यादजगरे शयुर्वाहस इत्युभौ ४४७
अलगर्दो जलव्यालः समौ राजिलडुण्डुभौ ४४८
मालुधानो मातुलाहिर्निर्मुक्तो मुक्तकञ्चुकः ४४९
सर्पः पृदाकुर्भुजगो भुजंगोऽहिर्भुजंगमः ४५०
आशीविषो विषधरश्चक्री व्यालः सरीसृपः ४५१
कुण्डली गूढपाच्चक्षुःश्रवाः काकोदरः फणी ४५२
दर्वीकरो दीर्घपृष्ठो दन्दशूको बिलेशयः ४५३
उरगः पन्नगो भोगी जिह्मगः पवनाशनः ४५४
'लेलिहानो द्विरसनो गोकर्णः कञ्चुकी तथा **

कुम्भीनसः फणधरो हरिर्भोगधरस्तथा **
अहेः शरीरं भोगः स्यादाशीरप्यहिदंष्ट्रिका' **
त्रिष्वाहेयं विषास्थ्यादि स्फटायां तु फणा द्वयोः ४५५
समौ कञ्चुकनिर्मोकौ क्ष्वेडस्तु गरलं विषम् ४५६
पुंसि क्लीबे च काकोलकालकूटहलाहलाः ४५७
सौराष्ट्रिकः शौक्लिकेयो ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः ४५८
दारदो वत्सनाभश्च विषभेदा अमी नव ४५९
विषवैद्यो जाङ्गुलिको व्यालग्राह्यहितुण्डिकः ४६०

१२. नरकवर्गः ।

स्यान्नारकस्तु नरको निरयो दुर्गतिः स्त्रियाम् ४६१
तद्भेदास्तपनावीचिमहारौरवरौरवाः ४६२
संघातः कालसूत्रं चेत्याद्याः सत्त्वास्तु नारकाः ४६३
प्रेता वैतरणी सिन्धुः स्यादलक्ष्मीस्तु निर्ऋतिः ४६४
विष्टिराजूः कारणा तु यातना तीव्रवेदना ४६५
पीडा बाधा व्यथा दुःखमामनस्यं प्रसूतिजम् ४६६
स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलं त्रिष्वेषां भेद्यगामि यत् ४६७

१३. वारिवर्गः ।

समुद्रोऽब्धिरकूपारः पारावारः सरित्पतिः ४६८
उदन्वानुदधिः सिन्धुः सरस्वान्सागरोऽर्णवः ४६९
रत्नाकरो जलनिधिर्यादःपतिरपांपतिः ४७०
तस्य प्रभेदाः क्षीरोदो लवणोदस्तथापरे ४७१
आपः स्त्री भूम्नि वार्वारि सलिलं कमलं जलम् ४७२

पयः कीलालममृतं जीवनं भुवनं वनम् ४७३
कबन्धमुदकं पाथः पुष्करं सर्वतोमुखम् ४७४
अम्भोऽर्णस्तोयपानीयनीरक्षीराम्बुशम्बरम् ४७५
मेघपुष्पं घनरसस्त्रिषु द्वे आप्यमम्मयम् ४७६
भङ्गस्तरङ्ग ऊर्मिर्वा स्त्रियां वीचिरथोर्मिषु ४७७
महत्सूल्लोलकल्लोलौ स्यादावर्तोऽम्भसां भ्रमः ४७८
पृषन्तिबिन्दुपृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रियाम् ४७९
चक्राणि पुटभेदाः स्युर्भ्रमाश्च जलनिर्गमाः ४८०
कूलं रोधश्च तीरं च प्रतीरं च तटं त्रिषु ४८१
पारावारे परार्वाची तीरे पात्रं तदन्तरम् ४८२
द्वीपोऽस्त्रियामन्तरीपं यदन्तर्वारिणस्तटम् ४८३
तोयोत्थितं तत्पुलिनं सैकतं सिकतामयम् ४८४
निषद्वरस्तु जम्बालः पङ्कोऽस्त्री शादकर्दमौ ४८५
जलोच्छ्वासाः परीवाहाः कूपकास्तु विदारकाः ४८६
नाव्यं त्रिलिङ्गं नौतार्ये स्त्रियां नौस्तरणिस्तरिः ४८७
उडुपं तु प्लवः कोलः स्रोतोऽम्बुसरणं स्वतः ४८८
आतरस्तरपण्यं स्याद्द्रोणी काष्ठाम्बुवाहिनी ४८९
सांयात्रिकः पोतवणिक्कर्णधारस्तु नाविकः ४९०
नियामकाः पोतवाहाः कूपको गुणवृक्षकः ४९१
नौकादण्डः क्षेपणी स्यादरित्रं केनिपातकः ४९२
अभ्रिः स्त्री काष्ठकुद्दालः सेकपात्रं तु सेचनम् ४९३
क्लीबेऽर्धनावं नावोऽर्धेऽतीतनौकेऽतिनु त्रिषु ४९४

त्रिष्वागाधात्प्रसन्नोऽच्छः कलुषोऽनच्छ आविलः ४९५
निम्नं गभीरं गम्भीरमुत्तानं तद्विपर्यये ४९६
अगाधमतलस्पर्शे कैवर्ते दाशधीवरौ ४९७
आनायः पुंसि जालं स्याच्छणसूत्रं पवित्रकम् ४९८
मत्स्याधानी कुवेणी स्याद्बडिशं मत्स्यवेधनम् ४९९
पृथुरोमा झषो मत्स्यो मीनो वैसारिणोऽण्डजः ५००
विसारः शकुली चाथ गडकः शकुलार्भकः ५०१
सहस्रदंष्ट्रः पाठीन उलूपी शिशुकः समौ ५०२
नलमीनश्चिलिचिमः प्रोष्ठी तु शफरी द्वयोः ५०३
क्षुद्राण्डमत्स्यसंघातः पोताधानमथो झषाः ५०४
रोहितो मद्गुरः शालो राजीवः शकुलस्तिमिः ५०५
तिमिंगिलादयश्चाथ यादांसि जलजन्तवः ५०६
तद्भेदाः शिशुमारोद्रशङ्कवो मकरादयः ५०७
स्यात्कुलीरः कर्कटकः कूर्मे कमठकच्छपौ ५०८
ग्राहोऽवहारो नक्रस्तु कुम्भीरोऽथ महीलता ५०९
गण्डूपदः किंचुलको निहाका गोधिका समे ५१०
रक्तपा तु जलौकायां स्त्रियां भूम्नि जलौकसः ५११
मुक्तास्फोटः स्त्रियां शुक्तिः शङ्खः स्यात्कम्बुरस्त्रियौ ५१२
क्षुद्रशङ्खाः शङ्खनखाः शम्बूका जलशुक्तयः ५१३
भेके मण्डूकवर्षाभूशालूरप्लवदर्दुराः ५१४
शिली गण्डूपदी भेकी वर्षाभ्वी कमठी डुलिः ५१५
मद्गुरस्य प्रिया शृङ्गी दुर्नामा दीर्घकोशिका ५१६

जलाशयो जलाधारस्तत्रागाधजलो ह्रदः ५१७
आहावस्तु निपानं स्यादुपकूपजलाशये ५१८
पुंस्येवान्धुः प्रहिः कूप उदपानं तु पुंसि वा ५१९
नेमिस्त्रिकास्य वीनाहो मुखबन्धनमस्य यत् ५२०
पुष्करिण्यां तु खातं स्यादखातं देवखातकम् ५२१
पद्माकरस्तडागोऽस्त्री कासारः सरसी सरः ५२२
वेशन्तः पल्वलं चाल्पसरो वापी तु दीर्घिका ५२३
खेयं तु परिखाधारस्त्वम्भसां यत्र धारणम् ५२४
स्यादालवालमावालमावापोऽथ नदी सरित् ५२५
तरङ्गिणी शैवलिनी तटिनी ह्रादिनी धुनी ५२६
स्रोतस्वती द्वीपवती स्रवन्ती निम्नगापगा ५२७
'कूलंकषा निर्झरिणी रोधोवक्रा सरस्वती' **
गङ्गा विष्णुपदी जह्नुतनया सुरनिम्नगा ५२८
भागीरथी त्रिपथगा त्रिस्रोता भीष्मसूरपि ५२९
कालिन्दी सूर्यतनया यमुना शमनस्वसा ५३०
रेवा तु नर्मदा सोमोद्भवा मेकलकन्यका ५३१
करतोया सदानीरा बाहुदा सैतवाहिनी ५३२
शतद्रुस्तु शुतुद्रिः स्याद्विपाशा तु विपाट् स्त्रियाम् ५३३
शोणो हिरण्यवाहः स्यात्कुल्याल्पा कृत्रिमा सरित् ५३४
शरावती वेत्रवती चन्द्रभागा सरस्वती ५३५
कावेरी सरितोऽन्याश्च संभेदः सिन्धुसंगमः ५३६
द्वयोः प्रणाली पयसः पदव्यां त्रिषु तूत्तरौ ५३७

देविकायां सरय्वां च भवे दाविकसारवौ ५३८
सौगन्धिकं तु कह्लारं हल्लकं रक्तसंध्यकम् ५३९
स्यादुत्पलं कुवलयमथ नीलाम्बुजन्म च ५४०
इन्दीवरं च नीलेऽस्मिन्सिते कुमुदकैरवे ५४१
शालूकमेषां कन्दः स्याद्वारिपर्णी तु कुम्भिका ५४२
जलनीली तु शेवालं शैवलोऽथ कुमुद्वती ५४३
कुमुदिन्यां नलिन्यां तु बिसिनीपद्मिनीमुखाः ५४४
वा पुंसि पद्मं नलिनमरविन्दं महोत्पलम् ५४५
सहस्रपत्रं कमलं शतपत्रं कुशेशयम् ५४६
पङ्केरुहं तामरसं सारसं सरसीरुहम् ५४७
बिसप्रसूनराजीवपुष्कराम्भोरुहाणि च ५४८
पुण्डरीकं सिताम्भोजमथ रक्तसरोरुहे ५४९
रक्तोत्पलं कोकनदं नालो नालमथास्त्रियाम् ५५०
मृणालं बिसमब्जादिकदम्बे षण्डमस्त्रियाम् ५५१
करहाटः शिफाकन्दः किंजल्कः केसरोऽस्त्रियाम् ५५२
संवर्तिका नवदलं बीजकोशो वराटकः ५५३

१४. काण्डसमाप्तिः ।

उक्तं स्वर्व्योमदिक्कालधीशब्दादि सनाट्यकम् ५५४
पातालभोगि नरकं वारि चैषां च संगतम् ५५५
इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने ५५६
स्वरादिकाण्डः प्रथमः साङ्ग एव समर्थितः ५५७

द्वितीयं काण्डम् ।

१. वर्गभेदाः ।

वर्गाः पृथ्वीपुरक्ष्माभृद्वनौषधिमृगादिभिः ५५८
नृब्रह्मक्षत्रविट्शूद्रैः साङ्गोपाङ्गैरिहोदिताः ५५९

२. भूमिवर्गः ।

भूर्भूमिरचलानन्ता रसा विश्वंभरा स्थिरा ५६०
धरा धरित्री धरणिः क्षोणिर्ज्या काश्यपी क्षितिः ५६१
सर्वंसहा वसुमती वसुधोर्वी वसुंधरा ५६२
गोत्रा कुः पृथिवी पृथ्वी क्ष्मावनिर्मेदिनी मही ५६३
'विपुला गह्वरी धात्री गौरिला कुम्भिनी क्षमा **
भूतधात्री रत्नगर्भा जगती सागराम्बरा' **
मृन्मृत्तिका प्रशस्ता तु मृत्सा मृत्स्ना च मृत्तिका ५६४
उर्वरा सर्वसस्याढ्या स्यादूषः क्षारमृत्तिका ५६५
ऊषवानूषरो द्वावप्यन्यलिङ्गौ स्थलं स्थली ५६६
समानौ मरुधन्वानौ द्वे खिलाप्रहते समे ५६७
त्रिष्वथो जगती लोको विष्टपं भुवनं जगत् ५६८
लोकोऽयं भारतं वर्षं शरावत्यास्तु योऽवधेः ५६९
देशः प्राग्दक्षिणः प्राच्य उदीच्यः पश्चिमोत्तरः ५७०
प्रत्यन्तो म्लेच्छदेशः स्यान्मध्यदेशस्तु मध्यमः ५७१
आर्यावर्तः पुण्यभूमिर्मध्यं विन्ध्यहिमालयोः ५७२
नीवृज्जनपदो देशविषयौ तूपवर्तनम् ५७३

त्रिष्वागोष्ठान्नडप्राये नड्वान्नड्वल इत्यपि ५७४
कुमुद्वान्कुमुदप्राये वेतस्वान्बहुवेतसे ५७५
शाद्वलः शादहरिते सजम्बाले तु पङ्किलः ५७६
जलप्रायमनूपं स्यात्पुंसि कच्छस्तथाविधः ५७७
स्त्री शर्करा शर्करिलः शार्करः शर्करावति ५७८
देश एवादिमावेवमुन्नेयाः सिकतावति ५७९
देशो नद्यम्बुवृष्ट्यम्बुसंपन्नव्रीहिपालितः ५८०
स्यान्नदीमातृको देवमातृकश्च यथाक्रमम् ५८१
सुराज्ञि देशे राजन्वान्स्यात्ततोऽन्यत्र राजवान् ५८२
गोष्ठं गोस्थानकं तत्तु गौष्ठीनं भूतपूर्वकम् ५८३
पर्यन्तभूः परिसरः सेतुरालौ स्त्रियां पुमान् ५८४
वामलूरश्च नाकुश्च वल्मीकं पुंनपुंसकम् ५८५
अयनं वर्त्म मार्गाध्वपन्थानः पदवी सृतिः ५८६
सरणिः पद्धतिः पद्या वर्तन्येकपदीति च ५८७
अतिपन्थाः सुपन्थाश्च सत्पथश्चार्चितेऽध्वनि ५८८
व्यध्वो दुरध्वो विपथः कदध्वा कापथः समाः ५८९
अपन्थास्त्वपथं तुल्ये शृङ्गाटकचतुष्पथे ५९०
प्रान्तरं दूरशून्योऽध्वा कान्तारं वर्त्म दुर्गमम् ५९१
गव्यूतिः स्त्री क्रोशयुगं नल्वः किष्कुचतुःशतम् ५९२
घण्टापथः संसरणं तत्पुरस्योपनिष्करम् ५९३
‘द्यावापृथिव्यौ रोदस्यौ द्यावाभूमी च रोदसी **
दिवस्पृथिव्यौ गञ्जा तु रुमा स्याल्लवणाकरः **

३. पुरवर्गः ।

पूः स्त्री पुरीनगर्यौ वा पत्तनं पुटभेदनम् ५९४
स्थानीयं निगमोऽन्यत्तु यन्मूलनगरात्पुरम् ५९५
तच्छाखानगरं वेशो वेश्याजनसमाश्रयः ५९६
आपणस्तु निषद्यायां विपणिः पण्यवीथिका ५९७
रथ्या प्रतोली विशिखा स्याच्चयो वप्रमस्त्रियाम् ५९८
प्राकारो वरणः सालः प्राचीनं प्रान्ततो वृतिः ५९९
भित्तिः स्त्री कुड्यमेडूकं यदन्तर्न्यस्तकीकसम् ६००
गृहं गेहोदवसितं वेश्म सद्म निकेतनम् ६०१
निशान्तपस्त्यसदनं भवनागारमन्दिरम् ६०२
गृहाः पुंसि च भूम्न्येव निकाय्यनिलयालयाः ६०३
वासः कुटी द्वयोः शाला सभा संजवनं त्विदम् ६०४
चतुःशालं मुनीनां तु पर्णशालोटजोऽस्त्रियाम् ६०५
चैत्यमायतनं तुल्ये वाजिशाला तु मन्दुरा ६०६
आवेशनं शिल्पिशाला प्रपा पानीयशालिका ६०७
मठश्छात्रादिनिलयो गञ्जा तु मदिरागृहम् ६०८
गर्भागारं वासगृहमरिष्टं सूतिकागृहम् ६०९
'कुट्टिमोऽस्त्री निबद्धा भूश्चन्द्रशाला शिरोगृहम्' **
वातायनं गवाक्षोऽथ मण्डपोऽस्त्री जनाश्रयः ६१०
हर्म्यादि धनिनां वासः प्रासादो देवभूभुजाम् ६११
सौधोऽस्त्री राजसदनमुपकार्योपकारिका ६१२
स्वस्तिकः सर्वतोभद्रो नन्द्यावर्तादयोऽपि च ६१३

विच्छन्दकः प्रभेदा हि भवन्तीश्वरसद्मनाम् ६१४
स्त्र्यगारं भूभुजामन्तःपुरं स्यादवरोधनम् ६१५
शुद्धान्तश्चावरोधश्च स्यादट्टः क्षौममस्त्रियाम् ६१६
प्रघाणप्रघणालिन्दा बहिर्द्वारप्रकोष्ठके ६१७
गृहावग्रहणी देहल्यङ्गणं चत्वराजिरे ६१८
अधस्ताद्दारुणि शिला नासा दारूपरि स्थितम् ६१९
प्रच्छन्नमन्तर्द्वारं स्यात्पक्षद्वारं तु पक्षकम् ६२०
वलीकनीध्रे पटलप्रान्तेऽथ पटलं छदिः ६२१
गोपानसी तु वलभी छादने वक्रदारुणि ६२२
कपोतपालिकायां तु विटङ्कं पुंनपुंसकम् ६२३
स्त्री द्वार्द्वारं प्रतीहारः स्याद्वितर्दिस्तु वेदिका ६२४
तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं पुरद्वारं तु गोपुरम् ६२५
कूटं पूर्द्वारि यद्धस्तिनखस्तस्मिन्नथ त्रिषु ६२६
कपाटमररं तुल्ये तद्विष्कम्भोऽर्गलं न ना ६२७
आरोहणं स्यात्सोपानं निश्रेणिस्त्वधिरोहिणी ६२८
संमार्जनी शोधनी स्यात्संकरोऽवकरस्तथा ६२९
क्षिप्ते मुखं निःसरणं संनिवेशो निकर्षणम् ६३०
समौ संवसथग्रामौ वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियाम् ६३१
ग्रामान्त उपशल्यं स्यात्सीमसीमे स्त्रियामुभे ६३२
घोष आभीरपल्ली स्यात्पक्कणः शबरालयः ६३३

४. शैलवर्गः ।

महीध्रे शिखरिक्ष्माभृदहार्यधरपर्वताः ६३४

अद्रिगोत्रगिरिग्रावाचलशैलशिलोच्चयाः ६३५
लोकालोकश्चक्रवालस्त्रिकूटस्त्रिककुत्समौ ६३६
अस्तस्तु चरमक्ष्माभृदुदयः पूर्वपर्वतः ६३७
हिमवान्निषधो विन्ध्यो माल्यवान्पारियात्रकः ६३८
गन्धमादनमन्ये च हेमकूटादयो नगाः ६३९
पाषाणप्रस्तरग्रावोपलाश्मानः शिला दृषत् ६४०
कूटोऽस्त्री शिखरं शृङ्गं प्रपातस्त्वतटो भृगुः ६४१
कटकोऽस्त्री नितम्बोऽद्रेः स्नुः प्रस्थः सानुरस्त्रियाम् ६४२
उत्सः प्रस्रवणं वारिप्रवाहो निर्झरो झरः ६४३
दरी तु कंदरो वा स्त्री देवखातबिले गुहा ६४४
गह्वरं गण्डशैलास्तु च्युताः स्थूलोपला गिरेः ६४५
'दन्तकास्तु बहिस्तिर्यक्प्रदेशान्निर्गता गिरेः **
खनिः स्त्रियामाकरः स्यात्पादाः प्रत्यन्तपर्वताः ६४६
उपत्यकाद्रेरासन्ना भूमिरूर्ध्वमधित्यका ६४७
धातुर्मनःशिलाद्यद्रेर्गैरिकं तु विशेषतः ६४८
निकुञ्जकुञ्जौ वा क्लीबे लतादिपिहितोदरे ६४९

५. वनौषधिवर्गः ।

अटव्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनम् ६५०
महारण्यमरण्यानी गृहारामास्तु निष्कुटाः ६५१
आरामः स्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् ६५२
अमात्यगणिकागेहोपवने वृक्षवाटिका ६५३
पुमानाक्रीड उद्यानं राज्ञः साधारणं वनम् ६५४

स्यादेतदेव प्रमदवनमन्तःपुरोचितम्
वीथ्यालिरावलिः पङ्क्तिः श्रेणी लेखास्तु राजयः
वन्या वनसमूहे स्यादङ्कुरोऽभिनवोद्भिदि
वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस्तरुः
अनोकहः कुटः शालः पलाशी द्रुद्रुमागमाः
वानस्पत्यः फलैः पुष्पात्तैरपुष्पाद्वनस्पतिः
ओषध्यः फलपाकान्ताः स्युरवन्ध्यः फलेग्रहिः
वन्ध्योऽफलोऽवकेशी च फलवान्फलिनः फली
प्रफुल्लोत्फुल्लसंफुल्लव्याकोशविकचस्फुटाः
फुल्लश्चैते विकसिते स्युरवन्ध्यादयस्त्रिषु
स्थाणुर्वा ना ध्रुवः शङ्कुर्ह्रस्वशाखाशिफः क्षुपः
अप्रकाण्डे स्तम्बगुल्मौ वल्ली तु व्रततिर्लता
लता प्रतानिनी वीरुद्गुल्मिन्युलप इत्यपि
नगाद्यारोह उच्छ्राय उत्सेधश्चोच्छ्रयश्च सः
अस्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यान्मूलाच्छाखावधिस्तरोः
समे शाखालते स्कन्धशाखाशाले शिफाजटे
शाखाशिफावरोहः स्यान्मूलाच्चाग्रं गता लता
शिरोऽग्रं शिखरं वा ना मूलं बुध्नोऽङ्घ्रिनामकः
सारो मज्जा नरि त्वक्स्त्री वल्कं वल्कलमस्त्रियाम्
काष्ठं दार्विन्धनं त्वेध इध्ममेधः समित्स्त्रियाम्
निष्कुहः कोटरं वा ना वल्लरिर्मञ्जरिः स्त्रियौ
पत्रं पलाशं छदनं दलं पर्णं छदः पुमान्

पल्लवोऽस्त्री किसलयं विस्तारो विटपोऽस्त्रियाम् ६७७
वृक्षादीनां फलं सस्यं वृन्तं प्रसवबन्धनम् ६७८
आमे फले शलाटुः स्याच्छुष्के वानमुभे त्रिषु ६७९
क्षारको जालकं क्लीबे कलिका कोरकः पुमान् ६८०
स्याद्गुच्छकस्तु स्तबकः कुड्मलो मुकुलोऽस्त्रियाम् ६८१
स्त्रियः सुमनसः पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम् ६८२
मकरन्दः पुष्परसः परागः सुमनोरजः ६८३
द्विहीनं प्रसवे सर्वं हरीतक्यादयः स्त्रियाम् ६८४
आश्वत्थवैणवप्लाक्षनैयग्रोधैङ्गुदं फले ६८५
बार्हतं च फले जम्ब्वा जम्बूः स्त्री जम्बु जाम्बवम् ६८६
पुष्पे जातीप्रभृतयः स्वलिङ्गा व्रीहयः फले ६८७
विदार्याद्यास्तु मूलेऽपि पुष्पे क्लीबेऽपि पाटला ६८८
बोधिद्रुमश्चलदलः पिप्पलः कुञ्जराशनः ६८९
अश्वत्थेऽथ कपित्थे स्युर्दधित्थग्राहिमन्मथाः ६९०
तस्मिन्दधिफलः पुष्पफलदन्तशठावपि ६९१
उदुम्बरो जन्तुफलो यज्ञाङ्गो हेमदुग्धकः ६९२
कोविदारे चमरिकः कुद्दालो युगपत्रकः ६९३
सप्तपर्णो विशालत्वक् शारदो विषमच्छदः ६९४
आरग्वधे राजवृक्षशम्पाकचतुरङ्गुलाः ६९५
आरेवतव्याधिघातकृतमालसुवर्णकाः ६९६
स्युर्जम्बीरे दन्तशठजम्भजम्भीरजम्भलाः ६९७
वरुणो वरणः सेतुस्तिक्तशाकः कुमारकः ६९८

पुंनागे पुरुषस्तुङ्गः केसरो देववल्लभः ६९९
पारिभद्रे निम्बतरुर्मन्दारः पारिजातकः ७००
तिनिशे स्यन्दनो नेमी रथद्रुरतिमुक्तकः ७०१
वञ्जुलश्चित्रकृच्चाथ द्वौ पीतनकपीतनौ ७०२
आम्रातके मधूके तु गुडपुष्पमधुद्रुमौ ७०३
वानप्रस्थमधुष्ठीलौ जलजेऽत्र मधूलकः ७०४
पीलौ गुडफलः स्रंसी तस्मिंस्तु गिरिसंभवे ७०५
अक्षोटकन्दरालौ द्वावङ्कोटे तु निकोचकः ७०६
पलाशे किंशुकः पर्णो वातपोतोऽथ वेतसे ७०७
रथाभ्रपुष्पविदुरशीतवानीरवञ्जुलाः ७०८
द्वौ परिव्याधविदुलौ नादेयी चाम्बुवेतसे ७०९
शोभाञ्जने शिग्रुतीक्ष्णगन्धकाक्षीवमोचकाः ७१०
रक्तोऽसौ मधुशिग्रुः स्यादरिष्टः फेनिलः समौ ७११
बिल्वे शाण्डिल्यशैलूषौ मालूरश्रीफलावपि ७१२
प्लक्षो जटी पर्कटी स्यान्न्यग्रोधो बहुपाद्वटः ७१३
गालवः शाबरो लोध्रस्तिरीटस्तिल्वमार्जनौ ७१४
आम्रश्चूतो रसालोऽसौ सहकारोऽतिसौरभः ७१५
कुम्भोलूखलकं क्लीबे कौशिको गुग्गुलुः पुरः ७१६
शेलुः श्लेष्मातकः शीत उद्दालो बहुवारकः ७१७
राजादनं प्रियालः स्यात्सन्नकद्रुर्धनुःपटः ७१८
गम्भारी सर्वतोभद्रा काश्मरी मधुपर्णिका ७१९
श्रीपर्णी भद्रपर्णी च काश्मर्यश्चाप्यथ द्वयोः ७२०

कर्कन्धूर्बदरी कोलिः कोलं कुवलफेनिले ७२१
सौवीरं बदरं घोण्टाप्यथ स्यात्स्वादुकण्टकः ७२२
विकङ्कतः स्रुवावृक्षो ग्रन्थिलो व्याघ्रपादपि ७२३
ऐरावतो नागरङ्गो नादेयी भूमिजम्बुका ७२४
तिन्दुकः स्फूर्जकः कालस्कन्धश्च शितिसारके ७२५
काकेन्दुः कुलकः काकतिन्दुकः काकपीलुके ७२६
गोलीढो झाटलो घण्टापाटलिर्मोक्षमुष्ककौ ७२७
तिलकः क्षुरकः श्रीमान्समौ पिचुलझावुकौ ७२८
श्रीपर्णिका कुमुदिका कुम्भी कैडर्यकट्फलौ ७२९
क्रमुकः पट्टिकाख्यः स्यात्पट्टी लाक्षाप्रसादनः ७३०
तूदस्तु यूपः क्रमुको ब्रह्मण्यो ब्रह्मदारु च ७३१
तूलं च नीपप्रियककदम्बास्तु हलिप्रियः ७३२
वीरवृक्षोऽरुष्करोऽग्निमुखी भल्लातकी त्रिषु ७३३
गर्दभाण्डे कन्दरालकपीतनसुपार्श्वकाः ७३४
प्लक्षश्च तिन्तिडी चिञ्चाम्लिकाथो पीतसारके ७३५
सर्जकासनबन्धूकपुष्पप्रियकजीवकाः ७३६
साले तु सर्जकार्श्याश्वकर्णकाः सस्यसम्बरः ७३७
नदीसर्जो वीरतरुरिन्द्रद्रुः ककुभोऽर्जुनः ७३८
राजादनः फलाध्यक्षः क्षीरिकायामथ द्वयोः ७३९
इङ्गुदी तापसतरुर्भूर्जे चर्मिमृदुत्वचौ ७४०
पिच्छिला पूरणी मोचा स्थिरायुः शाल्मलिर्द्वयोः ७४१
पिच्छा तु शाल्मलीवेष्टे रोचनः कूटशाल्मलिः ७४२

चिरबिल्वो नक्तमालः करजश्च करञ्जके
प्रकीर्यः पूतिकरजः पूतिकः कलिमारकः
करञ्जभेदाः षड्ग्रन्थो मर्कट्यङ्गारवल्लरी
रोही रोहितकः प्लीहशत्रुर्दाडिमपुष्पकः
गायत्री बालतनयः खदिरो दन्तधावनः
अरिमेदो विट्खदिरे कदरः खदिरे सिते
सोमवल्कोऽप्यथ व्याघ्रपुच्छगन्धर्वहस्तकौ
एरण्ड उरुबूकश्च रुचकश्चित्रकश्च सः
चञ्चुः पञ्चाङ्गुलो मण्डवर्धमानव्यडम्बकाः
अल्पा शमी शमीरः स्याच्छमी सक्तुफला शिवा
पिण्डीतको मरुबकः श्वसनः करहाटकः
शल्यश्च मदने शक्रपादपः पारिभद्रकः
भद्रदारु द्रुकिलिमं पीतदारु च दारु च
पूतिकाष्ठं च सप्त स्युर्देवदारुण्यथ द्वयोः
पाटलिः पाटलामोघा काचस्थाली फलेरुहा
कृष्णवृन्ता कुबेराक्षी श्यामा तु महिलाह्वया
लता गोवन्दनी गुन्द्रा प्रियङ्गुः फलिनी फली
विष्वक्सेना गन्धफली कारम्भा प्रियकश्च सा
मण्डूकपर्णपत्रोर्णनटकट्वङ्गटुण्टुकाः
स्योनाकशुकनासर्क्षदीर्घवृन्तकुटन्नटाः
शोणकश्चारलौ तिष्यफला त्वामलकी त्रिषु
अमृता च वयस्था च त्रिलिङ्गस्तु बिभीतकः

नाक्षस्तुषः कर्षफलो भूतावासः कलिद्रुमः ७६५
अभया त्वव्यथा पथ्या कायस्था पूतनामृता ७६६
हरीतकी हैमवती चेतकी श्रेयसी शिवा ७६७
पीतद्रुः सरलः पूतिकाष्ठं चाथ द्रुमोत्पलः ७६८
कर्णिकारः परिव्याधो लकुचो लिकुचो डहुः ७६९
पनसः कण्टकिफलो निचुलो हिज्जलोऽम्बुजः ७७०
काकोदुम्बरिका फल्गुर्मलयूर्जघनेफला ७७१
अरिष्टः सर्वतोभद्रहिङ्गुनिर्यासमालकाः ७७२
पिचुमन्दश्च निम्बेऽथ पिच्छिलागुरुशिंशपा ७७३
कपिला भस्मगर्भा सा शिरीषस्तु कपीतनः ७७४
भण्डिलोऽप्यथ चाम्पेयश्चम्पको हेमपुष्पकः ७७५
एतस्य कलिका गन्धफली स्यादथ केसरे ७७६
बकुलो वञ्जुलोऽशोके समौ करकदाडिमौ ७७७
चाम्पेयः केसरो नागकेसरः काञ्चनाह्वयः ७७८
जया जयन्ती तर्कारी नादेयी वैजयन्तिका ७७९
श्रीपर्णमग्निमन्थः स्यात्कणिका गणिकारिका ७८०
जयोऽथ कुटजः शक्रो वत्सको गिरिमल्लिका ७८१
एतस्यैव कलिङ्गेन्द्रयवभद्रयवं फले ७८२
कृष्णपाकफलाविग्नसुषेणाः करमर्दके ७८३
कालस्कन्धस्तमालः स्यात्तापिच्छोऽप्यथ सिन्दुके ७८४
सिन्दुवारेन्द्रसुरसौ निर्गुण्डीन्द्राणिकेत्यपि ७८५
वेणी खरा गरी देवताडो जीमूत इत्यपि ७८६

श्रीहस्तिनी तु भूरुण्डी तृणशून्यं तु मल्लिका ७८७
भूपदी शीतभीरुश्च सैवास्फोटा वनोद्भवा ७८८
शेफालिका तु सुवहा निर्गुण्डी नीलिका च सा ७८९
सितासौ श्वेतसुरसा भूतवेश्यथ मागधी ७९०
गणिका यूथिकाम्बष्ठा सा पीता हेमपुष्पिका ७९१
अतिमुक्तः पुण्ड्रकः स्याद्वासन्ती माधवी लता ७९२
सुमना मालती जातिः सप्तला नवमालिका ७९३
माघ्यं कुन्दं रक्तकस्तु बन्धूको बन्धुजीवकः ७९४
सहा कुमारी तरणिरम्लानस्तु महासहा ७९५
तत्र शोणे कुरबकस्तत्र पीते कुरण्टकः ७९६
नीली झिण्टी द्वयोर्बाणा दासी चार्तगलश्च सा ७९७
सैरेयकस्तु झिण्टी स्यात्तस्मिन्कुरबकोऽरुणे ७९८
पीता कुरण्टको झिण्टी तस्मिन्सहचरी द्वयोः ७९९
ओण्ड्रपुष्पं जपापुष्पं वज्रपुष्पं तिलस्य यत् ८००
प्रतिहासशतप्रासचण्डातहयमारकाः ८०१
करवीरे करीरे तु क्रकरग्रन्थिलावुभौ ८०२
उन्मत्तः कितवो धूर्तो धत्तूरः कनकाह्वयः ८०३
मातुलो मदनश्चास्य फले मातुलपुत्रकः ८०४
फलपूरो बीजपूरो रुचको मातुलुङ्गके ८०५
समीरणो मरुबकः प्रस्थपुष्पः फणिज्जकः ८०६
जम्बीरोऽप्यथ पर्णासे कठिञ्जरकुठेरकौ ८०७
सितेऽर्जकोऽत्र पाठी तु चित्रको वह्निसंज्ञकः ८०८

अर्काह्ववसुकास्फोटगणरूपविकीरणाः ८०९
मन्दारश्चार्कपर्णोऽत्र शुक्लेऽलर्कप्रतापसौ ८१०
शिवमल्ली पाशुपत एकाष्ठीलो बुको वसुः ८११
वन्दा वृक्षादनी वृक्षरुहा जीवन्तिकेत्यपि ८१२
वत्सादनी छिन्नरुहा गुडूची तन्त्रिकामृता ८१३
जीवन्तिका सोमवल्ली विशल्या मधुपर्ण्यपि ८१४
मूर्वा देवी मधुरसा मोरटा तेजनी स्रुवा ८१५
मधूलिका मधुश्रेणी गोकर्णी पीलुपर्ण्यपि ८१६
पाठाम्बष्ठा विद्धकर्णी स्थापनी श्रेयसी रसा ८१७
एकाष्ठीला पापचेली प्राचीना वनतिक्तिका ८१८
कटुः कटंभराशोकरोहिणी कटुरोहिणी ८१९
मत्स्यपित्ता कृष्णभेदी चक्राङ्गी शकुलादनी ८२०
आत्मगुप्ताजहाव्यण्डा कण्डुरा प्रावृषायणी ८२१
ऋष्यप्रोक्ता शूकशिम्बिः कपिकच्छुश्च मर्कटी ८२२
चित्रोपचित्रा न्यग्रोधी द्रवन्ती शम्बरी वृषा ८२३
प्रत्यक्श्रेणी सुतश्रेणी रण्डा मूषिकपर्ण्यपि ८२४
अपामार्गः शैखरिको धामार्गवमयूरकौ ८२५
प्रत्यक्पर्णी केशपर्णी किणिही खरमञ्जरी ८२६
हञ्जिका ब्राह्मणी पद्मा भार्गी ब्राह्मणयष्टिका ८२७
अङ्गारवल्ली बालेयशाकबर्बरवर्धकाः ८२८
मञ्जिष्ठा विकसा जिङ्गी समङ्गा कालमेषिका ८२९
मण्डूकपर्णी भण्डीरी भण्डी योजनवल्ल्यपि ८३०

यासो यवासो दुःस्पर्शो धन्वयासः कुनाशकः ८३१
रोदनी कच्छुरानन्ता समुद्रान्ता दुरालभा ८३२
पृश्निपर्णी पृथक्पर्णी चित्रपर्ण्यङ्घ्रिवल्लिका ८३३
क्रोष्टुविन्ना सिंहपुच्छी कलशिर्धावनिर्गुहा ८३४
निदिग्धिका स्पृशी व्याघ्री बृहती कण्टकारिका ८३५
प्रचोदनी कुली क्षुद्रा दुःस्पर्शा राष्ट्रिकेत्यपि ८३६
नीली काला क्लीतकिका ग्रामीणा मधुपर्णिका ८३७
रञ्जनी श्रीफली तुत्था द्रोणी दोला च नीलिनी ८३८
अवल्गुजः सोमराजी सुवल्लिः सोमवल्लिका ८३९
कालमेषी कृष्णफला बाकुची पूतिफल्यपि ८४०
कृष्णोपकुल्या वैदेही मागधी चपला कणा ८४१
उषणा पिप्पली शौण्डी कोलाथ करिपिप्पली ८४२
कपिवल्ली कोलवल्ली श्रेयसी वशिरः पुमान् ८४३
चव्यं तु चविका काकचिञ्चीगुञ्जे तु कृष्णला ८४४
पलंकषा त्विक्षुगन्धा श्वदंष्ट्रा स्वादुकण्टकः ८४५
गोकण्टको गोक्षुरको वनशृङ्गाट इत्यपि ८४६
विश्वा विषा प्रतिविषातिविषोपविषारुणा ८४७
शृङ्गी महौषधं चाथ क्षीरावी दुग्धिका समे ८४८
शतमूली बहुसुताभीरुरिन्दीवरी वरी ८४९
ऋष्यप्रोक्ताभीरुपत्रीनारायण्यः शतावरी ८५०
अहेरुरथ पीतद्रुकालीयकहरिद्रवः ८५१
दार्वी पचंपचा दारुहरिद्रा पर्जनीत्यपि ८५२

वचोग्रगन्धा षड्ग्रन्था गोलोमी शतपर्विका ८५३
शुक्ला हैमवती वैद्यमातृसिंह्यौ तु वाशिका ८५४
वृषोऽटरूषः सिंहास्यो वासको वाजिदन्तकः ८५५
आस्फोटा गिरिकर्णी स्याद्विष्णुक्रान्तापराजिता ८५६
इक्षुगन्धा तु काण्डेक्षुकोकिलाक्षेक्षुरक्षुराः ८५७
शालेयः स्याच्छीतशिवश्छत्रा मधुरिका मिसिः ८५८
मिश्रेयाप्यथ सीहुण्डो वज्रः स्नुक्स्त्री स्नुही गुडा ८५९
समन्तदुग्धाथो वेल्लममोघा चित्रतण्डुला ८६०
तण्डुलश्च कृमिघ्नश्च विडङ्गं पुंनपुंसकम् ८६१
बला वाट्यालका घण्टारवा तु शणपुष्पिका ८६२
मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा स्वाद्वी मधुरसेति च ८६३
सर्वानुभूतिः सरला त्रिपुटा त्रिवृता त्रिवृत् ८६४
त्रिभण्डी रोचनी श्यामापालिन्द्यौ तु सुषेणिका ८६५
काला मसूरविदलार्धचन्द्रा कालमेषिका ८६६
मधुकं क्लीतकं यष्टिमधुकं मधुयष्टिका ८६७
विदारी क्षीरशुक्लेक्षुगन्धा क्रोष्ट्री तु या सिता ८६८
अन्या क्षीरविदारी स्यान्महाश्वेतर्क्षगन्धिका ८६९
लाङ्गली शारदी तोयपिप्पली शकुलादनी ८७०
खराश्वा कारवी दीप्यो मयूरो लोचमस्तकः ८७१
गोपी श्यामा शारिवा स्यादनन्तोत्पलशारिवा ८७२
योग्यमृद्धिः सिद्धिलक्ष्म्यौ वृद्धेरप्याह्वया इमे ८७३
कदली वारणबुसा रम्भा मोचांशुमत्फला ८७४

काष्ठीला मुद्गपर्णी तु काकमुद्गा सहेत्यपि ८७५
वार्ताकी हिङ्गुली सिंही भण्टाकी दुष्प्रधर्षिणी ८७६
नाकुली सुरसा रास्ना सुगन्धा गन्धनाकुली ८७७
नकुलेष्टा भुजंगाक्षी छत्राकी सुवहा च सा ८७८
विदारिगन्धांशुमती सालपर्णी स्थिरा ध्रुवा ८७९
तुण्डिकेरी समुद्रान्ता कार्पासी बदरेति च ८८०
भारद्वाजी तु सा वन्या शृङ्गी तु ऋषभो वृषः ८८१
गाङ्गेरुकी नागबला झषा ह्रस्वगवेधुका ८८२
धामार्गवो घोषकः स्यान्महाजाली स पीतकः ८८३
ज्यौत्स्नी पटोलिका जाली नादेयी भूमिजम्बुका ८८४
स्याल्लाङ्गलिक्यग्निशिखा काकाङ्गी काकनासिका ८८५
गोधापदी तु सुवहा मुसली तालमूलिका ८८६
अजशृङ्गी विषाणी स्याद्गोजिह्वादार्विके समे ८८७
ताम्बूलवल्ली ताम्बूली नागवल्ल्यप्यथ द्विजा ८८८
हरेणू रेणुका कौन्ती कपिला भस्मगन्धिनी ८८९
एलावालुकमैलेयं सुगन्धि हरिवालुकम् ८९०
वालुकं चाथ पालङ्क्यां मुकुन्दः कुन्दकुन्दुरू ८९१
बालं ह्रीबेरबर्हिष्ठोदीच्यं केशाम्बुनाम च ८९२
कालानुसार्यवृद्धाश्मपुष्पशीतशिवानि तु ८९३
शैलेयं तालपर्णी तु दैत्या गन्धकुटी मुरा ८९४
गन्धिनी गजभक्ष्या तु सुवहा सुरभी रसा ८९५
महेरणा कुन्दुरुकी सल्लकी ह्लादिनीति च ८९६

अग्निज्वालासुभिक्षे तु धातकी धातुपुष्पिका ८९७
पृथ्वीका चन्द्रवालैला निष्कुटिर्बहुलाथ सा ८९८
सूक्ष्मोपकुञ्चिका तुत्था कोरङ्गी त्रिपुटा त्रुटिः ८९९
व्याधिः कुष्टं पारिभाव्यं वाप्यं पाकलमुत्पलम् ९००
शङ्खिनी चोरपुष्पी स्यात्केशिन्यथ वितुन्नकः ९०१
झटामलाज्झटा ताली शिवा तामलकीति च ९०२
प्रपौण्डरीकं पौण्डर्यमथ तुन्नः कुबेरकः ९०३
कुणिः कच्छः कान्तलको नन्दिवृक्षोऽथ राक्षसी ९०४
चण्डा धनहरी क्षेमदुष्पत्रगणहासकाः ९०५
व्याडायुधं व्याघ्रनखं करजं चक्रकारकम् ९०६
सुषिरा विद्रुमलता कपोताङ्घ्रिर्नटी नली ९०७
धमन्यञ्जनकेशी च हनुर्हट्टविलासिनी ९०८
शुक्तिः शङ्खः खुरः कोलदलं नखमथाढकी ९०९
काक्षी मृत्स्ना तुवरिका मृत्तालकसुराष्ट्रजे ९१०
कुटन्नटं दाशपुरं वानेयं परिपेलवम् ९११
प्लवगोपुरगोनर्दकैवर्तीमुस्तकानि च ९१२
ग्रन्थिपर्णं शुकं बर्हं पुष्पं स्थौणेयकुक्कुरे ९१३
मरुन्माला तु पिशुना स्पृक्का देवी लता लघुः ९१४
समुद्रान्ता वधूः कोटिवर्षा लङ्कोपिकेत्यपि ९१५
तपस्विनी जटामांसी जटिला लोमशा मिसी ९१६
त्वक्पत्रमुत्कटं भृङ्गं त्वचं चोचं वराङ्गकम् ९१७
कर्चूरको द्राविडकः काल्पको वेधमुख्यकः ९१८

ओषध्यो जातिमात्रे स्युरजातौ सर्वमौषधम् ९१९
शाकाख्यं पत्रपुष्पादि तण्डुलीयोऽल्पमारिषः ९२०
विशल्याग्निशिखानन्ता फलिनी शक्रपुष्पिका ९२१
स्याद्दृक्षगन्धा छगलान्त्र्यावेगी वृद्धदारकः ९२२
जुङ्गो ब्राह्मी तु मत्स्याक्षी वयस्था सोमवल्लरी ९२३
पटुपर्णी हैमवती स्वर्णक्षीरी हिमावती ९२४
हयपुच्छी तु काम्बोजी माषपर्णी महासहा ९२५
तुण्डिकेरी रक्तफला बिम्बिका पीलुपर्ण्यपि ९२६
बर्बरा कबरी तुङ्गी खरपुष्पाजगन्धिका ९२७
एलापर्णी तु सुवहा रास्ना युक्तरसा च सा ९२८
चाङ्गेरी चुक्रिका दन्तशठाम्बष्ठाम्ललोणिका ९२९
सहस्रवेधी चुक्रोऽम्लवेतसः शतवेध्यपि ९३०
नमस्कारी गण्डकारी समङ्गा खदिरेत्यपि ९३१
जीवन्ती जीवनी जीवा जीवनीया मधुस्रवा ९३२
कूर्चशीर्षो मधुरकः शृङ्गह्रस्वाङ्गजीवकाः ९३३
किराततिक्तो भूनिम्बोऽनार्यतिक्तोऽथ सप्तला ९३४
विमला सातला भूरिफेना चर्मकषेत्यपि ९३५
वायसोली स्वादुरसा वयस्थाथ मकूलकः ९३६
निकुम्भो दन्तिका प्रत्यक्श्रेण्युदुम्बरपर्ण्यपि ९३७
अजमोदा तूग्रगन्धा ब्रह्मदर्भा यवानिका ९३८
मूले पुष्करकाश्मीरपद्मपत्राणि पौष्करे ९३९
अव्यथातिचरा पद्मा चारणी पद्मचारिणी ९४०

काम्पिल्यः कर्कशश्चन्द्रो रक्ताङ्गो रोचनीत्यपि ९४१
प्रपुन्नाडस्त्वेडगजो दद्रुघ्नश्चक्रमर्दकः ९४२
पद्माट उरणाख्यश्च पलाण्डुस्तु सुकन्दकः ९४३
लतार्कदुर्द्रुमौ तत्र हरितेऽथ महौषधम् ९४४
लशुनं गृञ्जनारिष्टमहाकन्दरसोनकाः ९४५
पुनर्नवा तु शोथघ्नी वितुन्नं सुनिषण्णकम् ९४६
स्याद्वातकः शीतलोऽपराजिता शणपर्ण्यपि ९४७
पारावताङ्घ्रिः कटभी पण्या ज्योतिष्मती लता ९४८
वार्षिकं त्रायमाणा स्यात्त्रायन्ती बलभद्रिका ९४९
विष्वक्सेनप्रिया गृष्टिर्वाराही बदरेत्यपि ९५०
मार्कवो भृङ्गराजः स्यात्काकमाची तु वायसी ९५१
शतपुष्पा सितच्छत्रातिच्छत्रा मधुरा मिसिः ९५२
अवाक्पुष्पी कारवी च सरणा तु प्रसारिणी ९५३
तस्यां कटंभरा राजबला भद्रबलेत्यपि ९५४
जनी जतूका रजनी जतुकृच्चक्रवर्तिनी ९५५
संस्पर्शाथ शटी गन्धमूली षड्ग्रन्थिकेत्यपि ९५६
कर्चूरोऽपि पलाशोऽथ कारवेल्लः कठिल्लकः ९५७
सुषवी चाथ कुलकं पटोलस्तिक्तकः पटुः ९५८
कूष्माण्डकस्तु कर्कारुरुर्वारुः कर्कटी स्त्रियौ ९५९
इक्ष्वाकुः कटुतुम्बी स्यात्तुम्ब्यलाबूरुभे समे ९६०
चित्रा गवाक्षी गोडुम्बा विशाला त्विन्द्रवारुणी ९६१
अर्शोघ्नः सूरणः कन्दो गण्डीरस्तु समष्ठिला ९६२

कलम्ब्युपोदिका स्त्री तु मूलकं हिलमोचिका ९६३
वास्तुकं शाकभेदाः स्युर्दूर्वा तु शतपर्विका ९६४
सहस्रवीर्याभार्गव्यौ रुहानन्ताथ सा सिता ९६५
गोलोमी शतवीर्या च गण्डाली शकुलाक्षका ९६६
कुरुविन्दो मेघनामा मुस्ता मुस्तकमस्त्रियाम् ९६७
स्याद्भद्रमुस्तको गुन्द्रा चूडाला चक्रलोच्चटा ९६८
वंशे त्वक्सारकर्मारत्वचिसारतृणध्वजाः ९६९
शतपर्वा यवफलो वेणुमस्करतेजनाः ९७०
वेणवः कीचकास्ते स्युर्ये स्वनन्त्यनिलोद्धताः ९७१
ग्रन्थिर्ना पर्वपरुषी गुन्द्रस्तेजनकः शरः ९७२
नडस्तु धमनः पोटगलोऽथो काशमस्त्रियाम् ९७३
इक्षुगन्धा पोटगलः पुंसि भूम्नि तु बल्वजाः ९७४
रसाल इक्षुस्तद्भेदाः पुण्ड्रकान्तारकादयः ९७५
स्याद्वीरणं वीरतरं मूलेऽस्योशीरमस्त्रियाम् ९७६
अभयं नलदं सेव्यममृणालं जलाशयम् ९७७
लामज्जकं लघुलयमवदाहेष्टकापथे ९७८
नडादयस्तृणं गर्मुच्छ्यामाकप्रमुखा अपि ९७९
अस्त्री कुशं कुथो दर्भः पवित्रमथ कत्तृणम् ९८०
पौरसौगन्धिकध्यामदेवजग्धकरौहिषम् ९८१
छत्रातिच्छत्रपालघ्नौ मालातृणकभूस्तृणे ९८२
शष्पं बालतृणं घासो यवसं तृणमर्जुनम् ९८३
तृणानां संहतिस्तृण्या नड्या तु नडसंहतिः ९८४

तृणराजाह्वयस्तालो नालिकेरस्तु लाङ्गली ९८५
घोण्टा तु पूगः क्रमुको गुवाकः खपुरोऽस्य तु ९८६
फलमुद्वेगमेते च हिन्तालसहितास्त्रयः ९८७
खर्जूरः केतकी ताली खर्जूरी च तृणद्रुमाः ९८८

६. सिंहादिवर्गः ।

सिंहो मृगेन्द्रः पञ्चास्यो हर्यक्षः केसरी हरिः ९८९
'कण्ठीरवो मृगरिपुर्मृगदृष्टिर्मृगाशनः । **
पुण्डरीकः पञ्चनखचित्रकायमृगद्विषः ॥' **
शार्दूलद्वीपिनौ व्याघ्रे तरक्षुस्तु मृगादनः ९९०
वराहः सूकरो घृष्टिः कोलः पोत्री किरिः किटिः ९९१
दंष्ट्री घोणी स्तब्धरोमा क्रोडो भूदार इत्यपि ९९२
कपिप्लवंगप्लवगशाखामृगवलीमुखाः ९९३
मर्कटो वानरः कीशो वनौका अथ भल्लुके ९९४
ऋक्षाच्छभल्लभल्लूका गण्डके खड्गखड्गिनौ ९९५
लुलायो महिषो वाहद्विषत्कासरसैरिभाः ९९६
स्त्रियां शिवा भूरिमायगोमायुमृगधूर्तकाः ९९७
शृगालवञ्चकक्रोष्टुफेरुफेरवजम्बुकाः ९९८
ओतुर्बिडालो मार्जारो वृषदंशक आखुभुक् ९९९
त्रयो गौधारगौधेरगौधेया गोधिकात्मजे १०००
श्वावित्तु शल्यस्तल्लोम्नि शलली शललं शलम् १००१
वातप्रमीर्वातमृगः कोकस्त्वीहामृगो वृकः १००२
मृगे कुरङ्गवातायुहरिणाजिनयोनयः १००३

ऐणेयमेण्याश्चर्माद्यमेणस्यैणमुभे त्रिषु १००४
कदली कन्दली चीनश्चमूरुप्रियकावपि १००५
समूरुश्चेति हरिणा अमी अजिनयोनयः १००६
कृष्णसाररुरुन्यङ्कुरङ्कुशम्बररौहिषाः १००७
गोकर्णपृषतैणर्श्यरोहिताश्चमरो मृगाः १००८
गन्धर्वः शरभो रामः सृमरो गवयः शशः १००९
इत्यादयो मृगेन्द्राद्या गवाद्याः पशुजातयः १०१०
'अधोगन्ता तु खनको वृकः पुंध्वज उन्दुरः ।' **
उन्दुरुर्मूषकोऽप्याखुर्गिरिका बालमूषिका १०११
सरटः कृकलासः स्यान्मुसली गृहगोधिका १०१२
लूता स्त्री तन्तुवायोर्णनाभमर्कटकाः समाः १०१३
नीलङ्गुस्तु कृमिः कर्णजलौकाः शतपद्युभे १०१४
वृश्चिकः शूककीटः स्यादलिद्रुणौ तु वृश्चिके १०१५
पारावतः कलरवः कपोतोऽथ शशादनः १०१६
पत्री श्येन उलूकस्तु वायसारातिपेचकौ १०१७
'दिवान्धः कौशिको घूको दिवाभीतो निशाटनः ।' **
व्याघ्राटः स्याद्भरद्वाजः खञ्जरीटस्तु खञ्जनः १०१८
लोहपृष्ठस्तु कङ्कः स्यादथ चाषः किकीदिविः १०१९
कलिङ्गभृङ्गधूम्याटा अथ स्याच्छतपत्रकः १०२०
दार्वाघाटोऽथ सारङ्गस्तोककश्चातकः समाः १०२१
कृकवाकुस्ताम्रचूडः कुक्कुटश्चरणायुधः १०२२
चटकः कलविङ्कः स्यात्तस्य स्त्री चटका तयोः १०२३

पुमपत्ये चाटकैरः स्त्र्यपत्ये चटकैव सा १०२४
कर्करेटुः करेटुः स्यात्कृकणक्रकरौ समौ १०२५
वनप्रियः परभृतः कोकिलः पिक इत्यपि १०२६
काके तु करटारिष्टबलिपुष्टसकृत्प्रजाः १०२७
ध्वाङ्क्षात्मघोषपरभृद्बलिभुग्वायसा अपि १०२८
'स एव च चिरञ्जीवी चैकदृष्टिश्च मौकुलिः ।' **
द्रोणकाकस्तु काकोलो दात्यूहः कालकण्ठकः १०२९
आतायिचिल्लौ दाक्षाय्यगृध्रौ कीरशुकौ समौ १०३०
क्रुङ् क्रौञ्चोऽथ बकः कह्वः पुष्कराह्वस्तु सारसः १०३१
कोकश्चक्रश्चक्रवाको रथाङ्गाह्वयनामकः १०३२
कादम्बः कलहंसः स्यादुत्क्रोशकुररौ समौ १०३३
हंसास्तु श्वेतगरुतश्चक्राङ्गा मानसौकसः १०३४
राजहंसास्तु ते चञ्चुचरणैर्लोहितैः सिताः १०३५
मलिनैर्मल्लिकाक्षास्ते धार्तराष्ट्राः सितेतरैः १०३६
शरारिराटिराडिश्च बलाका बिसकण्ठिका १०३७
हंसस्य योषिद्वरटा सारसस्य तु लक्ष्मणा १०३८
जतुकाजिनपत्रा स्यात्परोष्णी तैलपायिका १०३९
वर्वणा मक्षिका नीला सरघा मधुमक्षिका १०४०
पतङ्गिका पुत्तिका स्याद्दंशस्तु वनमक्षिका १०४१
दंशी तज्जातिरल्पा स्याद्गन्धोली वरटा द्वयोः १०४२
भृङ्गारी झीरुका चीरी झिल्लिका च समा इमाः १०४३
समौ पतङ्गशलभौ खद्योतो ज्योतिरिङ्गणः १०४४

मधुव्रतो मधुकरो मधुलिण्मधुपालिनः १०४५
द्विरेफपुष्पलिड्भृङ्गषट्पदभ्रमरालयः १०४६
मयूरो बर्हिणो बर्ही नीलकण्ठो भुजंगभुक् १०४७
शिखावलः शिखी केकी मेघनादानुलास्यपि १०४८
केका वाणी मयूरस्य समौ चन्द्रकमेचकौ १०४९
शिखा चूडा शिखण्डस्तु पिच्छबर्हे नपुंसके १०५०
खगे विहंगविहगविहंगमविहायसः १०५१
शकुन्तिपक्षिशकुनिशकुन्तशकुनद्विजाः १०५२
पतत्रिपत्रिपतगपतत्पत्ररथाण्डजाः १०५३
नगौकोवाजिविकिरविविष्किरपतत्रयः १०५४
नीडोद्भवा गरुत्मन्तः पित्सन्तो नभसंगमाः १०५५
तेषां विशेषा हारीतो मद्गुः कारण्डवः प्लवः १०५६
तित्तिरिः कुक्कुभो लावो जीवंजीवश्चकोरकः १०५७
कोयष्टिकष्टिट्टिभको वर्तको वर्तिकादयः १०५८
गरुत्पक्षच्छदाः पत्रं पतत्रं च तनूरुहम् १०५९
स्त्री पक्षतिः पक्षमूलं चञ्चुस्त्रोटिरुभे स्त्रियौ १०६०
प्रडीनोड्डीनसंडीनान्येताः खगगतिक्रियाः १०६१
पेशी कोषो द्विहीनेऽण्डं कुलायो नीडमस्त्रियाम् १०६२
पोतः पाकोऽर्भको डिम्भः पृथुकः शावकः शिशुः १०६३
स्त्रीपुंसौ मिथुनं द्वन्द्वं युग्मं तु युगलं युगम् १०६४
समूहो निवहव्यूहसंदोहविसरव्रजाः १०६५
स्तोमौघनिकरव्रातवारसंघातसंचयाः १०६६

समुदायः समुदयः समवायश्चयो गणः १०६७
स्त्रियां तु संहतिर्वृन्दं निकुरम्बं कदम्बकम् १०६८
वृन्दभेदाः समैर्वर्गः संघसार्थौ तु जन्तुभिः १०६९
सजातीयैः कुलं यूथं तिरश्चां पुंनपुंसकम् १०७०
पशूनां समजोऽन्येषां समाजोऽथ सधर्मिणाम् १०७१
स्यान्निकायः पुञ्जराशी तूत्करः कूटमस्त्रियाम् १०७२
कापोतशौकमायूरतैत्तिरादीनि तद्गणे १०७३
गृहासक्ताः पक्षिमृगाश्छेकास्ते गृह्यकाश्च ते १०७४

७. मनुष्यवर्गः ।

मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजा मानवा नराः १०७५
स्युः पुमांसः पञ्चजनाः पुरुषाः पूरुषा नरः १०७६
स्त्री योषिदबला योषा नारी सीमन्तिनी वधूः १०७७
प्रतीपदर्शिनी वामा वनिता महिला तथा १०७८
विशेषास्त्वङ्गना भीरुः कामिनी वामलोचना १०७९
प्रमदा मानिनी कान्ता ललना च नितम्बिनी १०८०
सुन्दरी रमणी रामा कोपना सैव भामिनी १०८१
वरारोहा मत्तकाशिन्युत्तमा वरवर्णिनी १०८२
कृताभिषेका महिषी भोगिन्योऽन्या नृपस्त्रियः १०८३
पत्नी पाणिगृहीती च द्वितीया सहधर्मिणी १०८४
भार्या जायाथ पुंभूम्नि दाराः स्यात्तु कुटुम्बिनी १०८५
पुरंध्री सुचरित्रा तु सती साध्वी पतिव्रता १०८६
कृतसापत्निकाध्यूढाधिविन्नाथ स्वयंवरा १०८७

पतिंवरा च वर्याथ कुलस्त्री कुलपालिका १०८८
कन्या कुमारी गौरी तु नग्निकानागतार्तवा १०८९
स्यान्मध्यमा दृष्टरजास्तरुणी युवतिः समे १०९०
समाः स्नुषाजनीवध्वश्चिरिण्टी तु स्ववासिनी १०९१
इच्छावती कामुका स्याद्वृषस्यन्ती तु कामुकी १०९२
कान्तार्थिनी तु या याति संकेतं साभिसारिका १०९३
पुंश्चली धर्षिणी बन्धक्यसती कुलटेत्वरी १०९४
स्वैरिणी पांसुला च स्यादशिश्वी शिशुना विना १०९५
अवीरा निष्पतिसुता विश्वस्ताविधवे समे १०९६
आलिः सखी वयस्याथ पतिवत्नी सभर्तृका १०९७
वृद्धा पलिक्नी प्राज्ञी तु प्रज्ञा प्राज्ञा तु धीमती १०९८
शूद्री शूद्रस्य भार्या स्याच्छूद्रा तज्जातिरेव च १०९९
आभीरी तु महाशूद्री जातिपुंयोगयोः समा ११००
अर्याणी स्वयमर्या स्यात्क्षत्रिया क्षत्रियाण्यपि ११०१
उपाध्यायाप्युपाध्यायी स्यादाचार्यापि च स्वतः ११०२
आचार्यानी तु पुंयोगे स्यादर्यी क्षत्रियी तथा ११०३
उपाध्यायान्युपाध्यायी पोटा स्त्रीपुंसलक्षणा ११०४
वीरपत्नी वीरभार्या वीरमाता तु वीरसूः ११०५
जातापत्या प्रजाता च प्रसूता च प्रसूतिका ११०६
स्त्री नग्निका कोटवी स्याद्दूतीसंचारिके समे ११०७
कात्यायन्यर्धवृद्धा या काषायवसनाऽधवा ११०८
सैरन्ध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका ११०९

असिक्नी स्यादवृद्धा या प्रेष्याऽन्तःपुरचारिणी १११०
वारस्त्री गणिका वेश्या रूपाजीवाथ सा जनैः ११११
सत्कृता वारमुख्या स्यात्कुट्टनी शम्भली समे १११२
विप्रश्निका त्वीक्षणिका दैवज्ञाथ रजस्वला १११३
स्त्रीधर्मिण्यविरात्रेयी मलिनी पुष्पवत्यपि १११४
ऋतुमत्यप्युदक्यापि स्याद्रजः पुष्पमार्तवम् १११५
श्रद्धालुर्दोहदवती निष्कला विगतार्तवा १११६
आपन्नसत्त्वा स्याद्गुर्विण्यन्तर्वत्नी च गर्भिणी १११७
गणिकादेस्तु गाणिक्यं गार्भिणं यौवतं गणे १११८
पुनर्भूर्दिधिषूरूढा द्विस्तस्या दिधिषुः पतिः १११९
स तु द्विजोऽग्रेदिधिषूः सैव यस्य कुटुम्बिनी ११२०
कानीनः कन्यकाजातः सुतोऽथ सुभगासुतः ११२१
सौभागिनेयः स्यात्पारस्त्रैणेयस्तु परस्त्रियाः ११२२
पैतृष्वसेयः स्यात्पैतृष्वस्रीयश्च पितृष्वसुः ११२३
सुतो मातृष्वसुश्चैवं वैमात्रेयो विमातृजः ११२४
अथ बान्धकिनेयः स्याद्बन्धुलश्चासतीसुतः ११२५
कौलटेरः कौलटेयो भिक्षुकी तु सती यदि ११२६
तदा कौलटिनेयोऽस्याः कौलटेयोऽपि चात्मजः ११२७
आत्मजस्तनयः सूनुः सुतः पुत्रः स्त्रियां त्वमी ११२८
आहुर्दुहितरं सर्वेऽपत्यं तोकं तयोः समे ११२९
स्वजाते त्वौरसोरस्यौ तातस्तु जनकः पिता ११३०
जनयित्री प्रसूर्माता जननी भगिनी स्वसा ११३१

ननान्दा तु स्वसा पत्युर्नप्त्री पौत्री सुतात्मजा ११३२
भार्यास्तु भ्रातृवर्गस्य यातरः स्युः परस्परम् ११३३
प्रजावती भ्रातृजाया मातुलानी तु मातुली ११३४
पतिपत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः श्वशुरस्तु पिता तयोः ११३५
पितुर्भ्राता पितृव्यः स्यान्मातुर्भ्राता तु मातुलः ११३६
श्यालाः स्युर्भ्रातरः पत्न्याः स्वामिनो देवृदेवरौ ११३७
स्वस्रीयो भागिनेयः स्याज्जामाता दुहितुः पतिः ११३८
पितामहः पितृपिता तत्पिता प्रपितामहः ११३९
मातुर्मातामहाद्येवं सपिण्डास्तु सनाभयः ११४०
समानोदर्यसोदर्यसगर्भ्यसहजाः समाः ११४१
सगोत्रबान्धवज्ञातिबन्धुस्वस्वजनाः समाः ११४२
ज्ञातेयं बन्धुता तेषां क्रमाद्भावसमूहयोः ११४३
धवः प्रियः पतिर्भर्ता जारस्तूपपतिः समौ ११४४
अमृते जारजः कुण्डो मृते भर्तरि गोलकः ११४५
भ्रात्रीयो भ्रातृजो भ्रातृभगिन्यौ भ्रातरावुभौ ११४६
मातापितरौ पितरौ मातरपितरौ प्रसूजनयितारौ ११४७
श्वश्रूश्वशुरौ श्वशुरौ पुत्रौ पुत्रश्च दुहिता च ११४८
दंपती जंपती जायापती भार्यापती च तौ ११४९
गर्भाशयो जरायुः स्यादुल्बं च कललोऽस्त्रियाम् ११५०
सूतिमासो वैजननो गर्भो भ्रूण इमौ समौ ११५१
तृतीयाप्रकृतिः षण्ढः क्लीबः पण्डो नपुंसके ११५२
शिशुत्वं शैशवं बाल्यं तारुण्यं यौवनं समे ११५३

स्यात्स्थाविरं तु वृद्धत्वं वृद्धसंघेऽपि वार्धकम् ११५४
पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ विस्रसा जरा ११५५
स्यादुत्तानशया डिम्भा स्तनपा च स्तनंधयी ११५६
बालस्तु स्यान्माणवको वयस्यस्तरुणो युवा ११५७
प्रवयाः स्थविरो वृद्धो जीनो जीर्णो जरन्नपि ११५८
वर्षीयान्दशमी ज्यायान्पूर्वजस्त्वग्रियोऽग्रजः ११५९
जघन्यजे स्युः कनिष्ठयवीयोऽवरजानुजाः ११६०
अमांसो दुर्बलश्छातो बलवान्मांसलोंऽसलः ११६१
तुन्दिलस्तुन्दिभस्तुन्दी बृहत्कुक्षिः पिचण्डिलः ११६२
अवटीटोऽवनाटश्चावभ्रटो नतनासिके ११६३
केशवः केशिकः केशी वलिनो वलिभः समौ ११६४
विकलाङ्गस्त्वपोगण्डः खर्वो ह्रस्वश्च वामनः ११६५
खरणाः स्यात्खरणसो विग्रस्तु गतनासिकः ११६६
खुरणाः स्यात्खुरणसः प्रज्ञुः प्रगतजानुकः ११६७
ऊर्ध्वज्ञुरूर्ध्वजानुः स्यात्संज्ञुः संहतजानुकः ११६८
स्यादेडे बधिरः कुब्जे गडुलः कुकरे कुणिः ११६९
पृश्निरल्पतनौ श्रोणः पङ्गौ मुण्डस्तु मुण्डिते ११७०
बलिरः केकरे खोडे खञ्जस्त्रिषु जरावराः ११७१
जडुलः कालकः पिप्लुस्तिलकस्तिलकालकः ११७२
अनामयं स्यादारोग्यं चिकित्सा रुक्प्रतिक्रिया ११७३
भेषजौषधभैषज्यान्यगदो जायुरित्यपि ११७४
स्त्री रुग्रुजा चोपतापरोगव्याधिगदामयाः ११७५

क्षयः शोषश्च यक्ष्मा च प्रतिश्यायस्तु पीनसः ११७६
स्त्री क्षुत्क्षुतं क्षवः पुंसि कासस्तु क्षवथुः पुमान् ११७७
शोफस्तु श्वयथुः शोथः पादस्फोटो विपादिका ११७८
किलाससिध्मे कच्छ्वां तु पाम पामा विचर्चिका ११७९
कण्डूः खर्जूश्च कण्डूया विस्फोटः पिटकः स्त्रियाम् ११८०
व्रणोऽस्त्रियामीर्ममरुः क्लीबे नाडीव्रणः पुमान् ११८१
कोठो मण्डलकं कुष्ठश्वित्रे दुर्नामकार्शसी ११८२
आनाहस्तु निबन्धः स्याद्ग्रहणी रुक्प्रवाहिका ११८३
प्रच्छर्दिका वमिश्च स्त्री पुमांस्तु वमथुः समाः ११८४
व्याधिभेदा विद्रधिः स्त्री ज्वरमेहभगंदराः ११८५
'श्लीपदं पादवल्मीकं केशघ्नस्त्विन्द्रलुप्तकः ।' **
अश्मरी मूत्रकृच्छ्रं स्यात्पूर्वे शुक्रावधेस्त्रिषु ११८६
रोगहार्यगदंकारो भिषग्वैद्यौ चिकित्सके ११८७
वार्तो निरामयः कल्य उल्लाघो निर्गतो गदात् ११८८
ग्लानग्लास्नू आमयावी विकृतो व्याधितोऽपटुः ११८९
आतुरोऽभ्यमितोऽभ्यान्तः समौ पामनकच्छुरौ ११९०
दद्रुणो दद्रुरोगी स्यादर्शोरोगयुतोऽर्शसः ११९१
वातकी वातरोगी स्यात्सातिसारोऽतिसारकी ११९२
स्युः क्लिन्नाक्षे चुल्लचिल्लपिल्लाः क्लिन्नेऽक्ष्णि चाप्यमी ११९३
उन्मत्त उन्मादवति श्लेष्मलः श्लेष्मणः कफी ११९४
न्युब्जो भुग्ने रुजा वृद्धनाभौ तुन्दिलतुन्दिभौ ११९५
किलासी सिध्मलोऽन्धोऽदृङ्मूर्च्छाले मूर्तमूर्च्छितौ ११९६

शुक्रं तेजोरेतसी च बीजवीर्येन्द्रियाणि च १११७
मायुः पित्तं कफः श्लेष्मा स्त्रियां तु त्वगसृग्धरा १११८
पिशितं तरसं मांसं पललं क्रव्यमामिषम् १११९
उत्तप्तं शुष्कमांसं स्यात्तद्वल्लूरं त्रिलिङ्गकम् १२००
रुधिरेऽसृग्लोहितास्त्ररक्तक्षतजशोणितम् १२०१
बुक्काग्रमांसं हृदयं हृन्मेदस्तु वपा वसा १२०२
पश्चाद्ग्रीवाशिरा मन्या नाडी तु धमनिः शिरा १२०३
तिलकं क्लोम मस्तिष्कं गोर्दं किट्टं मलोऽस्त्रियाम् १२०४
अन्त्रं पुरीतद्गुल्मस्तु प्लीहा पुंस्यथ वस्नसा १२०५
स्नायुः स्त्रियां कालखण्डयकृती तु समे इमे १२०६
सृणिका स्यन्दिनी लाला दूषिका नेत्रयोर्मलम् १२०७
'नासामलं तु सिंघाणं पिञ्जूषः कर्णयोर्मलम् ।' **
मूत्रं प्रस्नाव उच्चारावस्करौ शमलं शकृत् १२०८
पुरीषं गूथवर्चस्कमस्त्री विष्ठाविशौ स्त्रियौ १२०९
स्यात्कर्परः कपालोऽस्त्री कीकसं कुल्यमस्थि च १२१०
स्याच्छरीरास्थि कंकालः पृष्ठास्थि तु कशेरुका १२११
शिरोस्थनि करोटिः स्त्री पार्श्वास्थनि तु पर्शुका १२१२
अङ्गं प्रतीकोऽवयवोऽपघनोऽथ कलेवरम् १२१३
गात्रं वपुः संहननं शरीरं वर्ष्म विग्रहः १२१४
कायो देहः क्लीबपुंसोः स्त्रियां मूर्तिस्तनुस्तनूः १२१५
पादाग्रं प्रपदं पादः पदङ्घ्रिश्चरणोऽस्त्रियाम् १२१६
तद्ग्रन्थी घुटिके गुल्फौ पुमान्पार्ष्णिस्तयोरधः १२१७

जङ्घा तु प्रसृता जानूरुपर्वाष्ठीवदस्त्रियाम् १२१८
सक्थि क्लीबे पुमानूरुस्तत्संधिः पुंसि वङ्क्षणः १२१९
गुदं त्वपानं पायुर्ना बस्तिर्नाभेरधो द्वयोः १२२०
कटो ना श्रोणिफलकं कटिः श्रोणिः ककुद्मती १२२१
पश्चान्नितम्बः स्त्रीकट्याः क्लीबे तु जघनं पुरः १२२२
कूपकौ तु नितम्बस्थौ द्वयहीने कुकुन्दरे १२२३
स्त्रियां स्फिचौ कटिप्रोथावुपस्थो वक्ष्यमाणयोः १२२४
भगं योनिर्द्वयोः शिश्नो मेढ्रो मेहनशेफसी १२२५
मुष्कोऽण्डकोशो वृषणः पृष्ठवंशाधरे त्रिकम् १२२६
पिचण्डकुक्षी जठरोदरं तुन्दं स्तनौ कुचौ १२२७
चूचुकं तु कुचाग्रं स्यान्न ना क्रोडं भुजान्तरम् १२२८
उरो वत्सं च वक्षश्च पृष्ठं तु चरमं तनोः १२२९
स्कन्धो भुजशिरोंसोऽस्त्री संधी तस्यैव जत्रुणी १२३०
बाहुमूले उभे कक्षौ पार्श्वमस्त्री तयोरधः १२३१
मध्यमं चावलग्नं च मध्योऽस्त्री द्वौ परौ द्वयोः १२३२
भुजबाहू प्रवेष्टो दोः स्यात्कफोणिस्तु कूर्परः १२३३
अस्योपरि प्रगण्डः स्यात्प्रकोष्ठस्तस्य चाप्यधः १२३४
मणिबन्धादाकनिष्ठं करस्य करभो बहिः १२३५
पञ्चशाखः शयः पाणिस्तर्जनी स्यात्प्रदेशिनी १२३६
अङ्गुल्यः करशाखाः स्युः पुंस्यङ्गुष्ठः प्रदेशिनी १२३७
मध्यमाऽनामिका चापि कनिष्ठा चेति ताः क्रमात् १२३८
पुनर्भवः कररुहो नखोऽस्त्री नखरोऽस्त्रियाम् १२३९

प्रादेशतालगोकर्णास्तर्जन्यादियुते तते १२४०
अङ्गुष्ठे सकनिष्ठे स्याद्वितस्तिर्द्वादशाङ्गुलः १२४१
पाणौ चपेटप्रतलप्रहस्ता विस्तृताङ्गुलौ १२४२
द्वौ संहतौ संहतलप्रतलौ वामदक्षिणौ १२४३
पाणिर्निकुब्जः प्रसृतिस्तौ युतावञ्जलिः पुमान् १२४४
प्रकोष्ठे विस्तृतकरे हस्तो मुष्ट्या तु बद्धया १२४५
स रत्निः स्यादरत्निस्तु निष्कनिष्ठेन मुष्टिना १२४६
व्यामो बाह्वोः सकरयोस्ततयोस्तिर्यगन्तरम् १२४७
ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणिनृमाने पौरुषं त्रिषु १२४८
कण्ठो गलोऽथ ग्रीवायां शिरोधिः कंधरेत्यपि १२४९
कम्बुग्रीवा त्रिरेखा साऽवटुर्घाटा कृकाटिका १२५०
वक्त्रास्ये वदनं तुण्डमाननं लपनं मुखम् १२५१
क्लीबे घ्राणं गन्धवहा घोणा नासा च नासिका १२५२
ओष्ठाधरौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी १२५३
अधस्ताच्चिबुकं गण्डौ कपोलौ तत्परा हनुः १२५४
रदना दशना दन्ता रदास्तालु तु काकुदम् १२५५
रसज्ञा रसना जिह्वा प्रान्तावोष्ठस्य सृक्किणी १२५६
ललाटमलिकं गोधिरूर्ध्वे दृग्भ्यां भ्रुवौ स्त्रियौ १२५७
कूर्चमस्त्री भ्रुवोर्मध्यं तारकाक्ष्णः कनीनिका १२५८
लोचनं नयनं नेत्रमीक्षणं चक्षुरक्षिणी १२५९
दृग्दृष्टी चास्रु नेत्राम्बु रोदनं चास्रमश्रु च १२६०
अपाङ्गौ नेत्रयोरन्तौ कटाक्षोऽपाङ्गदर्शने १२६१

कर्णशब्दग्रहौ श्रोत्रं श्रुतिः स्त्री श्रवणं श्रवः १२६२
उत्तमाङ्गं शिरः शीर्षं मूर्धा ना मस्तकोऽस्त्रियाम् १२६३
चिकुरः कुन्तलो वालः कचः केशः शिरोरुहः १२६४
तद्वृन्दे कैशिकं कैश्यमलकाश्चूर्णकुन्तलाः १२६५
ते ललाटे भ्रमरकाः काकपक्षः शिखण्डकः १२६६
कबरी केशवेशोऽथ धम्मिल्लः संयताः कचाः १२६७
शिखा चूडा केशपाशी व्रतिनस्तु सटा जटा १२६८
वेणिः प्रवेणी शीर्षण्यशिरस्यौ विशदे कचे १२६९
पाशः पक्षश्च हस्तश्च कलापार्थाः कचात्परे १२७०
तनूरुहं रोम लोम तद्वृद्धौ श्मश्रु पुंमुखे १२७१
आकल्पवेषौ नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनम् १२७२
दशैते त्रिष्वलंकर्ताऽलंकरिष्णुश्च मण्डितः १२७३
प्रसाधितोऽलंकृतश्च भूषितश्च परिष्कृतः १२७४
विभ्राड् भ्राजिष्णुरोचिष्णू भूषणं स्यादलंक्रिया १२७५
अलंकारस्त्वाभरणं परिष्कारो विभूषणम् १२७६
मण्डनं चाथ मुकुटं किरीटं पुंनपुंसकम् १२७७
चूडामणिः शिरोरत्नं तरलो हारमध्यगः १२७८
बालपाश्या पारितथ्या पत्रपाश्या ललाटिका १२७९
कर्णिका तालपत्रं स्यात्कुण्डलं कर्णवेष्टनम् १२८०
ग्रैवेयकं कण्ठभूषा लम्बनं स्याल्ललन्तिका १२८१
स्वर्णैः प्रालम्बिकाऽथोरःसूत्रिका मौक्तिकैः कृता १२८२
हारो मुक्तावली देवच्छन्दोऽसौ शतयष्टिका १२८३

हारभेदा यष्टिभेदाद्गुच्छगुच्छार्धगोस्तनाः १२८४
अर्धहारो माणवक एकावल्येकयष्टिका १२८५
सैव नक्षत्रमाला स्यात्सप्तविंशतिमौक्तिकैः १२८६
आवापकः पारिहार्यः कटको वलयोऽस्त्रियाम् १२८७
केयूरमङ्गदं तुल्ये अङ्गुलीयकमूर्मिका १२८८
साक्षराङ्गुलिमुद्रा स्यात्कङ्कणं करभूषणम् १२८९
स्त्रीकट्यां मेखला काञ्ची सप्तकी रशना तथा १२९०
क्लीबे सारसनं चाथ पुंस्कट्यां शृङ्खलं त्रिषु १२९१
पादाङ्गदं तुलाकोटिर्मञ्जीरो नूपुरोऽस्त्रियाम् १२९२
हंसकः पादकटकः किङ्किणी क्षुद्रघण्टिका १२९३
त्वक्फलकृमिरोमाणि वस्त्रयोनिर्दश त्रिषु १२९४
वाल्कं क्षौमादि फालं तु कार्पासं बादरं च तत् १२९५
कौशेयं कृमिकोशोत्थं राङ्कवं मृगरोमजम् १२९६
अनाहतं निष्प्रवाणि तन्त्रकं च नवाम्बरम् १२९७
तत्स्यादुद्गमनीयं यद्धौतयोर्वस्त्रयोर्युगम् १२९८
पत्रोर्णं धौतकौशेयं बहुमूल्यं महाधनम् १२९९
क्षौमं दुकूलं स्याद्द्वे तु निवीतं प्रावृतं त्रिषु १३००
स्त्रियां बहुत्वे वस्त्रस्य दशाः स्युर्वस्तयोर्द्वयोः १३०१
दैर्घ्यमायाम आरोहः परिणाहो विशालता १३०२
पटच्चरं जीर्णवस्त्रं समौ नक्तककर्पटौ १३०३
वस्त्रमाच्छादनं वासश्चैलं वसनमंशुकम् १३०४
सुचेलकः पटोऽस्त्री स्याद्वराशिः स्थूलशाटकः १३०५

निचोलः प्रच्छदपटः समौ रल्लककम्बलौ १३०६
अन्तरीयोपसंव्यानपरिधानान्यधोंऽशुके १३०७
द्वौ प्रावारोत्तरासङ्गौ समौ बृहतिका तथा १३०८
संव्यानमुत्तरीयं च चोलः कूर्पासकोऽस्त्रियाम् १३०९
नीशारः स्यात्प्रावरणे हिमानिलनिवारणे १३१०
अर्धोरुकं वरस्त्रीणां स्याच्चण्डातकमस्त्रियाम् १३११
स्यात्रिष्वाप्रपदीनं तत्प्राप्नोत्याप्रपदं हि यत् १३१२
अस्त्री वितानमुल्लोचो दूष्याद्यं वस्त्रवेश्मनि १३१३
प्रतिसीरा जवनिका स्यात्तिरस्करिणी च सा १३१४
परिकर्माङ्गसंस्कारः स्यान्मार्ष्टिर्मार्जना मृजा १३१५
उद्वर्तनोत्सादने द्वे समे आप्लाव आप्लवः १३१६
स्नानं चर्चा तु चार्चिक्यं स्थासकोऽथ प्रबोधनम् १३१७
अनुबोधः पत्रलेखा पत्राङ्गुलिरिमे समे १३१८
तमालपत्रतिलकचित्रकाणि विशेषकम् १३१९
द्वितीयं च तुरीयं च न स्त्रियामथ कुङ्कुमम् १३२०
काश्मीरजन्माग्निशिखं वरं बाह्लीकपीतने १३२१
रक्तसंकोचपिशुनं धीरं लोहितचन्दनम् १३२२
लाक्षा राक्षा जतु क्लीबे यावोऽलक्तो द्रुमामयः १३२३
लवङ्गं देवकुसुमं श्रीसंज्ञमथ जायकम् १३२४
कालीयकं च कालानुसार्यं चाथ समार्थकम् १३२५
वंशिकागुरुराजार्हलोहकृमिजजोङ्गकम् १३२६
कालागुर्वगुरु स्यात्तु मङ्गल्या मल्लिगन्धि यत् १३२७

यक्षधूपः सर्जरसो रालसर्वरसावपि १३२८
बहुरूपोऽप्यथ वृकधूपकृत्रिमधूपकौ १३२९
तुरुष्कः पिण्डकः सिह्लो यावनोऽप्यथ पायसः १३३०
श्रीवासो वृकधूपोऽपि श्रीवेष्टसरलद्रवौ १३३१
मृगनाभिर्मृगमदः कस्तूरी चाथ कोलकम् १३३२
कंकोलकं कोशफलमथ कर्पूरमस्त्रियाम् १३३३
घनसारश्चन्द्रसंज्ञः सिताभ्रो हिमवालुका १३३४
गन्धसारो मलयजो भद्रश्रीश्चन्दनोऽस्त्रियाम् १३३५
तैलपर्णिकगोशीर्षे हरिचन्दनमस्त्रियाम् १३३६
तिलपर्णी तु पत्राङ्गं रञ्जनं रक्तचन्दनम् १३३७
कुचन्दनं चाथ जातीकोषजातीफले समे १३३८
कर्पूरागुरुकस्तूरीकक्कोलैर्यक्षकर्दमः १३३९
गात्रानुलेपनी वर्तिर्वर्णकं स्याद्विलेपनम् १३४०
चूर्णानि वासयोगाः स्युर्भावितं वासितं त्रिषु १३४१
संस्कारो गन्धमाल्याद्यैर्यः स्यात्तदधिवासनम् १३४२
माल्यं मालास्रजौ मूर्ध्नि केशमध्ये तु गर्भकः १३४३
प्रभ्रष्टकं शिखालम्बि पुरोन्यस्तं ललामकम् १३४४
प्रालम्बमृजुलम्बि स्यात्कण्ठाद्वैकक्षिकं तु तत् १३४५
यत्तिर्यक्क्षिप्तमुरसि शिखास्वापीडशेखरौ १३४६
रचना स्यात्परिस्यन्द आभोगः परिपूर्णता १३४७
उपधानं तूपबर्हः शय्यायां शयनीयवत् १३४८
शयनं मञ्चपर्यङ्कपल्यङ्काः खट्वया समाः १३४९

गेन्दुकः कन्दुको दीपः प्रदीपः पीठमासनम् १३५०
समुद्गकः संपुटकः प्रतिग्राहः पतद्ग्रहः १३५१
प्रसाधनी कङ्कतिका पिष्टातः पटवासकः १३५२
दर्पणे मुकुरादर्शौ व्यजनं तालवृन्तकम् १३५३

८. ब्रह्मवर्गः ।

संततिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनान्वयौ १३५४
वंशोऽन्ववायः संतानो वर्णाः स्युर्ब्राह्मणादयः १३५५
विप्रक्षत्रियविट्शूद्राश्चातुर्वर्ण्यमिति स्मृतम् १३५६
राजबीजी राजवंश्यो बीज्यस्तु कुलसंभवः १३५७
महाकुलकुलीनार्यसभ्यसज्जनसाधवः १३५८
ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये १३५९
आश्रमोऽस्त्री द्विजात्यग्रजन्मभूदेववाडवाः १३६०
विप्रश्च ब्राह्मणोऽसौ षट्कर्मा यागादिभिर्वृतः १३६१
विद्वान्विपश्चिद्दोषज्ञः सन्सुधीः कोविदो बुधः १३६२
धीरो मनीषी ज्ञः प्राज्ञः संख्यावान्पण्डितः कविः १३६३
धीमान्सूरिः कृती कृष्टिर्लब्धवर्णो विचक्षणः १३६४
दूरदर्शी दीर्घदर्शी श्रोत्रियच्छान्दसौ समौ १३६५
'मीमांसको जैमिनीये वेदान्ती ब्रह्मवादिनि **
वैशेषिके स्यादौलूक्यः सौगतः शून्यवादिनि **
नैयायिकस्त्वक्षपादः स्यात्स्याद्वादिक आर्हकः **
चार्वाकलौकायतिकौ सत्कार्ये साङ्ख्यकापिलौ' **
उपाध्यायोऽध्यापकोऽथ स्यान्निषेकादिकृद्गुरुः १३६६

मन्त्रव्याख्याकृदाचार्य आदेष्टा त्वध्वरे व्रती १३६७
यष्टा च यजमानश्च स सोमवति दीक्षितः १३६८
इज्याशीलो यायजूको यज्वा तु विधिनेष्टवान् १३६९
स गीर्पतीष्ट्या स्थपतिः सोमपीथी तु सोमपाः १३७०
सर्ववेदाः स येनेष्टो यागः सर्वस्वदक्षिणः १३७१
अनूचानः प्रवचने साङ्गेऽधीती गुरोस्तु यः १३७२
लब्धानुज्ञः समावृत्तः सुत्वा त्वभिषवे कृते १३७३
छात्रान्तेवासिनौ शिष्ये शैक्षाः प्राथमकल्पिकाः १३७४
एकब्रह्मव्रताचारा मिथः सब्रह्मचारिणः १३७५
सतीर्थ्यास्त्वेकगुरवश्चितवानग्निमग्निचित् १३७६
पारम्पर्योपदेशे स्यादैतिह्यमितिहाव्ययम् १३७७
उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्याज्ज्ञात्वारम्भ उपक्रमः १३७८
यज्ञः सवोऽध्वरो यागः सप्ततन्तुर्मखः क्रतुः १३७९
पाठो होमश्चातिथीनां सपर्या तर्पणं बलिः १३८०
एते पञ्चमहायज्ञा ब्रह्मयज्ञादिनामकाः १३८१
समज्या परिषद्गोष्ठी सभासमितिसंसदः १३८२
आस्थानी क्लीबमास्थानं स्त्रीनपुंसकयोः सदः १३८३
प्राग्वंशः प्राग्घविर्गेहात्सदस्या विधिदर्शिनः १३८४
सभासदः सभास्ताराः सभ्याः सामाजिकाश्च ते १३८५
अध्वर्यूद्गातृहोतारो यजुःसामर्ग्विदः क्रमात् १३८६
आग्नीध्राद्या धनैर्वार्या ऋत्विजो याजकाश्च ते १३८७
वेदिः परिष्कृता भूमिः समे स्थण्डिलचत्वरे १३८८

चषालो यूपकटकः कुम्बा सुगहना वृतिः १३८९
यूपाग्रं तर्म निर्मन्थ्यदारुणि त्वरणिर्द्वयोः १३९०
दक्षिणाग्निर्गार्हपत्याहवनीयौ त्रयोऽग्नयः १३९१
अग्नित्रयमिदं त्रेता प्रणीतः संस्कृतोऽनलः १३९२
समूह्यः परिचाय्योपचाय्यावग्नौ प्रयोगिणः १३९३
यो गार्हपत्यादानीय दक्षिणाग्निः प्रणीयते १३९४
तस्मिन्नानाय्योऽथाग्नायी स्वाहा च हुतभुक्प्रिया १३९५
ऋक्सामिधेनी धाय्या च या स्यादग्निसमिन्धने १३९६
गायत्रीप्रमुखं छन्दो हव्यपाके चरुः पुमान् १३९७
आमिक्षा सा शृतोष्णे या क्षीरे स्याद्दधियोगतः १३९८
धुवित्रं व्यजनं तद्यद्रचितं मृगचर्मणा १३९९
पृषदाज्यं सदध्याज्ये परमान्नं तु पायसम् १४००
हव्यकव्ये दैवपित्र्ये अन्ने पात्रं स्रुवादिकम् १४०१
ध्रुवोपभृज्जुहूर्ना तु स्रुवो भेदाः स्रुचः स्त्रियः १४०२
उपाकृतः पशुरसौ योऽभिमन्त्र्य क्रतौ हतः १४०३
परम्पराकं शमनं प्रोक्षणं च वधार्थकम् १४०४
वाच्यलिङ्गाः प्रमीतोपसंपन्नप्रोक्षिता हते १४०५
सांनाय्यं हविरग्नौ तु हुतं त्रिषु वषट्कृतम् १४०६
दीक्षान्तोऽवभृथो यज्ञे तत्कर्मार्हं तु यज्ञियम् १४०७
त्रिष्वथ क्रतुकर्मेष्टं पूर्तं खातादि कर्म यत् १४०८
अमृतं विघसो यज्ञशेषभोजनशेषयोः १४०९
त्यागो विहापितं दानमुत्सर्जनविसर्जने १४१०

विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनम् १४११
प्रादेशनं निर्वपणमपवर्जनमंहतिः १४१२
मृतार्थे तदहे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम् १४१३
पितृदानं निवापः स्याच्छ्राद्धं तत्कर्म शास्त्रतः १४१४
अन्वाहार्यं मासिकेंऽशोऽष्टमोऽह्नः कुतपोऽस्त्रियाम् १४१५
पर्येषणा परीष्टिश्चान्वेषणा च गवेषणा १४१६
सनिस्त्वध्येषणा याच्ञाऽभिशस्तिर्याचनार्थना १४१७
षट् तु त्रिष्वर्घ्यमर्घार्थे पाद्यं पादाय वारिणि १४१८
क्रमादातिथ्यातिथेये अतिथ्यर्थेऽत्र साधुनि १४१९
स्युरावेशिक आगन्तुरतिथिर्ना गृहागते १४२०
'प्राघूर्णिकः प्राघुणकश्चाभ्युत्थानं तु गौरवम्' **
पूजा नमस्यापचितिः सपर्यार्चार्हणाः समाः १४२१
वरिवस्या तु शुश्रूषा परिचर्याप्युपासना १४२२
व्रज्याटाट्या पर्यटनं चर्या त्वीर्यापथे स्थितिः १४२३
उपस्पर्शस्त्वाचमनमथ मौनमभाषणम् १४२४
'प्राचेतसश्चादिकविः स्यान्मैत्रावरुणिश्च सः **
वाल्मीकश्चाथ गाधेयो विश्वामित्रश्च कौशिकः **
व्यासो द्वैपायनः पाराशर्यः सत्यवतीसुतः' **
आनुपूर्वी स्त्रियां वावृत्परिपाटी अनुक्रमः १४२५
पर्यायश्चातिपातस्तु स्यात्पर्यय उपात्ययः १४२६
नियमो व्रतमस्त्री तच्चोपवासादि पुण्यकम् १४२७
औपवस्तं तूपवासो विवेकः पृथगात्मता १४२८

स्याद्ब्रह्मवर्चसं वृत्ताध्ययनर्द्धिरथाञ्जलिः १४२९
पाठे ब्रह्माञ्जलिः पाठे विप्रुषो ब्रह्मबिन्दवः १४३०
ध्यानयोगासने ब्रह्मासनं कल्पे विधिक्रमौ १४३१
मुख्यः स्यात्प्रथमः कल्पोऽनुकल्पस्तु ततोऽधमः १४३२
संस्कारपूर्वं ग्रहणं स्यादुपाकरणं श्रुतेः १४३३
समे तु पादग्रहणमभिवादनमित्युभे १४३४
भिक्षुः परिव्राट् कर्मन्दी पाराशर्यपि मस्करी १४३५
तपस्वी तापसः पारिकाङ्क्षी वाचंयमो मुनिः १४३६
तपःक्लेशसहो दान्तो वर्णिनो ब्रह्मचारिणः १४३७
ऋषयः सत्यवचसः स्नातकस्त्वाप्लुतो व्रती १४३८
ये निर्जितेन्द्रियग्रामा यतिनो यतयश्च ते १४३९
यः स्थण्डिले व्रतवशाच्छेते स्थण्डिलशाय्यसौ १४४०
स्थाण्डिलश्चाथ विरजस्तमसः स्युर्द्वयातिगाः १४४१
पवित्रः प्रयतः पूतः पाषण्डाः सर्वलिङ्गिनः १४४२
पालाशो दण्ड आषाढो व्रते राम्भस्तु वैणवः १४४३
अस्त्री कमण्डलुः कुण्डी व्रतिनामासनं वृषी १४४४
अजिनं चर्म कृत्तिः स्त्री भैक्षं भिक्षाकदम्बकम् १४४५
स्वाध्यायः स्याज्जपः सुत्याभिषवः सवनं च सा १४४६
सर्वैनसामपध्वंसि जप्यं त्रिष्वघमर्षणम् १४४७
दर्शश्च पौर्णमासश्च यागौ पक्षान्तयोः पृथक् १४४८
शरीरसाधनापेक्षं नित्यं यत्कर्म तद्यमः १४४९
नियमस्तु स यत्कर्म नित्यमागन्तुसाधनम् १४५०

'क्षौरं तु भद्राकरणं मुण्डनं वपनं त्रिषु' ***
उपवीतं ब्रह्मसूत्रं प्रोद्धृते दक्षिणे करे १४५१
प्राचीनावीतमन्यस्मिन्निवीतं कण्ठलम्बितम् १४५२
अङ्गुल्यग्रे तीर्थं दैवं स्वल्पाङ्गुल्योर्मूले कायम् १४५३
मध्येऽङ्गुष्ठाङ्गुल्योः पित्र्यं मूले त्वङ्गुष्ठस्य ब्राह्मम् १४५४
स्याद्ब्रह्मभूयं ब्रह्मत्वं ब्रह्मसायुज्यमित्यपि १४५५
देवभूयादिकं तद्वत्कृच्छ्रं सांतपनादिकम् १४५६
संन्यासवत्यनशने पुमान्प्रायोऽथ वीरहा १४५७
नष्टाग्निः कुहना लोभान्मिथ्येर्यापथकल्पना १४५८
व्रात्यः संस्कारहीनः स्यादस्वाध्यायो निराकृतिः १४५९
धर्मध्वजी लिङ्गवृत्तिरवकीर्णी क्षतव्रतः १४६०
सुप्ते यस्मिन्नस्तमेति सुप्ते यस्मिन्नुदेति च १४६१
अंशुमानभिनिर्मुक्ताभ्युदितौ च यथाक्रमम् १४६२
परिवेत्तानुजोऽनूढे ज्येष्ठे दारपरिग्रहात् १४६३
परिवित्तिस्तु तज्ज्यायान्विवाहोपयमौ समौ १४६४
तथा परिणयोद्वाहोपयामाः पाणिपीडनम् १४६५
व्यवायो ग्राम्यधर्मो मैथुनं निधुवनं रतम् १४६६
त्रिवर्गो धर्मकामार्थैश्चतुर्वर्गः समोक्षकैः १४६७
सबलैस्तैश्चतुर्भद्रं जन्याः स्निग्धा वरस्य ये १४६८

९. क्षत्रियवर्गः ।

मूर्धाभिषिक्तो राजन्यो बाहुजः क्षत्रियो विराट् १४६९
राजा राट् पार्थिवक्ष्माभृन्नृपभूपमहीक्षितः १४७०

राजा तु प्रणताशेषसामन्तः स्यादधीश्वरः १४७१
चक्रवर्ती सार्वभौमो नृपोऽन्यो मण्डलेश्वरः १४७२
येनेष्टं राजसूयेन मण्डलस्येश्वरश्च यः १४७३
शास्ति यश्चाज्ञया राज्ञः स सम्राडथ राजकम् १४७४
राजन्यकं च नृपतिक्षत्रियाणां गणे क्रमात् १४७५
मन्त्री धीसचिवोऽमात्योऽन्ये कर्मसचिवास्ततः १४७६
महामात्राः प्रधानानि पुरोधास्तु पुरोहितः १४७७
द्रष्टरि व्यवहाराणां प्राड्विवाकाक्षदर्शकौ १४७८
प्रतीहारो द्वारपालद्वास्थद्वास्थितदर्शकाः १४७९
रक्षिवर्गस्त्वनीकस्थोऽथाध्यक्षाधिकृतौ समौ १४८०
स्थायुकोऽधिकृतो ग्रामे गोपो ग्रामेषु भूरिषु १४८१
भौरिकः कनकाध्यक्षो रूप्याध्यक्षस्तु नैष्किकः १४८२
अन्तःपुरे त्वधिकृतः स्यादन्तर्वंशिको जनः १४८३
सौविदल्लाः कञ्चुकिनः स्थापत्याः सौविदाश्च ते १४८४
शण्ढो वर्षवरस्तुल्यौ सेवकार्थ्यनुजीविनः १४८५
विषयानन्तरो राजा शत्रुर्मित्रमतः परम् १४८६
उदासीनः परतरः पार्ष्णिग्राहस्तु पृष्ठतः १४८७
रिपौ वैरिसपत्नारिद्विषद्द्वेषणदुर्हृदः १४८८
द्विड्विपक्षाहितामित्रदस्युशात्रवशत्रवः १४८९
अभिघातिपरारातिप्रत्यर्थिपरिपन्थिनः १४९०
वयस्यः स्निग्धः सवया अथ मित्रं सखा सुहृत् १४९१
सख्यं साप्तपदीनं स्यादनुरोधोऽनुवर्तनम् १४९२

यथार्हवर्णः प्रणिधिरपसर्पश्चरः स्पशः १४९३
चारश्च गूढपुरुषश्चाप्तप्रत्ययितौ समौ १४९४
सांवत्सरो ज्यौतिषिको दैवज्ञगणकावपि १४९५
स्युर्मौहूर्तिकमौहूर्तज्ञानिकार्तान्तिका अपि १४९६
तान्त्रिको ज्ञातसिद्धान्तः सत्री गृहपतिः समौ १४९७
लिपिकारोऽक्षरचणोऽक्षरचुञ्चुश्च लेखके १४९८
लिखिताक्षरविन्यासे लिपिर्लिबिरुभे स्त्रियौ १४९९
स्यात्संदेशहरो दूतो दूत्यं तद्भावकर्मणी १५००
अध्वनीनोऽध्वगोऽध्वन्यः पान्थः पथिक इत्यपि १५०१
स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानि च १५०२
राज्याङ्गानि प्रकृतयः पौराणां श्रेणयोऽपि च १५०३
संधिर्ना विग्रहो यानमासनं द्वैधमाश्रयः १५०४
षड्गुणाः शक्तयस्तिस्रः प्रभावोत्साहमन्त्रजाः १५०५
क्षयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गो नीतिवेदिनाम् १५०६
स प्रतापः प्रभावश्च यत्तेजः कोशदण्डजम् १५०७
भेदो दण्डः साम दानमित्युपायचतुष्टयम् १५०८
साहसं तु दमो दण्डः साम सान्त्वमथो समौ १५०९
भेदोपजापावुपधा धर्माद्यैर्यत्परीक्षणम् १५१०
पञ्च त्रिष्वषडक्षीणो यस्तृतीयाद्यगोचरः १५११
विविक्तविजनच्छन्ननिःशलाकास्तथा रहः १५१२
रहश्चोपांशु चालिङ्गे रहस्यं तद्भवे त्रिषु १५१३
समौ विस्रम्भविश्वासौ भ्रेषो भ्रंशो यथोचितात् १५१४

अभ्रेषन्यायकल्पास्तु देशरूपं समञ्जसम् १५१५
युक्तमौपयिकं लभ्यं भजमानाभिनीतवत् १५१६
न्याय्यं च त्रिषु षट् संप्रधारणा तु समर्थनम् १५१७
अववादस्तु निर्देशो निदेशः शासनं च सः १५१८
शिष्टिश्चाज्ञा च संस्था तु मर्यादा धारणा स्थितिः १५१९
आगोऽपराधो मन्तुश्च समे तूद्दानबन्धने १५२०
द्विपाद्यो द्विगुणो दण्डो भागधेयः करो बलिः १५२१
घट्टादिदेयं शुल्कोऽस्त्री प्राभृतं तु प्रदेशनम् १५२२
उपायनमुपग्राह्यमुपहारस्तथोपदा १५२३
यौतकादि तु यद्देयं सुदायो हरणं च तत् १५२४
तत्कालस्तु तदात्वं स्यादुत्तरः काल आयतिः १५२५
सांदृष्टिकं फलं सद्य उदर्कः फलमुत्तरम् १५२६
अदृष्टं वह्नितोयादि दृष्टं स्वपरचक्रजम् १५२७
महीभुजामहिभयं स्वपक्षप्रभवं भयम् १५२८
प्रक्रिया त्वधिकारः स्याच्चामरं तु प्रकीर्णकम् १५२९
नृपासनं यत्तद्भद्रासनं सिंहासनं तु तत् १५३०
हैमं छत्रं त्वातपत्रं राज्ञस्तु नृपलक्ष्म तत् १५३१
भद्रकुम्भः पूर्णकुम्भो भृङ्गारः कनकालुका १५३२
निवेशः शिबिरं षण्ढे सज्जनं तूपरक्षणम् १५३३
हस्त्यश्वरथपादातं सेनाङ्गं स्याच्चतुष्टयम् १५३४
दन्ती दन्तावलो हस्ती द्विरदोऽनेकपो द्विपः १५३५
मतङ्गजो गजो नागः कुञ्जरो वारणः करी १५३६

इभः स्तम्बेरमः पद्मी यूथनाथस्तु यूथपः १५३७
मदोत्कटो मदकलः कलभः करिशावकः १५३८
प्रभिन्नो गर्जितो मत्तः समावुद्वान्तनिर्मदौ १५३९
हास्तिकं गजता वृन्दे करिणी धेनुका वशा १५४०
गण्डः कटो मदो दानं वमथुः करशीकरः १५४१
कुम्भौ तु पिण्डौ शिरसस्तयोर्मध्ये विदुः पुमान् १५४२
अवग्रहो ललाटं स्यादीषिका त्वक्षिकूटकम् १५४३
अपाङ्गदेशो निर्याणं कर्णमूलं तु चूलिका १५४४
अधः कुम्भस्य वाहित्थं प्रतिमानमधोऽस्य यत् १५४५
आसनं स्कन्धदेशः स्यात्पद्मकं बिन्दुजालकम् १५४६
पार्श्वभागः पक्षभागो दन्तभागस्तु योऽग्रतः १५४७
द्वौ पूर्वपश्चाज्जङ्घादिदेशौ गात्रावरे क्रमात् १५४८
तोत्रं वेणुकमालानं बन्धस्तम्भेऽथ शृङ्खले १५४९
अन्दुको निगडोऽस्त्री स्यादङ्कुशोऽस्त्री सृणिः स्त्रियाम् १५५०
दूष्या कक्ष्या वरत्रा स्यात्कल्पना सज्जना समे १५५१
प्रवेण्यास्तरणं वर्णः परिस्तोमः कुथो द्वयोः १५५२
वीतं त्वसारं हस्त्यश्वं वारी तु गजबन्धनी १५५३
घोटके वीतितुरगतुरंगाश्वतुरंगमाः १५५४
वाजिवाहार्वगन्धर्वहयसैन्धवसप्तयः १५५५
आजानेयाः कुलीनाः स्युर्विनीताः साधुवाहिनः १५५६
वनायुजाः पारसीकाः काम्बोजा बाह्लिका हयाः १५५७
ययुरश्वोऽश्वमेधीयो जवनस्तु जवाधिकः १५५८

पृष्ठ्यः स्थौरी सितः कर्को रथ्यो वोढा रथस्य यः १५५९
बालः किशोरो वाम्यश्वा वडवा वाडवं गणे १५६०
त्रिष्वाश्वीनं यदश्वेन दिनेनैकेन गम्यते १५६१
कश्यं तु मध्यमश्वानां हेषा ह्रेषा च निस्वनः १५६२
निगालस्तु गलोद्देशो वृन्दे त्वश्वीयमाश्ववत् १५६३
आस्कन्दितं धौरितकं रेचितं वल्गितं प्लुतम् १५६४
गतयोऽमूः पञ्च धारा घोणा तु प्रोथमस्त्रियाम् १५६५
कविका तु खलीनोऽस्त्री शफं क्लीबे खुरः पुमान् १५६६
पुच्छोऽस्त्री लूमलाङ्गूले वालहस्तश्च वालधिः १५६७
त्रिषूपावृत्तलुठितौ परावृत्ते मुहुर्भुवि १५६८
याने चक्रिणि युद्धार्थे शताङ्गः स्यन्दनो रथः १५६९
असौ पुष्यरथश्चक्रयानं न समराय यत् १५७०
कर्णीरथः प्रवहणं डयनं च समं त्रयम् १५७१
क्लीबेऽनः शकटोऽस्त्री स्याद्गन्त्री कम्बलिवाह्यकम् १५७२
शिबिका याप्ययानं स्याद्दोला प्रेङ्खादिका स्त्रियाम् १५७३
उभौ तु द्वैपवैयाघ्रौ द्वीपिचर्मावृते रथे १५७४
पाण्डुकम्बलसंवीतः स्यन्दनः पाण्डुकम्बली १५७५
रथे काम्बलवास्त्राद्याः कम्बलादिभिरावृते १५७६
त्रिषु द्वैपादयो रथ्या रथकट्या रथव्रजे १५७७
धूः स्त्री क्लीबे यानमुखं स्याद्रथाङ्गमपस्करः १५७८
चक्रं रथाङ्गं तस्यान्ते नेमिः स्त्री स्यात्प्रधिः पुमान् १५७९
पिण्डिका नाभिरक्षाग्रकीलके तु द्वयोराणिः १५८०

रथगुप्तिर्वरूथो ना कूबरस्तु युगंधरः १५८१
अनुकर्षो दार्वधःस्थं प्रासङ्गो ना युगाद्युगः १५८२
सर्वं स्याद्वाहनं यानं युग्यं पत्रं च धोरणम् १५८३
परम्परावाहनं यत्तद्वैनीतकमस्त्रियाम् १५८४
आधोरणा हस्तिपका हस्त्यारोहा निषादिनः १५८५
नियन्ता प्राजिता यन्ता सूतः क्षत्ता च सारथिः १५८६
सव्येष्ठदक्षिणस्थौ च संज्ञा रथकुटुम्बिनः १५८७
रथिनः स्यन्दनारोहा अश्वारोहास्तु सादिनः १५८८
भटा योधाश्च योद्धारः सेनारक्षास्तु सैनिकाः १५८९
सेनायां समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते १५९०
बलिनो ये सहस्रेण साहस्रास्ते सहस्रिणः १५९१
परिधिस्थः परिचरः सेनानीर्वाहिनीपतिः १५९२
कञ्चुको वारबाणोऽस्त्री यत्तु मध्ये सकञ्चुकाः १५९३
बध्नन्ति तत्सारसनमधिकाङ्गोऽथ शीर्षकम् १५९४
शीर्षण्यं च शिरस्त्रेऽथ तनुत्रं वर्म दंशनम् १५९५
उरश्छदः कङ्कटको जगरः कवचोऽस्त्रियाम् १५९६
आमुक्तः प्रतिमुक्तश्च पिनद्धश्चापिनद्धवत् १५९७
संनद्धो वर्मितः सज्जो दंशितो व्यूढकङ्कटः १५९८
त्रिष्वामुक्तादयो वर्मभृतां कावचिकं गणे १५९९
पदातिपत्तिपदगपादातिकपदाजयः १६००
पद्गश्च पदिकश्चाथ पादातं पत्तिसंहतिः १६०१
शस्त्राजीवे काण्डपृष्ठायुधीयायुधिकाः समाः १६०२

कृतहस्तः सुप्रयोगविशिखः कृतपुङ्खवत् १६०३
अपराद्धपृषत्कोऽसौ लक्ष्याद्यश्च्युतसायकः १६०४
धन्वी धनुष्मान्धानुष्को निषङ्ग्यस्त्री धनुर्धरः १६०५
स्यात्काण्डवांस्तु काण्डीरः शाक्तीकः शक्तिहेतिकः १६०६
याष्टीकपारश्वधिकौ यष्टिपर्श्वधहेतिकौ १६०७
नैस्त्रिंशिकोऽसिहेतिः स्यात्समौ प्रासिककौन्तिकौ १६०८
चर्मी फलकपाणिः स्यात्पताकी वैजयन्तिकः १६०९
अनुप्लवः सहायश्चानुचरोऽभिसरः समाः १६१०
पुरोगाग्रेसरप्रष्ठाग्रतःसरपुरःसराः १६११
पुरोगमः पुरोगामी मन्दगामी तु मन्थरः १६१२
जङ्घालोऽतिजवस्तुल्यौ जिङ्घाकरिकजाङ्घिकौ १६१३
तरस्वी त्वरितो वेगी प्रजवी जवनो जवः १६१४
जय्यो यः शक्यते जेतुं जेयो जेतव्यमात्रके १६१५
जैत्रस्तु जेता यो गच्छत्यलं विद्विषतः प्रति १६१६
सोऽभ्यमित्र्योऽभ्यमित्रीयोऽप्यभ्यमित्रीण इत्यपि १६१७
ऊर्जस्वलः स्यादूर्जस्वी य ऊर्जातिशयान्वितः १६१८
स्यादुरस्वानुरसिलो रथिको रथिरो रथी १६१९
कामंगाम्यनुकामीनो ह्यत्यन्तीनस्तथा भृशम् १६२०
शूरो वीरश्च विक्रान्तो जेता जिष्णुश्च जित्वरः १६२१
सांयुगीनो रणे साधुः शस्त्राजीवादयस्त्रिषु १६२२
ध्वजिनी वाहिनी सेना पृतनानीकिनी चमूः १६२३
वरूथिनी बलं सैन्यं चक्रं चानीकमस्त्रियाम् १६२४

व्यूहस्तु बलविन्यासो भेदा दण्डादयो युधि १६२५
प्रत्यासारो व्यूहपार्ष्णिः सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः १६२६
एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पञ्चपदातिका १६२७
पत्त्यङ्गैस्त्रिगुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम् १६२८
सेनामुखं गुल्मगणौ वाहिनी पृतना चमूः १६२९
अनीकिनी दशानीकिन्यक्षौहिण्यथ संपदि १६३०
संपत्तिः श्रीश्च लक्ष्मीश्च विपत्त्यां विपदापदौ १६३१
आयुधं तु प्रहरणं शस्त्रमस्त्रमथास्त्रियौ १६३२
धनुश्चापौ धन्वशरासनकोदण्डकार्मुकम् १६३३
इष्वासोऽप्यथ कर्णस्य कालपृष्ठं शरासनम् १६३४
कपिध्वजस्य गाण्डीवगाण्डिवौ पुंनपुंसकौ १६३५
कोटिरस्याटनी गोधे तले ज्याघातवारणे १६३६
लस्तकस्तु धनुर्मध्यं मौर्वी ज्या शिञ्जिनी गुणः १६३७
स्यात्प्रत्यालीढमालीढमित्यादि स्थानपञ्चकम् १६३८
लक्षं लक्ष्यं शरव्यं च शराभ्यास उपासनम् १६३९
पृषत्कबाणविशिखा अजिह्मगखगाशुगाः १६४०
कलम्बमार्गणशराः पत्री रोप इषुर्द्वयोः १६४१
प्रक्ष्वेडनास्तु नाराचाः पक्षो वाजस्त्रिषूत्तरे १६४२
निरस्तः प्रहिते बाणे विषाक्ते दिग्धलिप्तकौ १६४३
तूणोपासङ्गतूणीरनिषङ्गा इषुधिर्द्वयोः १६४४
तूण्यां खड्गे तु निस्त्रिंशचन्द्रहासासिरिष्टयः १६४५
कौक्षेयको मण्डलाग्रः करवालः कृपाणवत् १६४६

त्सरुः खड्गादिमुष्टौ स्यान्मेखला तन्निबन्धनम् १६४७
फलकोऽस्त्री फलं चर्म संग्राहो मुष्टिरस्य यः १६४८
द्रुघणो मुद्गरघनौ स्यादीली करवालिका १६४९
भिन्दिपालः सृगस्तुल्यौ परिघः परिघातिनः १६५०
द्वयोः कुठारः स्वधितिः परशुश्च परश्वधः १६५१
स्याच्छस्त्री चासिपुत्री च छुरिका चासिधेनुका १६५२
वा पुंसि शल्यं शङ्कुर्ना सर्वला तोमरोऽस्त्रियाम् १६५३
प्रासस्तु कुन्तः कोणस्तु स्त्रियः पाल्यश्रिकोटयः १६५४
सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसंनहनार्थकः १६५५
लोहाभिसारोऽस्त्रभृतां राज्ञां नीराजनाविधिः १६५६
यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनम् १६५७
यात्रा व्रज्याभिनिर्याणं प्रस्थानं गमनं गमः १६५८
स्यादासारः प्रसरणं प्रचक्रं चलितार्थकम् १६५९
अहितान्प्रत्यभीतस्य रणे यानमभिक्रमः १६६०
वैतालिका बोधकराश्चाक्रिका घाण्टिकार्थकाः १६६१
स्युर्मागधास्तु मगधा बन्दिनः स्तुतिपाठकाः १६६२
संशप्तकास्तु समयात्सङ्ग्रामादनिवर्तिनः १६६३
रेणुर्द्वयोः स्त्रियां धूलिः पांशुर्ना न द्वयो रजः १६६४
चूर्णे क्षोदः समुत्पिञ्जपिञ्जलौ भृशमाकुले १६६५
पताका वैजयन्ती स्यात्केतनं ध्वजमस्त्रियाम् १६६६
सा वीराशंसनं युद्धभूमिर्यातिभयप्रदा १६६७
अहंपूर्वमहंपूर्वमित्यहंपूर्विका स्त्रियाम् १६६८

आहोपुरुषिका दर्पाद्या स्यात्संभावनात्मनि १६६९
अहमहमिका तु सा स्यात्परस्परं यो भवत्यहंकारः १६७०
द्रविणं तरः सहोबलशौर्याणि स्थाम शुष्मं च १६७१
शक्तिः पराक्रमः प्राणो विक्रमस्त्वतिशक्तिता १६७२
वीरपानं तु यत्पानं वृत्ते भाविनि वा रणे १६७३
युद्धमायोधनं जन्यं प्रधनं प्रविदारणम् १६७४
मृधमास्कन्दनं संख्यं समीकं सांपरायिकम् १६७५
अस्त्रियां समरानीकरणाः कलहविग्रहौ १६७६
संप्रहाराभिसंपातकलिसंस्फोटसंयुगाः १६७७
अभ्यामर्दसमाघातसङ्ग्रामाभ्यागमाहवाः १६७८
समुदायः स्त्रियः संयत्समित्याजिसमिद्युधः १६७९
नियुद्धं बाहुयुद्धेऽथ तुमुलं रणसंकुले १६८०
क्ष्वेडा तु सिंहनादः स्यात्करिणां घटना घटा १६८१
क्रन्दनं योधसंरावो बृंहितं करिगर्जितम् १६८२
विस्फारो धनुषः स्वानः पटहाडम्बरौ समौ १६८३
प्रसभं तु बलात्कारो हठोऽथ स्खलितं छलम् १६८४
अजन्यं क्लीबमुत्पात उपसर्गः समं त्रयम् १६८५
मूर्च्छा तु कश्मलं मोहोऽप्यवमर्दस्तु पीडनम् १६८६
अभ्यवस्कन्दनं त्वभ्यासादनं विजयो जयः १६८७
वैरशुद्धिः प्रतीकारो वैरनिर्यातनं च सा १६८८
प्रद्रावोद्द्रावसंद्रावसंदावा विद्रवो द्रवः १६८९
अपक्रमोऽपयानं च रणे भङ्गः पराजयः १६९०

पराजितपराभूतौ त्रिषु नष्टतिरोहितौ १६९१
प्रमापणं निबर्हणं निकारणं विशारणम् १६९२
प्रवासनं परासनं निषूदनं निहिंसनम् १६९३
निर्वासनं संज्ञपनं निर्ग्रन्थनमपासनम् १६९४
निस्तर्हणं निहननं क्षणनं परिवर्जनम् १६९५
निर्वापणं विशसनं मारणं प्रतिघातनम् १६९६
उद्वासनप्रमथनक्रथनोज्जासनानि च १६९७
आलम्भपिञ्जविशरघातोन्माथवधा अपि १६९८
स्यात्पञ्चता कालधर्मो दिष्टान्तः प्रलयोऽत्ययः १६९९
अन्तो नाशो द्वयोर्मृत्युर्मरणं निधनोऽस्त्रियाम् १७००
परासुप्राप्तपञ्चत्वपरेतप्रेतसंस्थिताः १७०१
मृतप्रमीतौ त्रिष्वेते चिता चित्या चितिः स्त्रियाम् १७०२
कबन्धोऽस्त्री क्रियायुक्तमपमूर्धकलेवरम् १७०३
श्मशानं स्यात्पितृवनं कुणपः शवमस्त्रियाम् १७०४
प्रग्रहोपग्रहौ बन्द्यां कारा स्याद्बन्धनालये १७०५
पुंसि भूम्न्यसवः प्राणाश्चैवं जीवोऽसुधारणम् १७०६
आयुर्जीवितकालो ना जीवातुर्जीवनौषधम् १७०७

१०. वैश्यवर्गः ।

ऊरव्या ऊरुजा अर्या वैश्या भूमिस्पृशो विशः १७०८
आजीवो जीविका वार्ता वृत्तिर्वर्तनजीवने १७०९
स्त्रियां कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं चेति वृत्तयः १७१०
सेवा श्ववृत्तिरनृतं कृषिरुञ्छशिलं त्वृतम् १७११

द्वे याचितायाचितयोर्यथासंख्यं मृतामृते १७१२
सत्यानृतं वणिग्भावः स्यादृणं पर्युदञ्चनम् १७१३
उद्धारोऽर्थप्रयोगस्तु कुसीदं वृद्धिजीविका १७१४
याञ्चयाप्तं याचितकं निमयादापमित्यकम् १७१५
उत्तमर्णाधमर्णौ द्वौ प्रयोक्तृग्राहकौ क्रमात् १७१६
कुसीदिको वार्धुषिको वृद्ध्याजीवश्च वार्धुषिः १७१७
क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च कृषीवलः १७१८
क्षेत्रं व्रैहेयशालेयं व्रीहिशाल्युद्भवोचितम् १७१९
यव्यं यवक्यं षष्टिक्यं यवादिभवनं हि यत् १७२०
तिल्यं तैलीनवन्माषोमाणुभङ्गा द्विरूपता १७२१
मौद्गीनकौद्रवीणादि शेषधान्योद्भवक्षमम् १७२२
'शाकक्षेत्रादिके शाकशाकटं शाकशाकिनम्' **
बीजाकृतं तूप्तकृष्टे सीत्यं कृष्टं च हल्यवत् १७२३
त्रिगुणाकृतं तृतीयाकृतं त्रिहल्यं त्रिसीत्यमपि तस्मिन् १७२४
द्विगुणाकृते तु सर्वं पूर्वं शम्बाकृतमपीह १७२५
द्रोणाढकादिवापादौ द्रौणिकाढकिकादयः १७२६
खारीवापस्तु खारीक उत्तमर्णादयस्त्रिषु १७२७
पुंनपुंसकयोर्वप्रः केदारः क्षेत्रमस्य तु १७२८
कैदारकं स्यात्कैदार्यं क्षेत्रं कैदारिकं गणे १७२९
लोष्टानि लेष्टवः पुंसि कोटिशो लोष्टभेदनः १७३०
प्राजनं तोदनं तोत्रं खनित्रमवदारणे १७३१
दात्रं लवित्रमाबन्धो योत्रं योक्त्रमथो फलम् १७३२

निरीशं कुटकं फालः कृषको लाङ्गलं हलम् १७३३
गोदारणं च सीरोऽथ शम्या स्त्री युगकीलकः १७३४
ईषा लाङ्गलदण्डः स्यात्सीता लाङ्गलपद्धतिः १७३५
पुंसि मेधिः खलेदारु न्यस्तं यत्पशुबन्धने १७३६
आशुर्व्रीहिः पाटलः स्याच्छितशूकयवौ समौ १७३७
तोक्मस्तु तत्र हरिते कलायस्तु सतीनकः १७३८
हरेणुखण्डिकौ चास्मिन्कोरदूषस्तु कोद्रवः १७३९
मङ्गल्यको मसूरोऽथ मकुष्टकमयुष्टकौ १७४०
वनमुद्गे सर्षपे तु द्वौ तन्तुभकदम्बकौ १७४१
सिद्धार्थस्त्वेष धवलो गोधूमः सुमनः समौ १७४२
स्याद्यावकस्तु कुल्माषश्चणको हरिमन्थकः १७४३
द्वौ तिले तिलपेजश्च तिलपिञ्जश्च निष्फले १७४४
क्षवः क्षुताभिजननो राजिका कृष्णिकासुरी १७४५
स्त्रियौ कङ्गुप्रियङ्गू द्वे अतसी स्यादुमा क्षुमा १७४६
मातुलानी तु भङ्गायां व्रीहिभेदस्त्वणुः पुमान् १७४७
किंशारुः सस्यशूकं स्यात्कणिशं सस्यमञ्जरी १७४८
धान्यं व्रीहिः स्तम्बकरिः स्तम्बो गुच्छस्तृणादिनः १७४९
नाडी नालं च काण्डोऽस्य पलालोऽस्त्री स निष्फलः १७५०
कडङ्गरो बुसं क्लीबे धान्यत्वचि तुषः पुमान् १७५१
शूकोऽस्त्री श्लक्ष्णतीक्ष्णाग्रे शमी शिम्बा त्रिषूत्तरे १७५२
ऋद्धमावसितं धान्यं पूतं तु बहुलीकृतम् १७५३
माषादयः शमीधान्ये शूकधान्ये यवादयः १७५४

शालयः कलमाद्याश्च षष्टिकाद्याश्च पुंस्यमी १७५५
तृणधान्यानि नीवाराः स्त्री गवेधुर्गवेधुका १७५६
अयोग्रं मुसलोऽस्त्री स्यादुदूखलमुलूखलम् १७५७
प्रस्फोटनं शूर्पमस्त्री चालनी तितउः पुमान् १७५८
स्यूतप्रसेवौ कण्डोलपिटौ कटकिलिञ्जकौ १७५९
समानौ रसवत्यां तु पाकस्थानमहानसे १७६०
पौरोगवस्तदध्यक्षः सूपकारास्तु बल्लवाः १७६१
आरालिका आन्धसिकाः सूदा औदनिका गुणाः १७६२
आपूपिकः कान्दविको भक्ष्यकार इमे त्रिषु १७६३
अश्मन्तमुद्धानमधिश्रयणी चुल्लिरन्तिका १७६४
अङ्गारधानिकाङ्गारशकट्यपि हसन्त्यपि १७६५
हसन्यप्यथ न स्त्री स्यादङ्गारोऽलातमुल्मुकम् १७६६
क्लीबेऽम्बरीषं भ्राष्ट्रो ना कन्दुर्वा स्वेदनी स्त्रियाम् १७६७
अलिञ्जरः स्यान्मणिकः कर्कर्यालुर्गलन्तिका १७६८
पिठरः स्थाल्युखा कुण्डं कलशस्तु त्रिषु द्वयोः १७६९
घटः कुटनिपावस्त्री शरावो वर्धमानकः १७७०
ऋजीषं पिष्टपचनं कंसोऽस्त्री पानभाजनम् १७७१
कुतूः कृत्तेः स्नेहपात्रं सैवाल्पा कुतुपः पुमान् १७७२
सर्वमावपनं भाण्डं पात्रामत्रं च भाजनम् १७७३
दर्विः कम्बिः खजाका च स्यात्तर्दूर्दारुहस्तकः १७७४
अस्त्री शाकं हरितकं शिग्रुरस्य तु नाडिका १७७५
कलम्बश्च कडम्बश्च वेसवार उपस्करः १७७६

तिन्तिडीकं च चुक्रं च वृक्षाम्लमथ वेल्लजम् १७७७
मरीचं कोलकं कृष्णमूषणं धर्मपत्तनम् १७७८
जीरको जरणोऽजाजी कणा कृष्णे तु जीरके १७७९
सुषवी कारवी पृथ्वी पृथुः कालोपकुञ्चिका १७८०
आर्द्रकं शृङ्गवेरं स्यादथ छत्रा वितुन्नकम् १७८१
कस्तुम्बुरु च धान्याकमथ शुण्ठी महौषधम् १७८२
स्त्रीनपुंसकयोर्विश्वं नागरं विश्वभेषजम् १७८३
आरनालकसौवीरकुल्माषाभिषुतानि च १७८४
अवन्तिसोमधान्याम्लकुञ्जलानि च काञ्जिके १७८५
सहस्रवेधि जतुकं बाह्लीकं हिङ्गु रामठम् १७८६
तत्पत्री कारवी पृथ्वी बाष्पिका कबरी पृथुः १७८७
निशाख्या काञ्चनी पीता हरिद्रा वरवर्णिनी १७८८
सामुद्रं यत्तु लवणमक्षीवं वशिरं च तत् १७८९
सैन्धवोऽस्त्री शीतशिवं मणिमन्थं च सिन्धुजे १७९०
रौमकं वसुकं पाक्यं बिडं च कृतके द्वयम् १७९१
सौवर्चलेऽक्षरुचके तिलकं तत्र मेचके १७९२
मत्स्यण्डी फाणितं खण्डविकारः शर्करा सिता १७९३
कूर्चिका क्षीरविकृतिः स्याद्रसाला तु मार्जिता १७९४
स्यात्तेमनं तु निष्ठानं त्रिलिङ्गा वासितावधेः १७९५
शूलाकृतं भटित्रं स्याच्छूल्यमुख्यं तु पैठरम् १७९६
प्रणीतमुपसंपन्नं प्रयस्तं स्यात्सुसंस्कृतम् १७९७
स्यात्पिच्छिलं तु विजिलं संमृष्टं शोधितं समे १७९८

चिक्कणं मसृणं स्निग्धं तुल्ये भावितवासिते १७९९
आपक्कं पौलिरभ्यूषो लाजाः पुंभूम्नि चाक्षताः १८००
पृथुकः स्याच्चिपिटको धाना भृष्टयवे स्त्रियः १८०१
पूपोऽपूपः पिष्टकः स्यात्करम्भो दधिसक्तवः १८०२
भिःसा स्त्री भक्तमन्धोऽन्नमोदनोऽस्त्री स दीदिविः १८०३
भिःसटा दग्धिका सर्वरसाग्रे मण्डमस्त्रियाम् १८०४
मासराचामनिस्रावा मण्डे भक्तसमुद्भवे १८०५
यवागूरुष्णिका श्राणा विलेपी तरला च सा १८०६
'म्रक्षणाभ्यञ्जने तैलं कृसरस्तु तिलौदनः' **
गव्यं त्रिषु गवां सर्वं गोविट् गोमयमस्त्रियाम् १८०७
तत्तु शुष्कं करीषोऽस्त्री दुग्धं क्षीरं पयः समम् १८०८
पयस्यमाज्यदध्यादि द्रप्सं दधि घनेतरत् १८०९
घृतमाज्यं हविः सर्पिर्नवनीतं नवोद्धृतम् १८१०
तत्तु हैयंगवीनं यद्ध्योगोदोहोद्भवं घृतम् १८११
दण्डाहतं कालशेयमरिष्टमपि गोरसः १८१२
तक्रं ह्युदश्विन्मथितं पादाम्ब्वर्धाम्बु निर्जलम् १८१३
मण्डं दधिभवं मस्तु पीयूषोऽभिनवं पयः १८१४
अशनाया बुभुक्षा क्षुद्ग्रासस्तु कवलः पुमान् १८१५
सपीतिः स्त्री तुल्यपानं सग्धिः स्त्री सहभोजनम् १८१६
उदन्या तु पिपासा तृट् तर्षो जग्धिस्तु भोजनम् १८१७
जेमनं लेह आहारो निघसो न्याद इत्यपि १८१८
सौहित्यं तर्पणं तृप्तिः फेला भुक्तसमुज्झितम् १८१९

कामं प्रकामं पर्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितम् १८२०
गोपे गोपालगोसंख्यगोधुगाभीरबल्लवाः १८२१
गोमहिष्यादिकं पादबन्धनं द्वौ गवीश्वरे १८२२
गोमान्गोमी गोकुलं तु गोधनं स्याद्गवां व्रजे १८२३
त्रिष्वाशितंगवीनं तद्गावो यत्राशिताः पुरा १८२४
उक्षा भद्रो बलीवर्द ऋषभो वृषभो वृषः १८२५
अनड्वान्सौरभेयो गौरुक्ष्णां संहतिरौक्षकम् १८२६
गव्या गोत्रा गवां वत्सधेन्वोर्वात्सकधैनुके १८२७
वृषो महान्महोक्षः स्याद्वृद्धोक्षस्तु जरद्गवः १८२८
उत्पन्न उक्षा जातोक्षः सद्योजातस्तु तर्णकः १८२९
शकृत्करिस्तु वत्सः स्याद्दम्यवत्सतरौ समौ १८३०
आर्षभ्यः षण्डतायोग्यः षण्डो गोपतिरिट्चरः १८३१
स्कन्धदेशे त्वस्य वहः सास्ना तु गलकम्बलः १८३२
स्यान्नस्तितस्तु नस्योतः प्रष्ठवाड् युगपार्श्वगः १८३३
युगादीनां तु वोढारो युग्यप्रासङ्ग्यशाकटाः १८३४
खनति तेन तद्वोढाऽस्येदं हालिकसैरिकौ १८३५
धूर्वहे धुर्यधौरेयधुरीणाः सधुरंधराः १८३६
उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे १८३७
स तु सर्वधुरीणः स्याद्यो वै सर्वधुरावहः १८३८
माहेयी सौरभेयी गौरुस्रा माता च शृङ्गिणी १८३९
अर्जुन्यघ्न्या रोहिणी स्यादुत्तमा गोषु नैचिकी १८४०
वर्णादिभेदात्संज्ञाः स्युः शबलीधवलादयः १८४१

द्विहायनी द्विवर्षा गौरेकाब्दा त्वेकहायनी १८४२
चतुरब्दा चतुर्हायण्येवं त्र्यब्दा त्रिहायणी १८४३
वशा वन्ध्यावतोका तु स्रवद्गर्भाथ संधिनी १८४४
आक्रान्ता वृषभेणाथ वेहद्गर्भोपघातिनी १८४५
काल्योपसर्या प्रजने प्रष्ठौही बालगर्भिणी १८४६
स्यादचण्डी तु सुकरा बहुसूतिः परेष्टुका १८४७
चिरप्रसूता बष्कयणी धेनुः स्यान्नवसूतिका १८४८
सुव्रता सुखसंदोह्या पीनोध्नी पीवरस्तनी १८४९
द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा धेनुष्या बन्धके स्थिता १८५०
समांसमीना सा यैव प्रतिवर्षं प्रसूयते १८५१
ऊधस्तु क्लीबमापीनं समौ शिवककीलकौ १८५२
न पुंसि दाम संदानं पशुरज्जुस्तु दामनी १८५३
वैशाखमन्थमन्थानमन्थानो मन्थदण्डके १८५४
कुठरो दण्डविष्कम्भो मन्थनी गर्गरी समे १८५५
उष्ट्रे क्रमेलकमयमहाङ्गाः करभः शिशुः १८५६
करभाः स्युः शृङ्खलका दारवैः पादबन्धनैः १८५७
अजा छागी शुभच्छागबस्तच्छगलका अजे १८५८
मेढ्रोरभ्रोरणोर्णायुमेषवृष्णय एडके १८५९
उष्ट्रोरभ्राजवृन्दे स्यादौष्ट्रकौरभ्रकाजकम् १८६०
चक्रीवन्तस्तु बालेया रासभा गर्दभाः खराः १८६१
वैदेहकः सार्थवाहो नैगमो वाणिजो वणिक् १८६२
पण्याजीवो ह्यापणिकः क्रयविक्रयिकश्च सः १८६३

विक्रेता स्याद्विक्रयिकः क्रायिकक्रयिकौ समौ १८६४
वाणिज्यं तु वणिज्या स्यान्मूल्यं वस्नोऽप्यवक्रयः १८६५
नीवी परिपणो मूलधनं लाभोऽधिकं फलम् १८६६
परिदानं परीवर्तो नैमेयनिमयावपि १८६७
पुमानुपनिधिर्न्यासः प्रतिदानं तदर्पणम् १८६८
क्रये प्रसारितं क्रय्यं क्रेयं क्रेतव्यमात्रके १८६९
विक्रेयं पणितव्यं च पण्यं क्रय्यादयस्त्रिषु १८७०
क्लीबे सत्यापनं सत्यंकारः सत्याकृतिः स्त्रियाम् १८७१
विपणो विक्रयः संख्याः संख्येये ह्यादश त्रिषु १८७२
विंशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः १८७३
संख्यार्थे द्विबहुत्वे स्तस्तासु चानवतेः स्त्रियः १८७४
पङ्क्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दशगुणोत्तरम् १८७५
यौतवं द्रुवयं पाय्यमिति मानार्थकं त्रयम् १८७६
मानं तुलाङ्गुलिप्रस्थैर्गुञ्जाः पञ्चाद्यमाषकः १८७७
ते षोडशाक्षः कर्षोऽस्त्री पलं कर्षचतुष्टयम् १८७८
सुवर्णबिस्तौ हेम्नोऽक्षे कुरुबिस्तस्तु तत्पले १८७९
तुला स्त्रियां पलशतं भारः स्याद्विंशतिस्तुलाः १८८०
आचितो दश भाराः स्युः शाकटो भार आचितः १८८१
कार्षापणः कार्षिकः स्यात्कार्षिके ताम्रिके पणः १८८२
अस्त्रियामाढकद्रोणौ खारी वाहो निकुञ्चकः १८८३
कुडवः प्रस्थ इत्याद्याः परिमाणार्थकाः पृथक् १८८४
पादस्तुरीयो भागः स्यादंशभागौ तु वण्टके १८८५

द्रव्यं वित्तं स्वापतेयं रिक्थमृक्थं धनं वसु १८८६
हिरण्यं द्रविणं द्युम्नमर्थरैविभवा अपि १८८७
स्यात्कोशश्च हिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते १८८८
ताभ्यां यदन्यत्तत्कुप्यं रूप्यं तद्द्वयमाहतम् १८८९
गारुत्मतं मरकतमश्मगर्भो हरिन्मणिः १८९०
शोणरत्नं लोहितकः पद्मरागोऽथ मौक्तिकम् १८९१
मुक्ताथ विद्रुमः पुंसि प्रवालं पुंनपुंसकम् १८९२
रत्नं मणिर्द्वयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च १८९३
स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिरण्यं हेम हाटकम् १८९४
तपनीयं शातकुम्भं गाङ्गेयं भर्म कर्बुरम् १८९५
चामीकरं जातरूपं महारजतकाञ्चने १८९६
रुक्मं कार्तस्वरं जाम्बूनदमष्टापदोऽस्त्रियाम् १८९७
अलंकारसुवर्णं यच्छृङ्गीकनकमित्यदः १८९८
दुर्वर्णं रजतं रूप्यं खर्जूरं श्वेतमित्यपि १८९९
रीतिः स्त्रियामारकूटो न स्त्रियामथ ताम्रकम् १९००
शुल्बं म्लेच्छमुखं द्व्यष्टवरिष्टोदुम्बराणि च १९०१
लोहोऽस्त्री शस्त्रकं तीक्ष्णं पिण्डं कालायसायसी १९०२
अश्मसारोऽथ मण्डूरं सिंहाणमपि तन्मले १९०३
सर्वं च तैजसं लोहं विकारस्त्वयसः कुशी १९०४
क्षारः काचोऽथ चपलो रसः सूतश्च पारदे १९०५
गवलं माहिषं शृङ्गमभ्रकं गिरिजामले १९०६
स्रोतोऽञ्जनं तु सौवीरं कापोताञ्जनयामुने १९०७

तुत्थाञ्जनं शिखिग्रीवं वितुन्नकमयूरके १९०८
कर्परी दार्विकाक्काथोद्भवं तुत्थं रसाञ्जनम् १९०९
रसगर्भं तार्क्ष्यशैलं गन्धाश्मनि तु गन्धिकः १९१०
सौगन्धिकश्च चक्षुष्याकुलाल्यौ तु कुलत्थिका १९११
रीतिपुष्पं पुष्पकेतु पुष्पकं कुसुमाञ्जनम् १९१२
पिञ्जरं पीतनं तालमालं च हरितालके १९१३
गैरेयमर्थ्यं गिरिजमश्मजं च शिलाजतु १९१४
बोलगन्धरसप्राणपिण्डगोपरसाः समाः १९१५
डिण्डीरोऽब्धिकफः फेनः सिन्दूरं नागसंभवम् १९१६
नागसीसकयोगेष्टवप्राणि त्रपु पिच्चटम् १९१७
रङ्गवङ्गे अथ पिचुस्तूलोऽथ कमलोत्तरम् १९१८
स्यात्कुसुम्भं वह्निशिखं महारजनमित्यपि १९१९
मेषकम्बल ऊर्णायुः शशोर्णं शशलोमनि १९२०
मधु क्षौद्रं माक्षिकादि मधूच्छिष्टं तु सिक्थकम् १९२१
मनःशिला मनोगुप्ता मनोह्वा नागजिह्विका १९२२
नैपाली कुनटी गोला यवक्षारो यवाग्रजः १९२३
पाक्योऽथ सर्जिकाक्षारः कापोतः सुखवर्चकः १९२४
सौवर्चलं स्याद्रुचकं त्वक्क्षीरी वंशरोचना १९२५
शिग्रुजं श्वेतमरिचं मोरटं मूलमैक्षवम् १९२६
ग्रन्थिकं पिप्पलीमूलं चटकाशिर इत्यपि १९२७
गोलोमी भूतकेशो ना पत्राङ्गं रक्तचन्दनम् १९२८
त्रिकटु त्र्यूषणं व्योषं त्रिफला तु फलत्रिकम् १९२९

११. शूद्रवर्गः ।

शूद्राश्चावरवर्णाश्च वृषलाश्च जघन्यजाः १९३०
आचण्डालात्तु संकीर्णा अम्बष्ठकरणादयः १९३१
शूद्राविशोस्तु करणोऽम्बष्ठो वैश्याद्विजन्मनोः १९३२
शूद्राक्षत्रिययोरुग्रो मागधः क्षत्रियाविशोः १९३३
माहिष्योऽर्याक्षत्रिययोः क्षत्तार्याशूद्रयोः सुतः १९३४
ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतस्तस्यां वैदेहको विशः १९३५
रथकारस्तु माहिष्यात्करण्यां यस्य संभवः १९३६
स्याच्चण्डालस्तु जनितो ब्राह्मण्यां वृषलेन यः १९३७
कारुः शिल्पी संहतैस्तैर्द्वयोः श्रेणिः सजातिभिः १९३८
कुलकः स्यात्कुलश्रेष्ठी मालाकारस्तु मालिकः १९३९
कुम्भकारः कुलालः स्यात्पलगण्डस्तु लेपकः १९४०
तन्तुवायः कुविन्दः स्यात्तुन्नवायस्तु सौचिकः १९४१
रङ्गाजीवश्चित्रकरः शस्त्रमार्जोऽसिधावकः १९४२
पादूकृच्चर्मकारः स्याद्व्योकारो लोहकारकः १९४३
नाडिंधमः स्वर्णकारः कलादो रुक्मकारकः १९४४
स्याच्छाङ्खिकः काम्बविकः शौल्बिकस्ताम्रकुट्टकः १९४५
तक्षा तु वर्धकिस्त्वष्टा रथकारस्तु काष्ठतट् १९४६
ग्रामाधीनो ग्रामतक्षः कौटतक्षोऽनधीनकः १९४७
क्षुरी मुण्डी दिवाकीर्तिनापितान्तावसायिनः १९४८
निर्णेजकः स्याद्रजकः शौण्डिको मण्डहारकः १९४९
जाबालः स्यादजाजीवो देवाजीवस्तु देवलः १९५०

स्यान्माया शाम्बरी मायाकारस्तु प्रतिहारकः १९५१
शैलालिनस्तु शैलूषा जायाजीवाः कृशाश्विनः १९५२
भरता इत्यपि नटाश्चारणास्तु कुशीलवाः १९५३
मार्दङ्गिका मौरजिकाः पाणिवादास्तु पाणिघाः १९५४
वेणुध्माः स्युर्वैणविका वीणावादास्तु वैणिकाः १९५५
जीवान्तकः शाकुनिको द्वौ वागुरिकजालिकौ १९५६
वैतंसिकः कौटिकश्च मांसिकश्च समं त्रयम् १९५७
भृतको भृतिभुक्कर्मकरो वैतनिकोऽपि सः १९५८
वार्तावहो वैवधिको भारवाहस्तु भारिकः १९५९
विवर्णः पामरो नीचः प्राकृतश्च पृथग्जनः १९६०
निहीनोऽपसदो जाल्मः क्षुल्लकश्चेतरश्च सः १९६१
भृत्ये दासेरदासेयदासगोप्यकचेटकाः १९६२
नियोज्यकिङ्करप्रैष्यभुजिष्यपरिचारकाः १९६३
पराचितपरिस्कन्दपरजातपरैधिताः १९६४
मन्दस्तुन्दपरिमृज आलस्यः शीतकोऽलसोऽनुष्णः १९६५
दक्षे तु चतुरपेशलपटवः सूत्थान उष्णश्च १९६६
चण्डालप्लवमातङ्गदिवाकीर्तिजनंगमाः १९६७
निषादश्वपचावन्तेवासिचाण्डालपुक्कसाः १९६८
भेदाः किरातशबरपुलिन्दा म्लेच्छजातयः १९६९
व्याधो मृगवधाजीवो मृगयुर्लुब्धकोऽपि सः १९७०
कौलेयकः सारमेयः कुक्कुरो मृगदंशकः १९७१
शुनको भषकः श्वा स्यादलर्कस्तु स योगितः १९७२

श्वा विश्वकद्रुर्मृगयाकुशलः सरमा शुनी १९७३
विट्चरः सूकरो ग्राम्यो वर्करस्तरुणः पशुः १९७४
आच्छोदनं मृगव्यं स्यादाखेटो मृगया स्त्रियाम् १९७५
दक्षिणारुर्लुब्धयोगाद्दक्षिणेर्मा कुरङ्गकः १९७६
चौरैकागारिकस्तेनदस्युतस्करमोषकाः १९७७
प्रतिरोधिपरास्कन्दिपाटच्चरमलिम्लुचाः १९७८
चौरिका स्तैन्यचौर्ये च स्तेयं लोप्त्रं तु तद्धने १९७९
वीतंसस्तूपकरणं बन्धने मृगपक्षिणाम् १९८०
उन्माथः कूटयन्त्रं स्याद्वागुरा मृगबन्धनी १९८१
शुल्बं वराटकं स्त्री तु रज्जुस्त्रिषु वटी गुणः १९८२
उद्धाटनं घटीयन्त्रं सलिलोद्वाहनं प्रहेः १९८३
पुंसि वेमा वायदण्डः सूत्राणि नरि तन्तवः १९८४
वाणिर्व्यूतिः स्त्रियौ तुल्ये पुस्तं लेप्यादिकर्मणि १९८५
पाञ्चालिका पुत्रिका स्याद्वस्त्रदन्तादिभिः कृता १९८६
जतुत्रपुविकारे तु जातुषं त्रापुषं त्रिषु १९८७
पिटकः पेटकः पेटा मञ्जूषाथ विहङ्गिका १९८८
भारयष्टिस्तदालम्बि शिक्यं काचोऽथ पादुका १९८९
पादूरुपानत्स्त्री सैवानुपदीना पदायता १९९०
नध्री वध्री वरत्रा स्यादश्वादेस्ताडनी कशा १९९१
चाण्डालिका तु कण्डोलवीणा चण्डालवल्लकी १९९२
नाराची स्यादेषणिका शाणस्तु निकषः कषः १९९३
व्रश्चनः पत्रपरशुरीषिका तूलिका समे १९९४

तैजसावर्तनी मूषा भस्त्रा चर्मप्रसेविका १९९५
आस्फोटनी वेधनिका कृपाणी कर्तरी समे १९९६
वृक्षादनी वृक्षभेदी टङ्कः पाषाणदारणः १९९७
क्रकचोऽस्त्री करपत्रमारा चर्मप्रभेदिका १९९८
सूर्मी स्थूणायःप्रतिमा शिल्पं कर्म कलादिकम् १९९९
प्रतिमानं प्रतिबिम्बं प्रतिमा प्रतियातना प्रतिच्छाया २०००
प्रतिकृतिरर्चा पुंसि प्रतिनिधिरुपमोपमानं स्यात् २००१
वाच्यलिङ्गाः समस्तुल्यः सदृक्षः सदृशः सदृक् २००२
साधारणः समानश्च स्युरुत्तरपदे त्वमी २००३
निभसंकाशनीकाशप्रतीकाशोपमादयः २००४
कर्मण्या तु विधाभृत्याभृतयो भर्म वेतनम् २००५
भरण्यं भरणं मूल्यं निर्वेशः पण इत्यपि २००६
सुरा हलिप्रिया हाला परिस्रुद्वरुणात्मजा २००७
गन्धोत्तमाप्रसन्नेराकादम्बर्यः परिस्रुता २००८
मदिरा कश्यमद्ये चाप्यवदंशस्तु भक्षणम् २००९
शुण्डापानं मदस्थानं मधुवारा मधुक्रमाः २०१०
मध्वासवो माधवको मधु माध्वीकमद्वयोः २०११
मैरेयमासवः सीधुर्मेदको जगलः समौ २०१२
संधानं स्यादभिषवः किण्वं पुंसि तु नग्नहूः २०१३
कारोत्तरः सुरामण्ड आपानं पानगोष्ठिका २०१४
चषकोऽस्त्री पानपात्रं सरकोऽप्यनुतर्षणम् २०१५
धूर्तोऽक्षदेवी कितवोऽक्षधूर्तो द्यूतकृत्समाः २०१६

स्युर्लग्नकाः प्रतिभुवः सभिका द्यूतकारकाः २०१७
द्यूतोऽस्त्रियामक्षवती कैतवं पण इत्यपि २०१८
पणोऽक्षेषु ग्लहोऽक्षास्तु देवनाः पाशकाश्च ते २०१९
परिणायस्तु शारीणां समन्तान्नयनेऽस्त्रियाम् २०२०
अष्टापदं शारिफलं प्राणिद्यूतं समाह्वयः २०२१
उक्ता भूरिप्रयोगत्वादेकस्मिन्येऽत्र यौगिकाः २०२२
ताद्धर्म्यादन्यतो वृत्तावूह्या लिङ्गान्तरेऽपि ते २०२३

१२. काण्डसमाप्तिः ।

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने २०२४
द्वितीयः काण्डो भूम्यादिः साङ्ग एव समर्थितः २०२५

तृतीयं काण्डम् ।

१. वर्गभेदाः ।

विशेष्यनिघ्नैः संकीर्णैर्नानार्थैरव्ययैरपि २०२६
लिङ्गादिसंग्रहैर्वर्गाः सामान्ये वर्गसंश्रयाः २०२७

२. परिभाषा ।

स्त्रीदाराद्यैर्यद्विशेष्यं यादृशैः प्रस्तुतं पदैः २०२८
गुणद्रव्यक्रियाशब्दास्तथा स्युस्तस्य भेदकाः २०२९

३. विशेष्यनिघ्नवर्गः ।

सुकृती पुण्यवान्धन्यो महेच्छस्तु महाशयः २०३०
हृदयालुः सुहृदयो महोत्साहो महोद्यमः २०३१
प्रवीणे निपुणाभिज्ञविज्ञनिष्णातशिक्षिताः २०३२

वैज्ञानिकः कृतमुखः कृती कुशल इत्यपि २०३३
पूज्यः प्रतीक्ष्यः सांशयिकः संशयापन्नमानसः २०३४
दक्षिणीयो दक्षिणार्हस्तत्र दक्षिण्य इत्यपि २०३५
स्युर्वदान्यस्थूललक्ष्यदानशौण्डा बहुप्रदे २०३६
जैवातृकः स्यादायुष्मानन्तर्वाणिस्तु शास्त्रवित् २०३७
परीक्षकः कारणिको वरदस्तु समर्धकः २०३८
हर्षमाणो विकुर्वाणः प्रमना हृष्टमानसः २०३९
दुर्मना विमना अन्तर्मनाः स्यादुत्क उन्मनाः २०४०
दक्षिणे सरलोदारौ सुकलो दातृभोक्तरि २०४१
तत्परे प्रसितासक्ताविष्टार्थोद्युक्त उत्सुकः २०४२
प्रतीते प्रथितख्यातवित्तविज्ञातविश्रुताः २०४३
गुणैः प्रतीते तु कृतलक्षणाहतलक्षणौ २०४४
इभ्य आढ्यो धनी स्वामी त्वीश्वरः पतिरीशिता २०४५
अधिभूर्नायको नेता प्रभुः परिवृढोऽधिपः २०४६
अधिकर्द्धिः समृद्धः स्यात्कुटुम्बव्यापृतस्तु यः २०४७
स्यादभ्यागारिकस्तस्मिन्नुपाधिश्च पुमानयम् २०४८
वराङ्गरूपोपेतो यः सिंहसंहननो हि सः २०४९
निर्वार्यः कार्यकर्ता यः संपन्नः सत्त्वसंपदा २०५०
अवाचि मूकोऽथ मनोजवसः पितृसंनिभः २०५१
सत्कृत्यालंकृतां कन्यां यो ददाति स कूकुदः २०५२
लक्ष्मीवाँल्लक्ष्मणः श्रीलः श्रीमान्स्निग्धस्तु वत्सलः २०५३
स्याद्दयालुः कारुणिकः कृपालुः सूरतः समाः २०५४

स्वतन्त्रोऽपावृतः स्वैरी स्वच्छन्दो निरवग्रहः २०५५
परतन्त्रः पराधीनः परवान्नाथवानपि २०५६
अधीनो निघ्न आयत्तोऽस्वच्छन्दो गृह्यकोऽप्यसौ २०५७
खलपूः स्याद्बहुकरो दीर्घसूत्रश्चिरक्रियः २०५८
जाल्मोऽसमीक्ष्यकारी स्यात्कुण्ठो मन्दः क्रियासु यः २०५९
कर्मक्षमोऽलंकर्मीणः क्रियावान्कर्मसूद्यतः २०६०
स कार्मः कर्मशीलो यः कर्मशूरस्तु कर्मठः २०६१
भरण्यभुक्कर्मकरः कर्मकारस्तु तत्क्रियः २०६२
अपस्नातो मृतस्नात आमिषाशी तु शौष्कलः २०६३
बुभुक्षितः स्यात्क्षुधितो जिघत्सुरशनायितः २०६४
परान्नः परपिण्डादो भक्षको घस्मरोऽद्मरः २०६५
आद्यूनः स्यादौदरिको विजिगीषाविवर्जिते २०६६
उभौ त्वात्मंभरिः कुक्षिंभरिः स्वोदरपूरके २०६७
सर्वान्नीनस्तु सर्वान्नभोजी गृध्नुस्तु गर्धनः २०६८
लुब्धोऽभिलाषुकस्तृष्णक्समौ लोलुपलोलुभौ २०६९
सोन्मादस्तून्मदिष्णुः स्यादविनीतः समुद्धतः २०७०
मत्ते शौण्डोत्कटक्षीबाः कामुके कमितानुकः २०७१
कम्रः कामयिताभीकः कमनः कामनोऽभिकः २०७२
विधेयो विनयग्राही वचनेस्थित आश्रवः २०७३
वश्यः प्रणेयो निभृतविनीतप्रश्रिताः समाः २०७४
धृष्टे धृष्णग्वियातश्च प्रगल्भः प्रतिभान्विते २०७५
स्यादधृष्टे तु शालीनो विलक्षो विस्मयान्विते २०७६

अधीरे कातरस्त्रस्ते भीरुभीरुकभीलुकाः २०७७
आशंसुराशंसितरि गृहयालुर्ग्रहीतरि २०७८
श्रद्धालुः श्रद्धया युक्ते पतयालुस्तु पातुके २०७९
लज्जाशीलेऽपत्रपिष्णुर्वन्दारुरभिवादके २०८०
शरारुर्घातुको हिंस्रः स्याद्वर्धिष्णुस्तु वर्धनः २०८१
उत्पतिष्णुस्तूत्पतितालंकरिष्णुस्तु मण्डनः २०८२
भूष्णुर्भविष्णुर्भविता वर्तिष्णुर्वर्तनः समौ २०८३
निराकरिष्णुः क्षिप्नुः स्यात्सान्द्रस्निग्धस्तु मेदुरः २०८४
ज्ञाता तु विदुरो विन्दुर्विकासी तु विकस्वरः २०८५
विसृत्वरो विसृमरः प्रसारी च विसारिणि २०८६
सहिष्णुः सहनः क्षन्ता तितिक्षुः क्षमिता क्षमी २०८७
क्रोधनोऽमर्षणः कोपी चण्डस्त्वत्यन्तकोपनः २०८८
जागरूको जागरिता घूर्णितः प्रचलायितः २०८९
स्वप्नक्शयालुर्निद्रालुर्निद्राणशयितौ समौ २०९०
पराङ्मुखः पराचीनः स्यादवाङप्यधोमुखः २०९१
देवानञ्चति देवद्र्यङ् विष्वद्र्यङ् विष्वगञ्चति २०९२
यः सहाञ्चति सध्र्यङ् स स तिर्यङ् यस्तिरोऽञ्चति २०९३
वदो वदावदो वक्ता वागीशो वाक्पतिः समौ २०९४
वाचोयुक्तिपटुर्वाग्मी वावदूकोऽतिवक्तरि २०९५
स्याज्जल्पाकस्तु वाचालो वाचाटो बहुगर्ह्यवाक् २०९६
दुर्मुखे मुखराबद्धमुखौ शक्लः प्रियंवदे २०९७
लोहलः स्यादस्फुटवाग्गर्ह्यवादी तु कद्वदः २०९८

समौ कुवादकुचरौ स्यादसौम्यस्वरोऽस्वरः २०९९
रवणः शब्दनो नान्दीवादी नान्दीकरः समौ २१००
जडोऽज्ञ एडमूकस्तु वक्तुं श्रोतुमशिक्षिते २१०१
तूष्णींशीलस्तु तूष्णीको नग्नोऽवासा दिगम्बरे २१०२
निष्कासितोऽवकृष्टः स्यादपध्वस्तस्तु धिक्कृतः २१०३
आत्तगर्वोऽभिभूतः स्याद्दापितः साधितः समौ २१०४
प्रत्यादिष्टो निरस्तः स्यात्प्रत्याख्यातो निराकृतः २१०५
निकृतः स्याद्विप्रकृतो विप्रलब्धस्तु वञ्चितः २१०६
मनोहतः प्रतिहतः प्रतिबद्धो हतश्च सः २१०७
अधिक्षिप्तः प्रतिक्षिप्तो बद्धे कीलितसंयतौ २१०८
आपन्न आपत्प्राप्तः स्यात्कांदिशीको भयद्रुतः २१०९
आक्षारितः क्षारितोऽभिशस्ते संकसुकोऽस्थिरे २११०
व्यसनार्तोपरक्तौ द्वौ विहस्तव्याकुलौ समौ २१११
विक्लवो विह्वलः स्यात्तु विवशोऽरिष्टदुष्टधीः २११२
कश्यः कशार्हे संनद्धे त्वाततायी वधोद्यते २११३
द्वेष्ये त्वक्षिगतो वध्यः शीर्षच्छेद्य इमौ समौ २११४
विष्यो विषेण यो वध्यो मुसल्यो मुसलेन यः २११५
शिश्विदानोऽकृष्णकर्मा चपलश्चिकुरः समौ २११६
दोषैकदृक्पुरोभागी निकृतस्त्वनृजुः शठः २११७
कर्णेजपः सूचकः स्यात्पिशुनो दुर्जनः खलः २११८
नृशंसो घातुकः क्रूरः पापो धूर्तस्तु वञ्चकः २११९
अज्ञे मूढयथाजातमूर्खवैधेयबालिशाः २१२०

कदर्ये कृपणक्षुद्रकिंपचानमितंपचाः २१२१
निःस्वस्तु दुर्विधो दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः २१२२
वनीयको याचनको मार्गणो याचकार्थिनौ २१२३
अहंकारवानहंयुः शुभंयुस्तु शुभान्वितः २१२४
दिव्योपपादुका देवा नृगवाद्या जरायुजाः २१२५
स्वेदजाः कृमिदंशाद्याः पक्षिसर्पादयोऽण्डजाः २१२६
उद्भिदस्तरुगुल्माद्या उद्भिदुद्भिज्जमुद्भिदम् २१२७
सुन्दरं रुचिरं चारु सुषमं साधु शोभनम् २१२८
कान्तं मनोरमं रुच्यं मनोज्ञं मञ्जु मञ्जुलम् २१२९
तदासेचनकं तृप्तेर्नास्त्यन्तो यस्य दर्शनात् २१३०
अभीष्टेऽभीप्सितं हृद्यं दयितं वल्लभं प्रियम् २१३१
निकृष्टप्रतिकृष्टार्वरेफयाप्यावमाधमाः २१३२
कुपूयकुत्सितावद्यखेटगर्ह्याणकाः समाः २१३३
मलीमसं तु मलिनं कच्चरं मलदूषितम् २१३४
पूतं पवित्रं मेध्यं च वीध्रं तु विमलार्थकम् २१३५
निर्णिक्तं शोधितं मृष्टं निःशोध्यमनवस्करम् २१३६
असारं फल्गु शून्यं तु वशिकं तुच्छरिक्तके २१३७
क्लीबे प्रधानं प्रमुखप्रवेकानुत्तमोत्तमाः २१३८
मुख्यवर्यवरेण्याश्च प्रवर्होऽनवरार्ध्यवत् २१३९
परार्ध्याग्रप्राग्रहरप्राग्र्याग्र्याग्रीयमग्रियम् २१४०
श्रेयान् श्रेष्ठः पुष्कलः स्यात्सत्तमश्चातिशोभने २१४१
स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुंगवर्षभकुञ्जराः २१४२

सिंहशार्दूलनागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः २१४३
अप्राग्र्यं द्वयहीने द्वे अप्रधानोपसर्जने २१४४
विशङ्कटं पृथु बृहद्विशालं पृथुलं महत् २१४५
वड्रोरुविपुलं पीनपीव्नी तु स्थूलपीवरे २१४६
स्तोकाल्पक्षुल्लकाः सूक्ष्मं श्लक्ष्णं दभ्रं कृशं तनु २१४७
स्त्रियां मात्रा त्रुटिः पुंसि लवलेशकणाणवः २१४८
अत्यल्पेऽल्पिष्ठमल्पीयः कनीयोऽणीय इत्यपि २१४९
प्रभूतं प्रचुरं प्राज्यमदभ्रं बहुलं बहु २१५०
पुरुहूः पुरु भूयिष्ठं स्फारं भूयश्च भूरि च २१५१
परःशताद्यास्ते येषां परा संख्या शतादिकात् २१५२
गणनीये तु गणेयं संख्याते गणितमथ समं सर्वम् २१५३
विश्वमशेषं कृत्स्नं समस्तनिखिलाखिलानि निःशेषम् २१५४
समग्रं सकलं पूर्णमखण्डं स्यादनूनके २१५५
घनं निरन्तरं सान्द्रं पेलवं विरलं तनु २१५६
समीपे निकटासन्नसंनिकृष्टसनीडवत् २१५७
सदेशाभ्याशसविधसमर्यादसवेशवत् २१५८
उपकण्ठान्तिकाभ्यर्णाभ्यग्रा अप्यभितोऽव्ययम् २१५९
संसक्ते त्वव्यवहितमपदान्तरमित्यपि २१६०
नेदिष्ठमन्तिकतमं स्याद्दूरं विप्रकृष्टकम् २१६१
दवीयश्च दविष्ठं च सुदूरं दीर्घमायतम् २१६२
वर्तुलं निस्तलं वृत्तं बन्धुरं तून्नतानतम् २१६३
उच्चप्रांशून्नतोदग्रोच्छ्रितास्तुङ्गेऽथ वामने २१६४

न्यङ्नीचखर्वह्रस्वाः स्युरवाग्रेऽवनतानतम् २१६५
अरालं वृजिनं जिह्ममूर्मिमत्कुञ्चितं नतम् २१६६
आविद्धं कुटिलं भुग्नं वेल्लितं वक्रमित्यपि २१६७
ऋजावजिह्मप्रगुणौ व्यस्ते त्वप्रगुणाकुलौ २१६८
शाश्वतस्तु ध्रुवो नित्यसदातनसनातनाः २१६९
स्थास्नुः स्थिरतरः स्थेयानेकरूपतया तु यः २१७०
कालव्यापी स कूटस्थः स्थावरो जङ्गमेतरः २१७१
चरिष्णु जङ्गमचरं त्रसमिङ्गं चराचरम् २१७२
चलनं कम्पनं कम्प्रं चलं लोलं चलाचलम् २१७३
चञ्चलं तरलं चैव पारिप्लवपरिप्लवे २१७४
अतिरिक्तः समधिको दृढसंधिस्तु संहतः २१७५
कर्कशं कठिनं क्रूरं कठोरं निष्ठुरं दृढम् २१७६
जरठं मूर्तिमन्मूर्तं प्रवृद्धं प्रौढमेधितम् २१७७
पुराणे प्रतनप्रत्नपुरातनचिरंतनाः २१७८
प्रत्यग्रोऽभिनवो नव्यो नवीनो नूतनो नवः २१७९
नूत्नश्च सुकुमारं तु कोमलं मृदुलं मृदु २१८०
अन्वगन्वक्षमनुगेऽनुपदं क्लीबमव्ययम् २१८१
प्रत्यक्षं स्यादैन्द्रियकमप्रत्यक्षमतीन्द्रियम् २१८२
एकतानोऽनन्यवृत्तिरेकाग्रैकायनावपि २१८३
अप्येकसर्ग एकाग्र्योऽप्येकायनगतोऽपि सः २१८४
पुंस्यादिः पूर्वपौरस्त्यप्रथमाद्या अथास्त्रियाम् २१८५
अन्तो जघन्यं चरममन्त्यपाश्चात्यपश्चिमाः २१८६

मोघं निरर्थकं स्पष्टं स्फुटं प्रव्यक्तमुल्बणम् २१८७
साधारणं तु सामान्यमेकाकी त्वेक एककः २१८८
भिन्नार्थका अन्यतर एकस्त्वोऽन्येतरावपि २१८९
उच्चावचं नैकभेदमुच्चण्डमविलम्बितम् २१९०
अरुंतुदं तु मर्मस्पृगबाधं तु निरर्गलम् २१९१
प्रसव्यं प्रतिकूलं स्यादपसव्यमपष्ठु च २१९२
वामं शरीरं सव्यं स्यादपसव्यं तु दक्षिणम् २१९३
संकटं ना तु संबाधः कलिलं गहनं समे २१९४
संकीर्णे संकुलाकीर्णे मुण्डितं परिवापितम् २१९५
ग्रन्थितं संदितं दृब्धं विसृतं विस्तृतं ततम् २१९६
अन्तर्गतं विस्मृतं स्यात्प्राप्तप्रणिहिते समे २१९७
वेल्लितप्रेङ्खिताधूतचलिताकम्पिता धुते २१९८
नुत्तनुन्नास्तनिष्ठ्यूताविद्धक्षिप्तेरिताः समाः २१९९
परिक्षिप्तं तु निवृतं मूषितं मुषितार्थकम् २२००
प्रवृद्धप्रसृते न्यस्तनिसृष्टे गुणिताहते २२०१
निदिग्धोपचिते गूढगुप्ते गुण्ठितरूषिते २२०२
द्रुतावदीर्णे उद्गूर्णोद्यते काचितशिक्यिते २२०३
घ्राणघ्राते दिग्धलिप्ते समुदक्तोद्धृते समे २२०४
वेष्टितं स्याद्वलयितं संवीतं रुद्धमावृतम् २२०५
रुग्णं भुग्नेऽथ निशितक्ष्णुतशातानि तेजिते २२०६
स्याद्विनाशोन्मुखं पक्वं ह्रीणह्रीतौ तु लज्जिते २२०७
वृत्ते तु वृतव्यावृत्तौ संयोजित उपाहितः २२०८

प्राप्यं गम्यं समासाद्यं स्यन्नं रीणं स्नुतं स्रुतम् २२०९
संगूढः स्यात्संकलितोऽवगीतः ख्यातगर्हणः २२१०
विविधः स्याद्बहुविधो नानारूपः पृथग्विधः २२११
अवरीणो धिक्कृतश्चाप्यवध्वस्तोऽवचूर्णितः २२१२
अनायासकृतं फाण्टं स्वनितं ध्वनितं समे २२१३
बद्धे संदानितं मूतमुद्दितं संदितं सितम् २२१४
निष्पक्वे क्वथितं पाके क्षीराज्यहविषां श्रृतम् २२१५
निर्वाणो मुनिवह्न्यादौ निर्वातस्तु गतेऽनिले २२१६
पक्वं परिणते गूनं हन्ने मीढं तु मूत्रिते २२१७
पुष्टे तु पुषितं सोढे क्षान्तमुद्वान्तमुद्गते २२१८
दान्तस्तु दमिते शान्तः शमिते प्रार्थितेऽर्दितः २२१९
ज्ञप्तस्तु ज्ञपिते छन्नश्छादिते पूजितेऽञ्चितः २२२०
पूर्णस्तु पूरिते क्लिष्टः क्लिशितेऽवसिते सितः २२२१
प्रुष्टप्लुष्टोषिता दग्धे तष्टत्वष्टौ तनूकृते २२२२
वेधितच्छिद्रितौ विद्धे विन्नवित्तौ विचारिते २२२३
निष्प्रभे विगतारोकौ विलीने विद्रुतद्रुतौ २२२४
सिद्धे निर्वृत्तनिष्पन्नौ दारिते भिन्नभेदितौ २२२५
ऊतं स्यूतमुतं चेति त्रितयं तन्तुसंतते २२२६
स्यादर्हिते नमस्यितनमसितमपचायितार्चितापचितम् २२२७
वरिवसिते वरिवस्यितमुपासितं चोपचरितं च २२२८
संतापितसंतप्तौ धूपितधूपायितौ च दूनश्च २२२९
हृष्टे मत्तस्तृप्तः प्रह्लन्नः प्रमुदितः प्रीतः २२३०

छिन्नं छातं लूनं कृत्तं दातं दितं छितं वृक्णम् २२३१
स्रस्तं ध्वस्तं भ्रष्टं स्कन्नं पन्नं च्युतं गलितम् २२३२
लब्धं प्राप्तं विन्नं भावितमासादितं च भूतं च २२३३
अन्वेषितं गवेषितमन्विष्टं मार्गितं मृगितम् २२३४
आर्द्रं सार्द्रं क्लिन्नं तिमितं स्तिमितं समुन्नमुत्तं च २२३५
त्रातं त्राणं रक्षितमवितं गोपायितं च गुप्तं च २२३६
अवगणितमवमतावज्ञाऽवमानितं च परिभूते २२३७
त्यक्तं हीनं विधुतं समुज्झितं धूतमुत्सृष्टे २२३८
उक्तं भाषितमुदितं जल्पितमाख्यातमभिहितं लपितम् २२३९
बुद्धं बुधितं मनितं विदितं प्रतिपन्नमवसितावगते २२४०
ऊरीकृतमुररीकृतमङ्गीकृतमाश्रुतं प्रतिज्ञातम् २२४१
संगीर्णविदितसंश्रुतसमाहितोपश्रुतोपगतम् २२४२
ईलितशस्तपणायितपनायितप्रणुतपणितपनितानि २२४३
अपि गीर्णवर्णिताभिष्टुतेडितानि स्तुतार्थानि २२४४
भक्षितचर्वितलीढप्रत्यवसितगिलितखादितप्सातम् २२४५
अभ्यवहृतान्नजग्धग्रस्तग्लस्ताशितं भुक्ते २२४६
क्षेपिष्ठक्षोदिष्ठप्रेष्ठवरिष्ठस्थविष्ठबंहिष्ठाः २२४७
क्षिप्रक्षुद्राभीप्सितपृथुपीवरबहुलप्रकर्षार्थाः २२४८
साधिष्ठद्राघिष्ठस्फेष्ठगरिष्ठह्रसिष्ठवृन्दिष्ठाः २२४९
बाढव्यायतबहुगुरुवामनवृन्दारकातिशये २२५०

४. संकीर्णवर्गः ।

प्रकृतिप्रत्ययार्थाद्यैः संकीर्णे लिङ्गमुन्नयेत् २२५१

कर्म क्रिया तत्सातत्ये गम्ये स्युरपरस्पराः २२५२
साकल्यासङ्गवचने पारायणतुरायणे २२५३
यदृच्छा स्वैरिता हेतुशून्या त्वास्या विलक्षणम् २२५४
शमथस्तु शमः शान्तिर्दान्तिस्तु दमथो दमः २२५५
अवदानं कर्म वृत्तं काम्यदानं प्रवारणम् २२५६
वशक्रिया संवननं मूलकर्म तु कार्मणम् २२५७
विधूननं विधुवनं तर्पणं प्रीणनावनम् २२५८
पर्याप्तिः स्यात्परित्राणं हस्तवारणमित्यपि २२५९
सेवनं सीवनं स्यूतिर्विदरः स्फुटनं भिदा २२६०
आक्रोशनमभीषङ्गः संवेदो वेदना न ना २२६१
संमूर्च्छनमभिव्याप्तिर्याञ्चा भिक्षार्थनार्दना २२६२
वर्धनं छेदनेऽथ द्वे आनन्दनसभाजने २२६३
आप्रच्छन्नमथाम्नायः संप्रदायः क्षये क्षिया २२६४
ग्रहे ग्राहो वशः कान्तौ रक्षणस्त्राणे रणः क्वणे २२६५
व्यधो वेधे पचा पाके हवो हूतौ वरो वृतौ २२६६
ओषः प्लोषे नयो नाये ज्यानिर्जीर्णौ भ्रमो भ्रमौ २२६७
स्फातिर्वृद्धौ प्रथा ख्यातौ स्पृष्टिः पृक्तौ स्नवः स्रवे २२६८
एधा समृद्धौ स्फुरणे स्फुरणा प्रमितौ प्रमा २२६९
प्रसूतिः प्रसवे श्च्योते प्राघारः क्लमथः क्लमे २२७०
उत्कर्षोऽतिशये संधिः श्लेषे विषय आश्रये २२७१
क्षिपायां क्षेपणं गीर्णिर्गिरौ गुरणमुद्यमे २२७२
उन्नाय उन्नये श्रायः श्रयणे जयने जयः २२७३

निगादो निगदे मादो मद उद्वेग उद्भ्रमे २२७४
विमर्दनं परिमलोऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः २२७५
निग्रहस्तद्विरुद्धः स्यादभियोगस्त्वभिग्रहः २२७६
मुष्टिबन्धस्तु संग्राहो डिम्बे डमरविप्लवौ २२७७
बन्धनं प्रसितिश्चारः स्पर्शः स्प्रष्टोपतप्तरि २२७८
निकारो विप्रकारः स्यादाकारस्त्विङ्ग इङ्गितम् २२७९
परिणामो विकारो द्वे समे विकृतिविक्रिये २२८०
अपहारस्त्वपचयः समाहारः समुच्चयः २२८१
प्रत्याहार उपादानं विहारस्तु परिक्रमः २२८२
अभिहारोऽभिग्रहणं निर्हारोऽभ्यवकर्षणम् २२८३
अनुहारोऽनुकारः स्यादर्थस्यापगमे व्ययः २२८४
प्रवाहस्तु प्रवृत्तिः स्यात्प्रवहो गमनं बहिः २२८५
वियामो वियमो यामो यमः संयामसंयमौ २२८६
हिंसाकर्माऽभिचारः स्याज्जागर्या जागरा द्वयोः २२८७
विघ्नोऽन्तरायः प्रत्यूहः स्यादुपघ्नोऽन्तिकाश्रये २२८८
निर्वेश उपभोगः स्यात्परिसर्पः परिक्रिया २२८९
विधुरं तु प्रविश्लेषेऽभिप्रायश्छन्द आशयः २२९०
संक्षेपणं समसनं पर्यवस्था विरोधनम् २२९१
परिसर्या परीसारः स्यादास्या त्वासना स्थितिः २२९२
विस्तारो विग्रहो व्यासः स च शब्दस्य विस्तरः २२९३
संवाहनं मर्दनं स्याद्विनाशः स्याददर्शनम् २२९४
संस्तवः स्यात्परिचयः प्रसरस्तु विसर्पणम् २२९५

नीवाकस्तु प्रयामः स्यात्संनिधिः संनिकर्षणम् २२९६
लवोऽभिलावो लवने निष्पावः पवने पवः २२९७
प्रस्तावः स्यादवसरस्त्रसरः सूत्रवेष्टनम् २२९८
प्रजनः स्यादुपसरः प्रश्रयप्रणयौ समौ २२९९
धीशक्तिर्निष्क्रमोऽस्त्री तु संक्रमो दुर्गसंचरः २३००
प्रत्युत्क्रमः प्रयोगार्थः प्रक्रमः स्यादुपक्रमः २३०१
स्यादभ्यादानमुद्घात आरम्भः संभ्रमस्त्वरा २३०२
प्रतिबन्धः प्रतिष्टम्भोऽवनायस्तु निपातनम् २३०३
उपलम्भस्त्वनुभवः समालम्भो विलेपनम् २३०४
विप्रलम्भो विप्रयोगो विलम्भस्त्वतिसर्जनम् २३०५
विश्रावस्तु प्रतिख्यातिरवेक्षा प्रतिजागरः २३०६
निपाठनिपठौ पाठे तेमस्तेमौ समुन्दने २३०७
आदीनवास्रवौ क्लेशे मेलके सङ्गसंगमौ २३०८
संवीक्षणं विचयनं मार्गणं मृगणा मृगः २३०९
परिरम्भः परिष्वङ्गः संश्लेष उपगूहनम् २३१०
निर्वर्णनं तु निध्यानं दर्शनालोकनेक्षणम् २३११
प्रत्याख्यानं निरसनं प्रत्यादेशो निराकृतिः २३१२
उपशायो विशायश्च पर्यायशयनार्थकौ २३१३
अर्तनं च ऋतीया च हृणीया च घृणार्थकाः २३१४
स्याद्व्यत्यासो विपर्यासो व्यत्ययश्च विपर्यये २३१५
पर्ययोऽतिक्रमस्तस्मिन्नतिपात उपात्ययः २३१६
प्रेषणं यत्समाहूय तत्र स्यात्प्रतिशासनम् २३१७

स संस्तावः क्रतुषु या स्तुतिभूमिर्द्विजन्मनाम् २३१८
निधाय तक्ष्यते यत्र काष्ठे काष्ठं स उद्घनः २३१९
स्तम्बघ्नस्तु स्तम्बघनः स्तम्बो येन निहन्यते २३२०
आविधो विध्यते येन तत्र विष्वक्समे निघः २३२१
उत्कारश्च निकारश्च द्वौ धान्योत्क्षेपणार्थकौ २३२२
निगारोद्गारविक्षावोद्ग्राहास्तु गरणादिषु २३२३
आरत्यवरतिविरतय उपरामेऽथास्त्रियां तु निष्ठेवः २३२४
निष्ठ्यूतिर्निष्ठेवनं निष्ठीवनमित्यभिन्नानि २३२५
जवने जूतिः सातिस्त्ववसाने स्यादथ ज्वरे जूर्तिः २३२६
उदजस्तु पशुप्रेरणमकरणिरित्यादयः शापे २३२७
गोत्रान्तेभ्यस्तस्य वृन्दमित्यौपगवकादिकम् २३२८
आपूपिकं शाष्कुलिकमेवमाद्यमचेतसाम् २३२९
माणवानां तु माणव्यं सहायानां सहायता २३३०
हल्या हलानां ब्राह्मण्यवाडव्ये तु द्विजन्मनाम् २३३१
द्वे पर्शुकानां पृष्ठानां पार्श्वं पृष्ठ्यमनुक्रमात् २३३२
खलानां खलिनी खल्याप्यथ मानुष्यकं नृणाम् २३३३
ग्रामता जनता धूम्या पाश्या गल्या पृथक्पृथक् २३३४
अपि साहस्रकारीषवार्मणाथर्वणादिकम् २३३५

५. नानार्थवर्गः ।

नानार्थाः केऽपि कान्तादिवर्गेष्वेवात्र कीर्तिताः २३३६
भूरिप्रयोगा ये येषु पर्यायेष्वपि तेषु ते २३३७
आकाशे त्रिदिवे नाको लोकस्तु भुवने जने २३३८

पद्ये यशसि च श्लोकः शरे खड्गे च सायकः २३३९
जम्बुकौ क्रोष्टुवरुणौ पृथुकौ चिपिटार्भकौ २३४०
आलोकौ दर्शनद्योतौ भेरीपटहमानकौ २३४१
उत्सङ्गचिह्नयोरङ्कः कलङ्कोऽङ्कापवादयोः २३४२
तक्षको नागवर्धक्योरर्कः स्फटिकसूर्ययोः २३४३
मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः कं शिरोऽम्बुनोः २३४४
स्यात्पुलाकस्तुच्छधान्ये संक्षेपे भक्तसिक्थके २३४५
उलूके करिणः पुच्छमूलोपान्ते च पेचकः २३४६
कमण्डलौ च करकः सुगते च विनायकः २३४७
किष्कुर्हस्ते वितस्तौ च शूककीटे च वृश्चिकः २३४८
प्रतिकूले प्रतीकस्त्रिष्वेकदेशे तु पुंस्ययम् २३४९
स्याद्भूतिकं तु भूनिम्बे कत्तृणे भूस्तृणेऽपि च २३५०
ज्योत्स्निकायां च घोषे च कोशातक्यथ कट्फले २३५१
सिते च खदिरे सोमवल्कः स्यादथ सिह्लके २३५२
तिलकल्के च पिण्याको बाह्लीकं रामठेऽपि च २३५३
महेन्द्रगुग्गुलूलूकव्यालग्राहिषु कौशिकः २३५४
रुक्तापशङ्कास्वातङ्कः स्वल्पेऽपि क्षुल्लकस्त्रिषु २३५५
जैवातृकः शशाङ्केऽपि खुरेऽप्यश्वस्य वर्तकः २३५६
व्याघ्रेऽपि पुण्डरीको ना यवान्यामपि दीपकः २३५७
शालावृकाः कपिक्रोष्टुश्वानः स्वर्णेऽपि गैरिकम् २३५८
पीडार्थेऽपि व्यलीकं स्यादलीकं त्वप्रियेऽनृते २३५९
शीलान्वयावनूके द्वे शल्के शकलवल्कले २३६०

साष्टे शते सुवर्णानां हेम्न्युरोभूषणे पले २३६१
दीनारेऽपि च निष्कोऽस्त्री कल्कोऽस्त्री शमलैनसोः २३६२
दम्भेऽप्यथ पिनाकोऽस्त्री शूलशंकरधन्वनोः २३६३
धेनुका तु करेण्वां च मेघजाले च कालिका २३६४
कारिका यातनावृत्त्योः कर्णिका कर्णभूषणे २३६५
करिहस्तेऽङ्गुलौ पद्मबीजकोश्यां त्रिषूत्तरे २३६६
वृन्दारकौ रूपिमुख्यावेके मुख्यान्यकेवलाः २३६७
स्याद्दाम्भिकः कौक्कुटिको यश्चादूरेरितेक्षणः २३६८
लालाटिकः प्रभोर्भालदर्शी कार्याक्षमश्च यः २३६९
'भूभृन्नितम्बवलयचक्रेषु कटकोऽस्त्रियाम् ❋ ❋
सूच्यग्रे क्षुद्रशत्रौ च रोमहर्षे च कण्टकः ❋ ❋
पाकौ पक्तिशिशू मध्यरत्ने नेतरि नायकः ❋ ❋
पर्यङ्कः स्यात्परिकरे स्याद्व्याघ्रेऽपि च लुब्धकः ❋ ❋
पेटकस्त्रिषु वृन्देऽपि गुरौ देश्ये च देशिकः ❋ ❋
खेटकौ ग्रामफलकौ धीवरेऽपि च जालिकः ❋ ❋
पुष्परेणौ च किञ्जल्कः शुल्कोऽस्त्री स्त्रीधनेऽपि च ❋ ❋
स्यात्कल्लोलेऽप्युत्कलिका वार्धकं भाववृन्दयोः ❋ ❋
करिण्यां चापि गणिका दारकौ बालभेदकौ ❋ ❋
अन्धेऽप्यनेडमूकः स्याट्टङ्कौ दर्पाश्मदारणौ' ❋ ❋
मयूखस्त्विट्करज्वालास्वलिबाणौ शिलीमुखौ २३७०
शङ्खो निधौ ललाटास्थ्नि कम्बौ न स्त्रीन्द्रियेऽपि खम् २३७१
घृणिज्वाले अपि शिखे शैलवृक्षौ नगावगौ २३७२

आशुगौ वायुविशिखौ शरार्कविहगाः खगाः　२३७३
पतङ्गौ पक्षिसूर्यौ च पूगः क्रमुकवृन्दयोः　२३७४
पशवोऽपि मृगा वेगः प्रवाहजवयोरपि　२३७५
परागः कौसुमे रेणौ स्नानीयादौ रजस्यपि　२३७६
गजेऽपि नागमातङ्गावपाङ्गस्तिलकेऽपि च　२३७७
सर्गः स्वभावनिर्मोक्षनिश्चयाध्यायसृष्टिषु　२३७८
योगः संनहनोपायध्यानसंगतियुक्तिषु　२३७९
भोगः सुखे स्त्र्यादिभृतावहेश्च फणकाययोः　२३८०
चातके हरिणे पुंसि सारङ्गः शबले त्रिषु　२३८१
कपौ च प्लवगः शापे त्वभिषङ्गः पराभवे　२३८२
यानाद्यङ्गे युगः पुंसि युगं युग्मे कृतादिषु　२३८३
स्वर्गेषुपशुवाग्वज्रदिङ्नेत्रघृणिभूजले　२३८४
लक्ष्यदृष्ट्या स्त्रियां पुंसि गौर्लिङ्गं चिह्नशेफसोः　२३८५
शृङ्गं प्राधान्यसान्वोश्च वराङ्गं मूर्धगुह्ययोः　२३८६
भगं श्रीकाममाहात्म्यवीर्ययत्नार्ककीर्तिषु　२३८७
परिघः परिघातेऽस्त्रेऽप्योघो वृन्देऽम्भसां रये　२३८८
मूल्ये पूजाविधावर्घोऽहोदुःखव्यसनेष्वघम्　२३८९
त्रिष्विष्टेऽल्पे लघुः काचाः शिक्यमृद्भेददृग्रुजः　२३९०
विपर्यासे विस्तरे च प्रपञ्चः पावके शुचिः　२३९१
मास्यमात्ये चात्युपधे पुंसि मेध्ये सिते त्रिषु　२३९२
अभिष्वङ्गे स्पृहायां च गभस्तौ च रुचिः स्त्रियाम्　२३९३
'प्रसन्ने भल्लुकेऽप्यच्छो गुच्छः स्तबकहारयोः　* *

परिधानाञ्चले कच्छो जलप्रान्ते त्रिलिङ्गकः' ❋ ❋
केकिताक्ष्यौवहिभुजौ दन्तविप्राण्डजा द्विजाः २३९४
अजा विष्णुहरच्छागा गोष्ठाध्वनिवहा व्रजाः २३९५
धर्मराजौ जिनयमौ कुञ्जो दन्तेऽपि न स्त्रियाम् २३९६
वलजे क्षेत्रपूर्द्वारे वलजा वल्गुदर्शना २३९७
समे क्ष्मांशे रणेऽप्याजिः प्रजा स्यात्संततौ जने २३९८
अब्जौ शङ्खशशाङ्कौ च स्वके नित्ये निजं त्रिषु २३९९
पुंस्यात्मनि प्रवीणे च क्षेत्रज्ञो वाच्यलिङ्गकः २४००
संज्ञा स्याच्चेतना नाम हस्ताद्यैश्चार्थसूचना २४०१
काकेभगण्डौ करटौ गजगण्डकटी कटौ २४०२
शिपिविष्टस्तु खलतौ दुश्चर्मणि महेश्वरे २४०३
देवशिल्पिन्यपि त्वष्टा दिष्टं दैवेऽपि न द्वयोः २४०४
रसे कटुः कट्वकार्ये त्रिषु मत्सरतीक्ष्णयोः २४०५
रिष्टं क्षेमाशुभाभावेष्वरिष्टे तु शुभाशुभे २४०६
मायानिश्चलयन्त्रेषु कैतवानृतराशिषु २४०७
अयोघने शैलशृङ्गे सीराङ्गे कूटमस्त्रियाम् २४०८
सूक्ष्मैलायां त्रुटिः स्त्री स्यात्कालेऽल्पे संशयेऽपि सा २४०९
आत्युत्कर्षाश्रयः कोट्यो मूले लग्नकचे जटा २४१०
व्युष्टिः फले समृद्धौ च दृष्टिर्ज्ञानेऽक्ष्णि दर्शने २४११
दृष्टियोगेच्छयोः सृष्टं निश्चिते बहुनि त्रिषु २४१२
कष्टे तु कृच्छ्रगहने दक्षामन्दागदेषु च २४१३
पटुर्द्वौ वाच्यलिङ्गौ च नीलकण्ठः शिवेऽपि च २४१४

पुंसि कोष्ठोऽन्तर्जठरं कुसूलोऽन्तर्गृहं तथा २४१५
निष्ठा निष्पत्तिनाशान्ताः काष्ठोत्कर्षे स्थितौ दिशि २४१६
त्रिषु ज्येष्ठोऽतिशस्तेऽपि कनिष्ठोऽतियुवाल्पयोः २४१७
दण्डोऽस्त्री लगुडेऽपि स्याद्गुडो गोलेक्षुपाकयोः २४१८
सर्पमांसात्पशू व्याडौ गोभूवाचस्त्विडा इलाः २४१९
क्ष्वेडा वंशशलाकापि नाडी नालेऽपि षट्क्षणे २४२०
काण्डोऽस्त्री दण्डबाणार्ववर्गावसरवारिषु २४२१
स्याद्भाण्डमश्वाभरणेऽमत्रे मूलवणिग्धने २४२२
भृशप्रतिज्ञयोर्बाढं प्रगाढं भृशकृच्छ्रयोः २४२३
शक्तस्थूलौ त्रिषु दृढौ व्यूढौ विन्यस्तसंहतौ २४२४
भ्रूणोऽर्भके स्त्रैणगर्भे बाणो बलिसुते शरे २४२५
कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे संघाते प्रमथे गणः २४२६
पणो द्यूतादिषूत्सृष्टे भृतौ मूल्ये धनेऽपि च २४२७
मौर्व्यां द्रव्याश्रिते सत्त्वशौर्यसंध्यादिके गुणः २४२८
निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सवयोः क्षणः २४२९
वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ वर्णं तु वाक्षरे २४३०
अरुणो भास्करेऽपि स्याद्वर्णभेदेऽपि च त्रिषु २४३१
स्थाणुः शर्वेऽप्यथ द्रोणः काकेऽप्याजौ रवे रणः २४३२
ग्रामणीर्नापिते पुंसि श्रेष्ठे ग्रामाधिपे त्रिषु २४३३
ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्यादावर्ते चान्तरा भ्रुवोः २४३४
हरिणी स्यान्मृगी हेमप्रतिमा हरिता च या २४३५
त्रिषु पाण्डौ च हरिणः स्थूणा स्तम्भेऽपि वेश्मनः २४३६

तृष्णे स्पृहापिपासे द्वे जुगुप्साकरुणे घृणे २४३७
वणिक्पथे च विपणिः सुरा प्रत्यक्च वारुणी २४३८
करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे द्रविणं तु बलं धनम्. २४३९
शरणं गृहरक्षित्रोः श्रीपर्णं कमलेऽपि च २४४०
विषाभिमरलोहेषु तीक्ष्णं क्लीबे खरे त्रिषु २४४१
प्रमाणं हेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृषु २४४२
करणं साधकतमं क्षेत्रगात्रेन्द्रियेष्वपि २४४३
प्राण्युत्पादे संसरणमसंबाधंचमूगतौ २४४४
घण्टापथेऽथ वान्तान्ने समुद्गिरणमुन्नये २४४५
अतस्त्रिषु विषाणं स्यात्पशुशृङ्गेभदन्तयोः २४४६
प्रवणं क्रमनिम्नोर्व्यां प्रह्वे ना तु चतुष्पथे २४४७
संकीर्णौ निचिताशुद्धाविरिणं शून्यमूषरम् २४४८
'सेतौ च वरणो वेणी नदीभेदे कचोच्चये' * *
देवसूर्यौ विवस्वन्तौ सरस्वन्तौ नदार्णवौ २४४९
पक्षिताक्ष्यौं गरुत्मन्तौ शकुन्तौ भासपक्षिणौ २४५०
अग्न्युत्पातौ धूमकेतू जीमूतौ मेघपर्वतौ २४५१
हस्तौ तु पाणिनक्षत्रे मरुतौ पवनामरौ २४५२
यन्ता हस्तिपके सूते भर्ता धातरि पोष्टरि २४५३
यानपात्रे शिशौ पोतः प्रेतः प्राण्यन्तरे मृते २४५४
ग्रहभेदे ध्वजे केतुः पार्थिवे तनये सुतः २४५५
स्थपतिः कारुभेदेऽपि भूभृद्भूमिधरे नृपे २४५६
मूर्धाभिषिक्तो भूपेऽपि ऋतुः स्त्रीकुसुमेऽपि च २४५७

विष्णावप्यजिताव्यक्तौ सूतस्त्वष्टरि सारथौ २४५८
व्यक्तः प्राज्ञेऽपि दृष्टान्तावुभौ शास्त्रनिदर्शने २४५९
क्षत्ता स्यात्सारथौ द्वाःस्थे क्षत्रियायां च शूद्रजे २४६०
वृत्तान्तः स्यात्प्रकरणे प्रकारे कार्त्स्न्यवार्तयोः २४६१
आनर्तः समरे नृत्यस्थाननीवृद्विशेषयोः २४६२
कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु २४६३
श्लेष्मादि रसरक्तादि महाभूतानि तद्गुणाः २४६४
इन्द्रियाण्यश्मविकृतिः शब्दयोनिश्च धातवः २४६५
कक्षान्तरेऽपि शुद्धान्तो नृपस्यासर्वगोचरे २४६६
कासूसामर्थ्ययोः शक्तिर्मूर्तिः काठिन्यकाययोः २४६७
विस्तारवल्ल्योर्व्रततिर्वसती रात्रिवेश्मनोः २४६८
क्षयार्चयोरपचितिः सातिर्दानावसानयोः २४६९
अर्तिः पीडाधनुष्कोट्योर्जातिः सामान्यजन्मनोः २४७०
प्रचारस्यन्दयो रीतिरीतिर्डिम्बप्रवासयोः २४७१
उदयेऽधिगमे प्राप्तिस्त्रेता त्वग्नित्रये युगे २४७२
वीणाभेदेऽपि महती भूतिर्भस्मनि संपदि २४७३
नदीनगर्योर्नागानां भोगवत्यथ संगरे २४७४
सङ्गे सभायां समितिः क्षयवासावपि क्षिती २४७५
रवेरर्चिश्च शस्त्रं च वह्निज्वाला च हेतयः २४७६
जगती जगति च्छन्दोविशेषेऽपि क्षितावपि २४७७
पङ्क्तिश्छन्दोऽपि दशमं स्यात्प्रभावेऽपि चायतिः २४७८
पत्तिर्गतौ च मूले तु पक्षतिः पक्षभेदयोः २४७९

प्रकृतिर्योनिलिङ्गे च कैशिक्याद्याश्च वृत्तयः २४८०
सिकताः स्युर्वालुकापि वेदे श्रवसि च श्रुतिः २४८१
वनिता जनितात्यर्थानुरागायां च योषिति २४८२
गुप्तिः क्षितिव्युदासेऽपि धृतिर्धारणधैर्ययोः २४८३
बृहती क्षुद्रवार्ताकी छन्दोभेदे महत्यपि २४८४
वासिता स्त्रीकरिण्योश्च वार्ता वृत्तौ जनश्रुतौ २४८५
वार्तं फल्गुन्यरोगे च त्रिष्वप्सु च घृतामृते २४८६
कलधौतं रूप्यहेम्नोर्निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः २४८७
श्रुतं शास्त्रावधृतयोर्युगपर्याप्तयोः कृतम् २४८८
अत्याहितं महाभीतिः कर्म जीवानपेक्षि च २४८९
युक्ते क्ष्मादावृते भूतं प्राण्यतीते समे त्रिषु २४९०
वृत्तं पद्ये चरित्रे त्रिष्वतीते दृढनिस्तले २४९१
महद्राज्यं चावगीतं जन्ये स्याद्गर्हिते त्रिषु २४९२
श्वेतं रूप्येऽपि रजतं हेम्नि रूप्ये सिते त्रिषु २४९३
त्रिष्वतो जगदिङ्गेऽपि रक्तं नील्यादिरागि च २४९४
अवदातः सिते पीते शुद्धे बद्धार्जुनौ सितौ २४९५
युक्तेऽतिसंस्कृते मर्षिण्यभिनीतोऽथ संस्कृतम् २४९६
कृत्रिमे लक्षणोपेतेऽप्यनन्तोऽनवधावपि २४९७
ख्याते हृष्टे प्रतीतोऽभिजातस्तु कुलजे बुधे २४९८
विविक्तौ पूतविजनौ मूर्च्छितौ मूढसोच्छ्रयौ २४९९
द्वौ चाम्लपरुषौ शुक्तौ शिती धवलमेचकौ २५००
सत्ये साधौ विद्यमाने प्रशस्तेऽभ्यर्हिते च सत् २५०१

पुरस्कृतः पूजितेऽरात्यभियुक्तेऽग्रतः कृते २५०२
निवातावाश्रयावातौ शस्त्राभेद्यं च वर्म यत् २५०३
जातोन्नद्धप्रवृद्धाः स्युरुच्छ्रिता उत्थितास्त्वमी २५०४
वृद्धिमत्प्रोद्यतोत्पन्ना आदृतौ सादरार्चितौ २५०५
अर्थोऽभिधेयरैवस्तुप्रयोजननिवृत्तिषु २५०६
निपानागमयोस्तीर्थमृषिजुष्टे जले गुरौ २५०७
समर्थस्त्रिषु शक्तिस्थे संबद्धार्थे हितेऽपि च २५०८
दशमीस्थौ क्षीणरागवृद्धौ वीथी पदव्यपि २५०९
आस्थानीयत्नयोरास्था प्रस्थोऽस्त्री सानुमानयोः २५१०
'शास्त्रद्रविणयोर्ग्रन्थः संस्थाधारे स्थितौ मृतौ' **
अभिप्रायवशौ छन्दावब्दौ जीमूतवत्सरौ २५११
अपवादौ तु निन्दाज्ञे दायादौ सुतबान्धवौ २५१२
पादा रश्म्यङ्घ्रितुर्यांशाश्चन्द्राग्न्यर्कास्तमोनुदः २५१३
निर्वादो जनवादेऽपि शादो जम्बालशष्पयोः २५१४
आरावे रुदिते त्रातर्याक्रन्दो दारुणे रणे २५१५
स्यात्प्रसादोऽनुरागेऽपि सूदः स्याद्व्यञ्जनेऽपि च २५१६
गोष्ठाध्यक्षेऽपि गोविन्दो हर्षेऽप्यामोदवन्मदः २५१७
प्राधान्ये राजलिङ्गे च वृषाङ्गे ककुदोऽस्त्रियाम् २५१८
स्त्री संविज्ज्ञानसंभाषाक्रियाकाराजिनामसु २५१९
धर्मे रहस्युपनिषत्स्यादृतौ वत्सरे शरत् २५२०
पदं व्यवसितत्राणस्थानलक्ष्माङ्घ्रिवस्तुषु २५२१
गोष्पदं सेविते माने प्रतिष्ठाकृत्यमास्पदम् २५२२

त्रिष्विष्टमधुरौ स्वादू मृदू चातीक्ष्णकोमलौ २५२३
मूढाल्पापटुनिर्भाग्या मन्दाः स्युर्द्वौ तु शारदौ २५२४
प्रत्यग्राप्रतिभौ विद्वत्सुप्रगल्भौ विशारदौ २५२५
व्यामो वटश्च न्यग्रोधावुत्सेधः काय उन्नतिः २५२६
पर्याहारश्च मार्गश्च विवधौ वीवधौ च तौ २५२७
परिधिर्यज्ञियतरोः शाखायामुपसूर्यके २५२८
बन्धकं व्यसनं चेतःपीडाधिष्ठानमाधयः २५२९
स्युः समर्थननीवाकनियमाश्च समाधयः २५३०
दोषोत्पादेऽनुबन्धः स्यात्प्रकृत्यादिविनश्वरे २५३१
मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्तने २५३२
विधुर्विष्णौ चन्द्रमसि परिच्छेदे बिलेऽवधिः २५३३
विधिर्विधाने दैवेऽपि प्रणिधिः प्रार्थने चरे २५३४
बुधवृद्धौ पण्डितेऽपि स्कन्धः समुदयेऽपि च २५३५
देशे नदविशेषेऽब्धौ सिन्धुर्ना सरिति स्त्रियाम् २५३६
विधा विधौ प्रकारे च साधू रम्येऽपि च त्रिषु २५३७
वधूर्जाया स्नुषा स्त्री च सुधा लेपोऽमृतं स्नुही २५३८
संधा प्रतिज्ञा मर्यादा श्रद्धा संप्रत्ययः स्पृहा २५३९
मधु मद्ये पुष्परसे क्षौद्रेऽप्यन्धं तमस्यपि २५४०
अतस्त्रिषु समुन्नद्धौ पण्डितंमन्यगर्वितौ २५४१
ब्रह्मबन्धुरधिक्षेपे निर्देशेऽथावलम्बितः २५४२
अविदूरोऽप्यवष्टब्धः प्रसिद्धौ ख्यातभूषितौ २५४३
सूर्यवह्नी चित्रभानू भानू रश्मिदिवाकरौ २५४४

भूतात्मानौ धातृदेहौ मूर्खनीचौ पृथग्जनौ २५४५
ग्रावाणौ शैलपाषाणौ पत्रिणौ शरपक्षिणौ २५४६
तरुशैलौ शिखरिणौ शिखिनौ वह्निबर्हिणौ २५४७
प्रतियत्नावुभौ लिप्सोपग्रहावथ सादिनौ २५४८
द्वौ सारथिहयारोहौ वाजिनोऽश्वेषुपक्षिणः २५४९
कुलेऽप्यभिजनो जन्मभूम्यामप्यथ हायनाः २५५०
वर्षार्चिर्व्रीहिभेदाश्च चन्द्राग्न्यर्का विरोचनाः २५५१
क्लेशेऽपि वृजिनो विश्वकर्मार्कसुरशिल्पिनोः २५५२
आत्मा यत्नो धृतिर्बुद्धिः स्वभावो ब्रह्म वर्ष्म च २५५३
शक्रो घातुकमत्तेभो वर्षुकाब्दो घनाघनः २५५४
घनो मेघे मूर्तिगुणे त्रिषु मूर्ते निरन्तरे २५५५
अभिमानोऽर्थादिदर्पे ज्ञाने प्रणयहिंसयोः २५५६
इनः सूर्ये प्रभौ राजा मृगाङ्के क्षत्रिये नृपे २५५७
वाणिन्यौ नर्तकीदूत्यौ स्रवन्त्यामपि वाहिनी २५५८
ह्लादिन्यौ वज्रतडितौ वन्दायामपि कामिनी २५५९
त्वग्देहयोरपि तनुः सूनाऽधोजिह्विकापि च २५६०
क्रतुविस्तारयोरस्त्री वितानं त्रिषु तुच्छके २५६१
मन्देऽथ केतनं कृत्ये केतावुपनिमन्त्रणे २५६२
वेदस्तत्त्वं तपो ब्रह्म ब्रह्मा विप्रः प्रजापतिः २५६३
उत्साहने च हिंसायां सूचने चापि गन्धनम् २५६४
आतञ्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनार्थकम् २५६५
व्यञ्जनं लाञ्छनं श्मश्रुनिष्ठानावयवेष्वपि २५६६

स्यात्कौलीनं लोकवादे युद्धे पश्वहिपक्षिणाम् २५६७
स्यादुद्यानं निःसरणे वनभेदे प्रयोजने २५६८
अवकाशे स्थितौ स्थानं क्रीडादावपि देवनम् २५६९
उत्थानं पौरुषे तन्त्रे संनिविष्टोद्गमेऽपि च २५७०
व्युत्थानं प्रतिरोधे च विरोधाचरणेऽपि च २५७१
मारणे मृतसंस्कारे गतौ द्रव्येऽर्थदापने २५७२
निर्वर्तनोपकरणानुव्रज्यासु च साधनम् २५७३
निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणेऽपि च २५७४
व्यसनं विपदि भ्रंशे दोषे कामजकोपजे २५७५
पक्ष्माक्षिलोम्नि किंजल्के तन्त्वाद्यंशेऽप्यणीयसि २५७६
तिथिभेदे क्षणे पर्व वर्त्म नेत्रच्छदेऽध्वनि २५७७
अकार्यगुह्ये कौपीनं मैथुनं संगतौ रते २५७८
प्रधानं परमात्मा धीः प्रज्ञानं बुद्धिचिह्नयोः २५७९
प्रसूनं पुष्पफलयोर्निधनं कुलनाशयोः २५८०
क्रन्दने रोदनाह्वाने वर्ष्म देहप्रमाणयोः २५८१
गृहदेहत्विट्प्रभावा धामान्यथ चतुष्पथे २५८२
संनिवेशे च संस्थानं लक्ष्म चिह्नप्रधानयोः २५८३
आच्छादने संपिधानमपवारणमित्युभे २५८४
आराधनं साधने स्यादवाप्तौ तोषणेऽपि च २५८५
अधिष्ठानं चक्रपुरप्रभावाध्यासनेष्वपि २५८६
रत्नं स्वजातिश्रेष्ठेऽपि वने सलिलकानने २५८७
तलिनं विरले स्तोके वाच्यलिङ्गं तथोत्तरे २५८८

समानाः सत्समैके स्युः पिशुनौ खलसूचकौ २५८९
हीनन्यूनावूनगर्ह्यौ वेगिशूरौ तरस्विनौ २५९०
अभिपन्नोऽपराद्धोऽभिग्रस्तव्यापद्गतावपि २५९१
कलापो भूषणे बर्हे तूणीरे संहतावपि २५९२
परिच्छदे परीवापः पर्युप्तौ सलिलस्थितौ २५९३
गोधुग्गोष्ठपती गोपौ हरविष्णू वृषाकपी २५९४
बाष्पमूष्माश्रु कशिपु त्वन्नमाच्छादनं द्वयम् २५९५
तल्पं शय्याट्टदारेषु स्तम्बेऽपि विटपोऽस्त्रियाम् २५९६
प्राप्तरूपस्वरूपाभिरूपा बुधमनोज्ञयोः २५९७
भेद्यलिङ्गा अमी कूर्मी वीणाभेदश्च कच्छपी २५९८
'कुतपो मृगरोमोत्थपटे चाह्नोऽष्टमेंऽशके' ＊＊
रवर्णे पुंसि रेफः स्यात्कुत्सिते वाच्यलिङ्गकः २५९९
अन्तराभवसत्त्वेऽश्वे गन्धर्वो दिव्यगायने २६००
कम्बुर्ना वलये शङ्खे द्विजिह्वौ सर्पसूचकौ २६०१
पूर्वोऽन्यलिङ्गः प्रागाह पुंबहुत्वेऽपि पूर्वजान् २६०२
कुम्भौ घटेभमूर्धांशौ डिम्भौ तु शिशुबालिशौ २६०३
स्तम्भौ स्थूणाजडीभावौ शंभू ब्रह्मत्रिलोचनौ २६०४
कुक्षिभ्रूणार्भका गर्भा विस्रम्भः प्रणयेऽपि च २६०५
स्याद्भेर्यां दुन्दुभिः पुंसि स्यादक्षे दुन्दुभिः स्त्रियाम् २६०६
स्यान्महारजने क्लीबं कुसुम्भं करके पुमान् २६०७
क्षत्रियेऽपि च नाभिर्ना सुरभिर्गवि च स्त्रियाम् २६०८
सभा संसदि सभ्ये च त्रिष्वध्यक्षेऽपि वल्लभः २६०९

किरणप्रग्रहौ रश्मी कपिभेकौ प्लवंगमौ २६१०
इच्छामनोभवौ कामौ शौर्योद्योगौ पराक्रमौ २६११
धर्माः पुण्ययमन्यायस्वभावाचारसोमपाः २६१२
उपायपूर्व आरम्भ उपधा चाप्युपक्रमः २६१३
वणिक्पथः पुरं वेदो निगमो नागरो वणिक् २६१४
नैगमौ द्वौ बले रामो नीलचारुसिते त्रिषु २६१५
शब्दादिपूर्वो वृन्देऽपि ग्रामः क्रान्तौ च विक्रमः २६१६
स्तोमः स्तोत्रेऽध्वरे वृन्दे जिह्मस्तु कुटिलेऽलसे २६१७
उष्णेऽपि घर्मश्चेष्टालंकारे भ्रान्तौ च विभ्रमः २६१८
गुल्मा रुक्स्तम्बसेनाश्च जामिः स्वसृकुलस्त्रियोः २६१९
क्षितिक्षान्त्योः क्षमा युक्ते क्षमं शक्ते हिते त्रिषु २६२०
त्रिषु श्यामौ हरित्कृष्णौ श्यामा स्याच्छारिवा निशा २६२१
ललामं पुच्छपुण्ड्राश्वभूषाप्राधान्यकेतुषु २६२२
सूक्ष्ममध्यात्ममप्याद्ये प्रधाने प्रथमस्त्रिषु २६२३
वामौ वल्गुप्रतीपौ द्वावधमौ न्यूनकुत्सितौ २६२४
जीर्णं च परिभुक्तं च यातयाममिदं द्वयम् २६२५
तुरंगगरुडौ तार्क्ष्यौ निलयापचयौ क्षयौ २६२६
श्वशुर्यौ देवरश्यालौ भ्रातृव्यौ भ्रातृजद्विषौ २६२७
पर्जन्यौ रसदब्देन्द्रौ स्यादर्यः स्वामिवैश्ययोः २६२८
तिष्यः पुष्ये कलियुगे पर्यायोऽवसरे क्रमे २६२९
प्रत्ययोऽधीनशपथज्ञानविश्वासहेतुषु २६३०
रन्ध्रे शब्देऽथानुशयो दीर्घद्वेषानुतापयोः २६३१

स्थूलोच्चयस्त्वसाकल्ये नागानां मध्यमे गते २६३२
समयाः शपथाचारकालसिद्धान्तसंविदः २६३३
व्यसनान्यशुभं दैवं विपदित्यनयास्त्रयः २६३४
अत्ययोऽतिक्रमे कृच्छ्रे दोषे दण्डेऽप्यथापदि २६३५
युद्धायत्योः संपरायः पूज्यस्तु श्वशुरेऽपि च २६३६
पश्चादवस्थायिबलं समवायश्च संनयौ २६३७
संघाते संनिवेशे च संस्त्यायः प्रणयास्त्वमी २६३८
विस्रम्भयाञ्चाप्रेमाणो विरोधेऽपि समुच्छ्रयः २६३९
विषयो यस्य यो ज्ञातस्तत्र शब्दादिकेष्वपि २६४०
निर्यासेऽपि कषायोऽस्त्री सभायां च प्रतिश्रयः २६४१
प्रायो भून्यन्तगमने मन्युर्दैन्ये क्रतौ क्रुधि २६४२
रहस्योपस्थयोर्गुह्यं सत्यं शपथतथ्ययोः २६४३
वीर्यं बले प्रभावे च द्रव्यं भव्ये गुणाश्रये २६४४
धिष्ण्यं स्थाने गृहे भेऽग्नौ भाग्यं कर्म शुभाशुभम् २६४५
कशेरुहेम्नोर्गाङ्गेयं विशल्या दन्तिकापि च २६४६
वृषाकपायी श्रीगौर्योरभिख्या नामशोभयोः २६४७
आरम्भो निष्कृतिः शिक्षा पूजनं संप्रधारणम् २६४८
उपायः कर्म चेष्टा च चिकित्सा च नव क्रियाः २६४९
छाया सूर्यप्रिया कान्तिः प्रतिबिम्बमनातपः २६५०
कक्ष्या प्रकोष्ठे हर्म्यादेः काञ्च्यां मध्येभबन्धने २६५१
कृत्या क्रियादेवतयोस्त्रिषु भेद्ये धनादिभिः २६५२
जन्यं स्याज्जनवादेऽपि जघन्योऽन्त्येऽधमेऽपि च २६५३

गर्ह्याहीनौ च वक्तव्यौ कल्यौ सज्जनिरामयौ २६५४
आत्मवाननपेतोऽर्थादर्थ्यौ पुण्यं तु चार्वपि २६५५
रूप्यं प्रशस्तरूपेऽपि वदान्यो वल्गुवागपि २६५६
न्याय्येऽपि मध्यं सौम्यं तु सुन्दरे सोमदैवते २६५७
निवहावसरौ वारौ संस्तरौ प्रस्तराध्वरौ २६५८
गुरू गीर्पतिपित्राद्यौ द्वापरौ युगसंशयौ २६५९
प्रकारौ भेदसादृश्ये आकाराविङ्गिताकृती २६६०
किंशारू सस्यशूकेषु मरू धन्वधराधरौ २६६१
अद्रयो द्रुमशैलार्काः स्त्रीस्तनाब्दौ पयोधरौ २६६२
ध्वान्तारिदानवा वृत्रा बलिहस्तांशवः कराः २६६३
प्रदरा भङ्गनारीरुग्बाणा अस्राः कचा अपि २६६४
अजातशृङ्गो गौः कालेऽप्यश्मश्रुर्ना च तूबरौ २६६५
स्वर्णेऽपि राः परिकरः पर्यङ्कपरिवारयोः २६६६
मुक्ताशुद्धौ च तारः स्याच्छारो वायौ स तु त्रिषु २६६७
कर्बुरेऽथ प्रतिज्ञाजिसंविदापत्सु संगरः २६६८
वेदभेदे गुप्तवादे मन्त्रो मित्रो रवावपि २६६९
मखेषुयूपखण्डेऽपि स्वरुर्गुह्येऽप्यवस्करः २६७०
आडम्बरस्तूर्यरवे गजेन्द्राणां च गर्जिते २६७१
अभिहारोऽभियोगे च चौर्ये संनहनेऽपि च २६७२
स्याज्जङ्गमे परीवारः खड्गकोषे परिच्छदे २६७३
विष्टरो विटपी दर्भमुष्टिः पीठाद्यमासनम् २६७४
द्वारि द्वाःस्थे प्रतीहारः प्रतीहार्यप्यनन्तरे २६७५

विपुले नकुले विष्णौ बभ्रुर्ना पिङ्गले त्रिषु २६७६
सारो बले स्थिरांशे च न्याय्ये क्लीबं वरे त्रिषु २६७७
दुरोदरो द्यूतकारे पणे द्यूते दुरोदरम् २६७८
महारण्ये दुर्गपथे कान्तारं पुंनपुंसकम् २६७९
मत्सरोऽन्यशुभद्वेषे तद्वत्कृपणयोस्त्रिषु २६८०
देवाद्वृते वरः श्रेष्ठे त्रिषु क्लीबं मनाक्प्रिये २६८१
वंशाङ्कुरे करीरोऽस्त्री तरुभेदे घटे च ना २६८२
ना चमूजघने हस्तसूत्रे प्रतिसरोऽस्त्रियाम् २६८३
यमानिलेन्द्रचन्द्रार्कविष्णुसिंहांशुवाजिषु २६८४
शुकाहिकपिभेकेषु हरिर्ना कपिले त्रिषु २६८५
शर्करा कर्परांशेऽपि यात्रा स्याद्यापने गतौ २६८६
इरा भूवाक्सुराप्सु स्यात्तन्द्री निद्राप्रमीलयोः २६८७
धात्री स्यादुपमातापि क्षितिरप्यामलक्यपि २६८८
क्षुद्रा व्यङ्गा नटी वेश्या सरघा कण्टकारिका २६८९
त्रिषु क्रूरेऽधमेऽल्पेऽपि क्षुद्रं मात्रा परिच्छदे २६९०
अल्पे च परिमाणे सा मात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे २६९१
आलेख्याश्चर्ययोश्चित्रं कलत्रं श्रोणिभार्ययोः २६९२
योग्यभाजनयोः पात्रं पत्रं वाहनपक्षयोः २६९३
निदेशग्रन्थयोः शास्त्रं शस्त्रमायुधलोहयोः २६९४
स्याज्जटांशुकयोर्नेत्रं क्षेत्रं पत्नीशरीरयोः २६९५
मुखाग्रे क्रोडहलयोः पोत्रं गोत्रं तु नाम्नि च २६९६
सत्रमाच्छादने यज्ञे सदादाने वनेऽपि च २६९७

अजिरं विषये कायेऽप्यम्बरं व्योम्नि वाससि २६९८
चक्रं राष्ट्रेऽप्यक्षरं तु मोक्षेऽपि क्षीरमप्सु च २६९९
स्वर्णेऽपि भूरिचन्द्रौ द्वौ द्वारमात्रेऽपि गोपुरम् २७००
गुहादम्भौ गह्वरे द्वे रहोऽन्तिकमुपह्वरे २७०१
पुरोऽधिकमुपर्यग्राण्यगारे नगरे पुरम् २७०२
मन्दिरं चाथ राष्ट्रोऽस्त्री विषये स्यादुपद्रवे २७०३
दरोऽस्त्रियां भये श्वभ्रे वज्रोऽस्त्री हीरके पवौ २७०४
तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते सूत्रवाये परिच्छदे २७०५
औशीरश्चामरे दण्डेऽप्यौशीरं शयनासने २७०६
पुष्करं करिहस्ताग्रे वाद्यभाण्डमुखे जले २७०७
व्योम्नि खड्गफले पद्मे तीर्थौषधिविशेषयोः २७०८
अन्तरमवकाशावधिपरिधानान्तर्धिभेदतादर्थ्ये २७०९
छिद्रात्मीयविनाबहिरवसरमध्येऽन्तरात्मनि च २७१०
मुस्तेऽपि पिठरं राजकशेरुण्यपि नागरम् २७११
शार्वरं त्वन्धतमसे घातुके भेद्यलिङ्गकम् २७१२
गौरोऽरुणे सिते पीते व्रणकार्यप्यरुष्करः २७१३
जठरः कठिनेऽपि स्यादधस्तादपि चाधरः २७१४
अनाकुलेऽपि चैकाग्रो व्यग्रो व्यासक्त आकुले २७१५
उपर्युदीच्यश्रेष्ठेष्वप्युत्तरः स्यादनुत्तरः २७१६
एषां विपर्यये श्रेष्ठे दूरानात्मोत्तमाः पराः २७१७
स्वादुप्रियौ तु मधुरौ क्रूरौ कठिननिर्दयौ २७१८
उदारो दातृमहतोरितरस्त्वन्यनीचयोः २७१९

मन्दस्वच्छन्दयोः स्वैरः शुभ्रमुद्दीप्तशुक्लयोः २७२०
चूडा किरीटं केशाश्च संयता मौलयस्त्रयः २७२१
द्रुमप्रभेदमातङ्गकाण्डपुष्पाणि पीलवः २७२२
कृतान्तानेहसोः कालश्चतुर्थेऽपि युगे कलिः २७२३
स्यात्कुरङ्गेऽपि कमलः प्रावारेऽपि च कम्बलः २७२४
करोपहारयोः पुंसि बलिः प्राण्यङ्गजे स्त्रियाम् २७२५
स्थौल्यसामर्थ्यसैन्येषु बलं ना काकसीरिणोः २७२६
वातूलः पुंसि वात्यायामपि वातासहे त्रिषु २७२७
भेद्यलिङ्गः शठे व्यालः पुंसि श्वापदसर्पयोः २७२८
मलोऽस्त्री पापविट्किट्टान्यस्त्री शूलं रुगायुधम् २७२९
शङ्कावपि द्वयोः कीलः पालिः स्त्र्यश्र्यङ्कपङ्क्तिषु २७३०
कला शिल्पे कालभेदेऽप्याली सख्यावली अपि २७३१
अब्ध्यम्बुविकृतौ वेला कालमर्यादयोरपि २७३२
बहुलाः कृत्तिका गावो बहुलोऽग्नौ शितौ त्रिषु २७३३
लीला विलासक्रिययोरुपला शर्करापि च २७३४
शोणितेऽम्भसि कीलालं मूलमाद्ये शिफाभयोः २७३५
जालं समूह आनायगवाक्षक्षारकेष्वपि २७३६
शीलं स्वभावे सद्वृत्ते सस्ये हेतुकृते फलम् २७३७
छदिर्नेत्ररुजोः क्लीबं समूहे पटलं न ना २७३८
अधःस्वरूपयोरस्त्री तलं स्याच्चामिषे पलम् २७३९
और्वानलेऽपि पातालं चैलं वस्त्रेऽधमे त्रिषु २७४०
कुकूलं शङ्कुभिः कीर्णे श्वभ्रे ना तु तुषानले २७४१

निर्णीते केवलमिति त्रिलिङ्गं त्वेककृत्स्नयोः २७४२
पर्याप्तिक्षेमपुण्येषु कुशलं शिक्षिते त्रिषु २७४३
प्रवालमङ्कुरेऽप्यस्त्री त्रिषु स्थूलं जडेऽपि च २७४४
करालो दन्तुरे तुङ्गे चारौ दक्षे च पेशलः २७४५
मूर्खेऽर्भकेऽपि बालः स्याल्लोलश्चलसतृष्णयोः २७४६
दवदावौ वनारण्यवह्नी जन्महरौ भवौ २७४७
मन्त्री सहायः सचिवौ पतिशाखिनरा धवाः २७४८
अवयः शैलमेषार्का आज्ञाह्वानाध्वरा हवाः २७४९
भावः सत्तास्वभावाभिप्रायचेष्टात्मजन्मसु २७५०
स्यादुत्पादे फले पुष्पे प्रसवो गर्भमोचने २७५१
अविश्वासेऽपह्नवेऽपि निकृतावपि निह्नवः २७५२
उत्सेकामर्षयोरिच्छाप्रसरे मह उत्सवः २७५३
अनुभावः प्रभावे च सतां च मतिनिश्चये २७५४
स्याज्जन्महेतुः प्रभवः स्थानं चाद्योपलब्धये २७५५
शूद्रायां विप्रतनये शस्त्रे पारशवो मतः २७५६
ध्रुवो भभेदे क्लीबं तु निश्चिते शाश्वते त्रिषु २७५७
स्वो ज्ञातावात्मनि स्वं त्रिष्वात्मीये स्वोऽस्त्रियां धने २७५८
स्त्रीकटीवस्त्रबन्धेऽपि नीवी परिपणेऽपि च २७५९
शिवा गौरीफेरवयोर्द्वन्द्वं कलहयुग्मयोः २७६०
द्रव्यासुव्यवसायेषु सत्त्वमस्त्री तु जन्तुषु २७६१
क्लीबं नपुंसकं षण्ढे वाच्यलिङ्गमविक्रमे २७६२
द्वौ विशौ वैश्यमनुजौ द्वौ चराभिमरौ स्पशौ २७६३

द्वौ राशी पुञ्जमेषाद्यौ द्वौ वंशौ कुलमस्करौ २७६४
रहःप्रकाशौ वीकाशौ निर्वेशो भृतिभोगयोः २७६५
कृतान्ते पुंसि कीनाशः क्षुद्रकर्षकयोस्त्रिषु २७६६
पदे लक्ष्ये निमित्तेऽपदेशः स्यात्कुशमप्सु च २७६७
दशावस्थानेकविधाप्याशा तृष्णापि चायता २७६८
वशा स्त्री करिणी च स्याद्दृग्ज्ञाने ज्ञातरि त्रिषु २७६९
स्यात्कर्कशः साहसिकः कठोरामसृणावपि २७७०
प्रकाशोऽतिप्रसिद्धेऽपि शिशावज्ञे च बालिशः २७७१
कोशोऽस्त्री कुड्मले खड्गपिधानेऽर्थौघदिव्ययोः २७७२
सुरमत्स्यावनिमिषौ पुरुषावात्ममानवौ २७७३
काकमत्स्यात्खगौ ध्वाङ्क्षौ कक्षौ तु तृणवीरुधौ २७७४
अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ प्रैषः प्रेषणमर्दने २७७५
पक्षः सहायेऽप्युष्णीषः शिरोवेष्टकिरीटयोः २७७६
शुक्ले मूषिके श्रेष्ठे सुकृते वृषभे वृषः २७७७
द्यूतेऽक्षे शारिफलकेऽप्याकर्षोऽथाक्षमिन्द्रिये २७७८
ना द्यूताङ्गे कर्षचक्रे व्यवहारे कलिद्रुमे २७७९
कर्षूर्वार्ता करीषाग्निः कर्षूः कुल्याभिधायिनी २७८०
पुंभावे तत्क्रियायां च पौरुषं विषमप्सु च २७८१
उपादानेऽप्यामिषं स्यादपराधेऽपि किल्मिषम् २७८२
स्याद्वृष्टौ लोकधात्वंशे वत्सरे वर्षमस्त्रियाम् २७८३
प्रेक्षा नृत्येक्षणं प्रज्ञा भिक्षा सेवार्थना भृतिः २७८४
त्विट् शोभापि त्रिषु परे न्यक्षं कात्स्न्यर्यनिकृष्टयोः २७८५

प्रत्यक्षेऽधिकृतेऽध्यक्षो रूक्षस्त्वप्रेम्ण्यचिक्कणे २७८६
रविश्वेतच्छदौ हंसौ सूर्यवह्नी विभावसू २७८७
वत्सौ तर्णकवर्षौ द्वौ सारङ्गाश्च दिवौकसः २७८८
शृङ्गारादौ विषे वीर्ये गुणे रागे द्रवे रसः २७८९
पुंस्युत्तंसावतंसौ द्वौ कर्णपूरे च शेखरे २७९०
देवभेदेऽनले रश्मौ वसू रत्ने धने वसु २७९१
विष्णौ च वेधाः स्त्री त्वाशीर्हिताशंसाहिदंष्ट्रयोः २७९२
लालसे प्रार्थनौत्सुक्ये हिंसा चौर्यादिकर्म च २७९३
प्रसूरश्वापि भूद्यावौ रोदस्यौ रोदसी च ते २७९४
ज्वालाभासौ न पुंस्यर्चिर्ज्योतिर्भद्योतदृष्टिषु २७९५
पापापराधयोरागः खगबाल्यादिनोर्वयः २७९६
तेजःपुरीषयोर्वर्चो महस्तूत्सवतेजसोः २७९७
रजो गुणे च स्त्रीपुष्पे राहौ ध्वान्ते गुणे तमः २७९८
छन्दः पद्येऽभिलाषे च तपः कृच्छ्रादिकर्म च २७९९
सहो बलं सहा मार्गो नभः खं श्रावणो नभाः २८००
ओकः सद्माश्रयश्चौकाः पयः क्षीरं पयोऽम्बु च २८०१
ओजो दीप्तौ बले स्रोत इन्द्रिये निम्नगारये २८०२
तेजः प्रभावे दीप्तौ च बले शुक्रेऽप्यतस्त्रिषु २८०३
विद्वान्विदंश्च बीभत्सो हिंस्रोऽप्यतिशये त्वमी २८०४
वृद्धप्रशस्ययोर्ज्यायान्कनीयांस्तु युवाल्पयोः २८०५
वरीयांस्तूरुवरयोः साधीयान्साधुबाढयोः २८०६
दलेऽपि बर्हं निर्बन्धोपरागार्कादयो ग्रहाः २८०७

द्वार्यापीडे क्वाथरसे निर्व्यूहो नागदन्तके २८०८
तुलासूत्रेऽश्वादिरश्मौ प्रग्राहः प्रग्रहोऽपि च २८०९
पत्नीपरिजनादानमूलशापाः परिग्रहाः २८१०
दारेषु च गृहाः श्रोण्यामप्यारोहो वरस्त्रियाः २८११
व्यूहो वृन्देऽप्यहिर्वृत्रेऽप्यग्नीन्द्वर्कास्तमोपहाः २८१२
परिच्छदे नृपार्हेऽर्थे परिबर्होऽव्ययाः परे २८१३
आङीषदर्थेऽभिव्याप्तौ सीमार्थे धातुयोगजे २८१४
आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्येऽप्यास्तु स्यात्कोपपीडयोः २८१५
पापकुत्सेषदर्थे कु धिङ् निर्भर्त्सननिन्दयोः २८१६
चान्वाचयसमाहारेतरेतरसमुच्चये २८१७
स्वस्त्याशीःक्षेमपुण्यादौ प्रकर्षे लङ्घनेऽप्यति २८१८
स्वित्प्रश्ने च वितर्के च तु स्याद्भेदेऽवधारणे २८१९
सकृत्सहैकवारे चाप्याराद्दूरसमीपयोः २८२०
प्रतीच्यां चरमे पश्चादुताप्यर्थविकल्पयोः २८२१
पुनःसहार्थयोः शश्वत्साक्षात्प्रत्यक्षतुल्ययोः २८२२
खेदानुकम्पासंतोषविस्मयामन्त्रणे बत २८२३
हन्त हर्षेऽनुकम्पायां वाक्यारम्भविषादयोः २८२४
प्रति प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणादौ प्रयोगतः २८२५
इति हेतुप्रकरणप्रकाशादिसमाप्तिषु २८२६
प्राच्यां पुरस्तात्प्रथमे पुरार्थेऽग्रत इत्यपि २८२७
यावत्तावच्च साकल्येऽवधौ मानेऽवधारणे २८२८
मङ्गलानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्स्न्येष्वथो अथ २८२९

वृथा निरर्थकाविध्योर्नानाऽनेकोभयार्थयोः २८३०
नु पृच्छायां विकल्पे च पश्चात्सादृश्ययोरनु २८३१
प्रश्नावधारणानुज्ञानुनयामन्त्रणे ननु २८३२
गर्हासमुच्चयप्रश्नशङ्कासंभावनास्वपि २८३३
उपमायां विकल्पे वा सामि त्वर्धे जुगुप्सिते २८३४
अमा सह समीपे च कं वारिणि च मूर्धनि २८३५
इवेत्थमर्थयोरेवं नूनं तर्केऽर्थनिश्चये २८३६
तूष्णीमर्थे सुखे जोषं किं पृच्छायां जुगुप्सने २८३७
नाम प्राकाश्यसंभाव्यक्रोधोपगमकुत्सने २८३८
अलं भूषणपर्याप्तिशक्तिवारणवाचकम् २८३९
हुं वितर्के परिप्रश्ने समयान्तिकमध्ययोः २८४०
पुनरप्रथमे भेदे निर्निश्चयनिषेधयोः २८४१
स्यात्प्रबन्धे चिरातीते निकटागामिके पुरा २८४२
ऊर्य्यूरी चोररी च विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम् २८४३
स्वर्गे परे च लोके स्ववार्तासंभाव्ययोः किल २८४४
निषेधवाक्यालंकारजिज्ञासानुनये खलु २८४५
समीपोभयतः शीघ्रसाकल्याभिमुखेऽभितः २८४६
नामप्राकाश्ययोः प्रादुर्मिथोऽन्योन्यं रहस्यपि २८४७
तिरोऽन्तर्धौ तिर्यगर्थे हा विषादशुगर्तिषु २८४८
अहहेत्यद्भुते खेदे हि हेताववधारणे २८४९

६. अव्ययवर्गः ।

चिराय चिररात्राय चिरस्याद्याश्चिरार्थकाः २८५०

मुहुः पुनःपुनः शश्वदभीक्ष्णमसकृत्समाः २८५१
स्राग्झटित्यञ्जसाह्नाय द्राङ् मङ्क्षु सपदि द्रुते २८५२
बलवत्सुष्ठु किमुत स्वत्यतीव च निर्भरे २८५३
पृथग्विनान्तरेणर्ते हिरुङ् नाना च वर्जने २८५४
यत्तद्यतस्ततो हेतावसाकल्ये तु चिच्चन २८५५
कदाचिज्जातु सार्धं तु साकं सत्रा समं सह २८५६
आनुकूल्यार्थकं प्राध्वं व्यर्थके तु वृथा मुधा २८५७
आहो उताहो किमुत विकल्पे किं किमूत च २८५८
तु हि च स्म ह वै पादपूरणे पूजने स्वति २८५९
दिवाह्नीत्यथ दोषा च नक्तं च रजनावपि २८६०
तिर्यगर्थे साचि तिरोऽप्यथ संबोधनार्थकाः २८६१
स्युः प्याट् पाडङ्ग हे है भोः समया निकषा हिरुक् २८६२
अतर्किते तु सहसा स्यात्पुरः पुरतोऽग्रतः २८६३
स्वाहा देवहविर्दाने श्रौषट् वौषट् वषट् स्वधा २८६४
किंचिदीषन्मनागल्पे प्रेत्यामुत्र भवान्तरे २८६५
व वा यथा तथैवैवं साम्येऽहो ही च विस्मये २८६६
मौने तु तूष्णीं तूष्णीकां सद्यः सपदि तत्क्षणे २८६७
दिष्ट्या समुपजोषं चेत्यानन्देऽथान्तरेऽन्तरा २८६८
अन्तरेण च मध्ये स्युः प्रसह्य तु हठार्थकम् २८६९
युक्ते द्वे सांप्रतं स्थानेऽभीक्ष्णं शश्वदनारते २८७०
अभावे नह्य नो नापि मास्म मालं च वारणे २८७१
पक्षान्तरे चेद्यदि च तत्त्वे त्वद्धाञ्जसा द्वयम् २८७२

प्राकाश्ये प्रादुराविः स्यादोमेवं परमं मते २८७३
समन्ततस्तु परितः सर्वतो विष्वगित्यपि २८७४
अकामानुमतौ काममसूयोपगमेऽस्तु च २८७५
ननु च स्याद्विरोधोक्तौ कच्चित्कामप्रवेदने २८७६
निःषमं दुःषमं गर्ह्ये यथास्वं तु यथायथम् २८७७
मृषा मिथ्या च वितथे यथार्थं तु यथातथम् २८७८
स्युरेवं तु पुनर्वै वेत्यवधारणवाचकाः २८७९
प्रागतीतार्थकं नूनमवश्यं निश्चये द्वयम् २८८०
संवद्वर्षेऽवरे त्वर्वागामेवं स्वयमात्मना २८८१
अल्पे नीचैर्महत्युच्चैः प्रायो भूम्न्यद्रुते शनैः २८८२
सना नित्ये बहिर्बाह्ये स्मातीतेऽस्तमदर्शने २८८३
अस्ति सत्त्वे रुषोक्तावु ऊं प्रश्नेऽनुनये त्वयि २८८४
हुं तर्के स्यादुषा रात्रेरवसाने नमो नतौ २८८५
पुनरर्थेऽङ्ग निन्दायां दुष्ठु सुष्ठु प्रशंसने २८८६
सायं साये प्रगे प्रातः प्रभाते निकषान्तिके २८८७
परुत्परार्यैषमोऽब्दे पूर्वे पूर्वतरे यति २८८८
अद्यात्राह्न्यथ पूर्वेऽह्नीत्यादौ पूर्वोत्तरापरात् २८८९
तथाधरान्यान्यतरेतरात्पूर्वेद्युरादयः २८९०
उभयद्युश्चोभयेद्युः परे त्वह्नि परेद्यवि २८९१
ह्यो गतेऽनागतेऽह्नि श्वः परश्वस्तु परेऽहनि २८९२
तदा तदानीं युगपदेकदा सर्वदा सदा २८९३
एतर्हि संप्रतीदानीमधुना सांप्रतं तथा २८९४

दिग्देशकाले पूर्वादौ प्रागुदक्प्रत्यगादयः २८९५

७. लिङ्गादिसंग्रहवर्गः ।

(अथ स्त्रीलिङ्गसङ्ग्रहः ।)

सलिङ्गशास्त्रैः सन्नादिकृत्तद्धितसमासजैः २८९६
अनुक्तैः संग्रहे लिङ्गं संकीर्णवदिहोन्नयेत् २८९७
लिङ्गशेषविधिर्व्यापी विशेषैर्यद्यबाधितः २८९८
स्त्रियामीदूद्विरामैकाच्सयोनिप्राणिनाम च २८९९
नाम विद्युन्निशावल्लीवीणादिग्भूनदीह्रियाम् २९००
अदन्तैर्द्विगुरेकार्थो न स पात्रयुगादिभिः २९०१
तल्वृन्दे येनिकव्यत्रा वैरमैथुनिकादिवुन् २९०२
स्त्रीभावादावनिक्तिण्ण्वुलणच्ण्वुच्क्यब्युजिञ्ञिशाः २९०३
उणादिषु निरूरीश्च ङ्याबूङन्तं चलं स्थिरम् २९०४
तत्क्रीडायां प्रहरणं चेन्मौष्टा पाल्लवा ण दिक् २९०५
घञो ञः सा क्रियाऽस्यां चेद्दाण्डपाता हि फाल्गुनी २९०६
श्यैनंपाता च मृगया तैलंपाता स्वधेति दिक् २९०७
स्त्री स्यात्काचिन्मृणाल्यादिर्विवक्षापचये यदि २९०८
लङ्का शेफालिका टीका धातकी पञ्जिकाढकी २९०९
सिध्रका सारिका हिक्का प्राचिकोल्का पिपीलिका २९१०
तिन्दुकी कणिका भङ्गिः सुरङ्गासूचिमाढयः २९११
पिच्छावितण्डाकाकिण्यश्चूर्णिः शाणी द्रुणी दरत् २९१२
सातिः कन्था तथासन्दी नाभी राजसभापि च २९१३
झल्लरी चर्चरी पारी होरा लट्वा च सिध्मला २९१४
लाक्षा लिक्षा च गण्डूषा गृध्रसी चमसी मसी २९१५

(अथ पुल्लिङ्गशेषसङ्ग्रहः ।)

पुंस्त्वे सभेदानुचराः सपर्यायाः सुरासुराः २९१६
स्वर्गयागाद्रिमेघाब्धिद्रुकालासिशरारयः २९१७
करगण्डोष्ठदोर्दन्तकण्ठकेशनखस्तनाः २९१८
अह्नाह्नान्ताः क्ष्वेडभेदा रात्रान्ताः प्रागसंख्यकाः २९१९
श्रीवेष्टाद्याश्च निर्यासा असन्नन्ता अबाधिताः २९२०
कशेरुजतुवस्तूनि हित्वा तुरुविरामकाः २९२१
कषणभमरोपान्ता यद्यदन्ता अमी अथ २९२२
पथनयसटोपान्ता गोत्राख्याश्चरणाह्वयाः २९२३
नाम्न्यकर्तरि भावे च घञजब्नङ्णघाथुचः २९२४
ल्युः कर्तरीमनिज्भावे को घोः किः प्रादितोऽन्यतः २९२५
द्वन्द्वेऽश्ववडवावश्ववडवा न समाहृते २९२६
कान्तः सूर्येन्दुपर्यायपूर्वोऽयःपूर्वकोऽपि च २९२७
वटकश्चानुवाकश्च रल्लकश्च कुडङ्गकः २९२८
पुङ्खो न्यूङ्खः समुद्गश्च विटपट्टघटाः खटाः २९२९
कोट्टारघट्टहट्टाश्च पिण्डगोण्डपिचण्डवत् २९३०
गडुः करण्डो लगुडो वरण्डश्च किणो घुणः २९३१
दृतिसीमन्तहरितो रोमन्थोद्गीथबुद्बुदाः २९३२
कासमर्दोऽर्बुदः कुन्दः फेनस्तूपौ सयूपकौ २९३३
आतपः क्षत्रिये नाभिः कुणपक्षुरकेदराः २९३४
पूरक्षुरप्रचुक्राश्च गोलहिङ्गुलपुद्गलाः २९३५
वेतालभल्लमल्लाश्च पुरोडाशोऽपि पट्टिशः २९३६
कुल्माषो रभसश्चैव सकटाहः पतद्ग्रहः २९३७

(अथ पुंनपुंसकसङ्ग्रहः ।)

द्विहीनेऽन्यच्च खारण्यपर्णश्वभ्रहिमोदकम् २९३८
शीतोष्णमांसरुधिरमुखाक्षिद्रविणं बलम् २९३९
फलहेमशुल्बलोहसुखदुःखशुभाशुभम् २९४०
जलपुष्पाणि लवणं व्यञ्जनान्यनुलेपनम् २९४१
कोट्याः शतादिसंख्यान्या वा लक्षा नियुतं च तत् २९४२
द्व्यच्कमसिसुसन्नन्तं यदनान्तमकर्तरि २९४३
त्रान्तं सलोपधं शिष्टं रात्रं प्राक्संख्ययान्वितम् २९४४
पात्राद्यदन्तैरेकार्थो द्विगुर्लक्ष्यानुसारतः २९४५
द्वन्द्वैकत्वाव्ययीभावौ पथः संख्याव्ययात्परः २९४६
षष्ठ्याश्छाया बहूनां चेद्विच्छायं संहतौ सभा २९४७
शालार्थापि पराराजामनुष्यार्थादराजकात् २९४८
दासीसभं नृपसभं रक्षःसभमिमा दिशः २९४९
उपज्ञोपक्रमान्तश्च तदादित्वप्रकाशने २९५०
कोपज्ञकोपक्रमादिकन्थोशीनरनामसु २९५१
भावे नणकचिद्भ्योऽन्ये समूहे भावकर्मणोः २९५२
अदन्तप्रत्ययाः पुण्यसुदिनाभ्यां त्वहः परः २९५३
क्रियाव्ययानां भेदकान्येकत्वेऽप्युक्थतोटके २९५४
चोचं पिच्छं गृहस्थूणं तिरीटं मर्म योजनम् २९५५
राजसूयं वाजपेयं गद्यपद्ये कृतौ कवेः २९५६
माणिक्यभाष्यसिन्दूरचीरचीवरपिञ्जरम् २९५७
लोकायतं हरितालं विदलस्थालबाह्लिकम् २९५८
पुंनपुंसकयोः शेषोऽर्धर्चपिण्याककण्टकाः २९५९

मोदकस्तण्डकष्टङ्कः शाटकः कर्पटोऽर्बुदः २९६०
पातकोद्योगचरकतमालामलका नडः २९६१
कुष्ठं मुण्डं शीधु बुस्तं क्ष्वेडितं क्षेमकुट्टिमम् २९६२
संगमं शतमानार्मशम्बलाव्ययताण्डवम् २९६३
कवियं कन्दकार्पासं पारावारं युगंधरम् २९६४
यूपं प्रग्रीवपात्रीवे यूषं चमसचिक्कसौ २९६५
अर्धर्चादौ घृतादीनां पुंस्त्वाद्यं वैदिकं ध्रुवम् २९६६
तन्नोक्तमिह लोकेऽपि तच्चेदस्त्यस्तु शेषवत् २९६७

(अथ स्त्रीपुंसशेषसङ्ग्रहः ।)

स्त्रीपुंसयोरपत्यान्ता द्विचतुःषट्पदोरगाः २९६८
जातिभेदाः पुमाख्याश्च स्त्रीयोगैः सह मल्लकः २९६९
ऊर्मिर्वराटकः स्वातिर्वर्णको झाटलिर्मनुः २९७०
मूषा सृपाटी कर्कन्धूर्यष्टिः शाटी कटी कुटी २९७१

(अथ स्त्रीनपुंसकशेषसङ्ग्रहः ।)

स्त्रीनपुंसकयोर्भावक्रिययोः ष्यञ्क्वचिच्च वुञ् २९७२
औचित्यमौचिती मैत्री मैत्र्यं वुञ्प्रागुदाहृतः २९७३
षष्ठ्यन्तप्राक्पदाः सेनाछायाशालासुरानिशाः २९७४
स्याद्वा नृसेनं श्वनिशं गोशालमितरे च दिक् २९७५
आबन्नन्तोत्तरपदो द्विगुश्चापुंसि नश्च लुप् २९७६
त्रिखट्वं च त्रिखट्वी च त्रितक्षं च त्रितक्ष्यपि २९७७

(अथ त्रिलिङ्गशेषसङ्ग्रहः ।)

त्रिषु पात्री पुटी वाटी पेटी कुवलदाडिमौ २९७८

परं लिङ्गं स्वप्रधाने द्वन्द्वे तत्पुरुषेऽपि तत् २९७९
अर्थान्ताः प्राद्यलंप्राप्तापन्नपूर्वाः परोपगाः २९८०
तद्धितार्थो द्विगुः संख्यासर्वनामतदन्तकाः २९८१
बहुव्रीहिरदिङ्नाम्नामुन्नेयं तदुदाहृतम् २९८२
गुणद्रव्यक्रियायोगोपाधिभिः परगामिनः २९८३
कृतः कर्तर्यसंज्ञायां कृत्याः कर्तरि कर्मणि २९८४
अणाद्यन्तास्तेन रक्ताद्यर्थे नानार्थभेदकाः २९८५
षट्संज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययम् २९८६
परं विरोधे शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः २९८७

८. काण्डसमाप्तिः ।

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने २९८८
सामान्यकाण्डस्तृतीयः साङ्ग एव समर्थितः २९८९

समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

॥ श्रीः ॥

अथ मूलस्थशब्दानामकारादिक्रमेण शब्दानुक्रमणिका ।

शब्दः … पंक्तिः

6

समाप्तोऽयममरकोशस्थशब्दानां वर्णक्रमकोशः ।